

Grb i Zastava

Glasnik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva

Broj 26, Godina XIII.
Zagreb, studeni 2019.

Bulletin of the Croatian Heraldic & Vexillological Association

Number 26, Volume XIII, Zagreb, November 2019

ISSN 1846-3827

9 771846 382001

Novi Odbor FIAV-a izabran na Općoj skupštini tijekom 28ICV-a u San Antoniju.
The new FIAV Board elected by the General Assembly at 28ICV in San Antonio 2019.

→ 16

Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo osnovano je 2006. godine. HGZD je član
The Croatian Heraldic & Vexillological Association was established in 2006. HGZD is a member of

FIAV

CIGH

Fédération internationale des associations vexillologiques • Confédération internationale de généalogie et d'heraldique

Dragi čitatelju,

S ovim brojem dovršavamo „kobno“ trinaesto godišće našeg časopisa. Ne samo da se nije dogodilo ništa katastrofalno kako praznovjerje predviđa, nego, naprotiv, imamo toliko toga čime se možemo hvaliti i biti ponosni. Stoga nam ne zamjerite ako se u ovom broju malo sami hvalimo.

Nedugo po izlasku posljednjeg broja, Društvo je održalo svoju redovitu izvještajnu Skupštinu. Iz godišnjeg izvještaja predsjednika može se sumirati da Društvo radi sukladno planu, surađuje s međunarodnim i stranim srodnim institucijama, organizira tribine i predavanja, a članovi sudjeluju kao pozvani predavači na mnogim forumima i znanstvenim skupovima. Objavljujemo (očito) naš GiZ te pripremamo nekoliko publikacija, koje očekujemo vrlo skoro. Na inicijativu našeg člana **Marka Radeljića**, pokrenuli smo dugoročni nacionalni projekt digitalizacije kamene heraldičke baštine, o čemu čitajte u ovom broju. E, da, odnedavno su i prethodni brojevi GiZ slobodno dostupni svima na web stranicama Društva.

No, prije svega našim vjernim čitateljima dužni smo sljedeći nastavak niza o zastavama na portolanima, koji je **Todorović** uredno pripremio za prošli broj te strpljivo pričeka da ga objavimo sada, a kojim nas upozna s varijacijama u kojima se na njima prikazuje mletačka zastava. I ostali suradnici su ovoga puta dobro poznati redovitom čitaocu – **Horvat** nam otkriva još neke značajne zastave iz velike pobjede kod Siska 1593., **Pelles** donosi novu fascinantnu priču o zastavama riječkih pomorskih kompanija iz razdoblja ugarske uprave, a **Vitez** nam daje novi drugačiji uvid u uporabu gornjokneginičkih općinskih simbola. **Galović** nas upozna s još jednim hrvatskim velikanom heraldike, splitskim **Dujmom Srećkom Karamanom**, te najavljuje svoj rad o heraldici u našem vjerojatno najprestižnijem znanstvenom časopisu koji donosi tu tematiku.

Od početka objavljivanja GiZ-a do sada imali smo sreću da nismo imali potrebe pisati nekrologe značajnim hrvatskim heraldičarima i veksilolozima, ali u ovom broju imamo neveselu dužnost podsjetiti se na *akademika Strčića* koji nas je ljetos napustio.

U ovom broju naći ćete i još ponešto, između ostalog i poduži izvještaj o tome što se važno za naše Društvo ljetos događalo u San Antoniju.

Kao i inače, želim vam da uživate čitajući GiZ,

Željko Heimer

Dear Reader,

With this issue we complete the “ominous” 13th volume of our journal. Nothing catastrophic happened, as superstition would foretell – on the contrary, we have so much to boast about and be proud of. So, please, don’t hold it against us if we brag a bit.

Shortly after the previous number of GiZ, the Society held its regular reporting session of the General Assembly. The President’s Annual Report can be summarized briefly: the Society works in accordance with its plans, it cooperates with international and foreign institutions, it organizes tribunes and lectures, and our members participate as invited lecturers at numerous forums and scientific meetings. We publish (obviously) our GiZ and we are preparing a few more publications to be released soon. We started a long-term project of stone heraldic heritage digitization, initiated by our member Marko Radeljić – you may read about it in these pages. Oh, yes, previous issues of GiZ are now also freely available to anyone on the Society’s website.

However, first we owe to our faithful readers the next installment in the series on flags in portolans, Todorović duly prepared it for the last issue, and patiently waited for it to be published. In it he acquaints us with various presentations of the Venetian flag on these maps. Other authors in this issue are also well known to the faithful reader – Horvat reveals a few more flags from the grand victory at Sisak in 1593, Pelles provides us with a fascinating new story on flags of Rijeka shipping companies from the Hungarian administration period, while Vitez presents a somewhat different view on use of community symbols in Gornji Kneginec. Galović recounts the biography of another giant of Croatian heraldry, Dujam Srećko Karaman of Split, and he announces his paper on heraldry published in probably our most prestigious scientific journal covering these topics.

Since we started publishing GiZ, we had the good fortune not to need to write eulogies for meritorious Croatian heraldists and vexillologists, but this time we have the somber duty to remember Academician Strčić, who died this summer.

You’ll find some more tidbits in this issue, among others a lengthy report on what was important for our Society happening this summer in San Antonio.

And, as usual, I hope you enjoy reading GiZ,

Željko Heimer

Uvodnik Editorial	2
Leksikon hrvatske heraldike – hrvatski heraldičari (16): Dujam Srećko Karaman (1856. – 1927.) The Croatian Heraldry Lexicon – Croatian Heraldists (16): Dujam Srećko Karaman (1856 – 1927) – Tomislav Galović	3 – 4
Međudjelovanje na granici – primjer bosanskoga grba Interactions on the Border – The Case of the Arms of Bosnia – Amer Sulejmanagić	5 – 6
Zastave jadranskog priobalja na portolanskim kartama (5): Zastava Venecije Flags of Adriatic Coast on Portolan Charts (5): The Flag of Venice – Tomislav Todorović	7 – 10
In memoriam Petar Strčić (1936. – 2019.) – Tomislav Galović	11
Neke hrvatske (i mađarske) vojne zastave iz 15. i 16. st. (5) – Bitke na sisačkom bojištu 1591. – 1595. (2) – Bitka za Sisak 22. VI. 1593. (1) Some Croatian (and Hungarian) Military Flags of the 15 th and 16 th c. (5) – Battles at the Sisak Front 1591 – 1595 (2) – Battle of Sisak 22 June 1593 (1) – Matija Horvat	12 – 15
Hrvatski veksilolog na kongresu u Teksasu izabran za predsjednika međunarodne krovne udruge Croatian Vexillologist Elected President of an International Umbrella Association during a Congress in Texas	16 – 19
Eugen Polnay od Tiszasülya i Brodarsko dioničko društvo Atlantica (1907. – 1918.) Jenő Polnay of Tiszasüly and the Atlantica Sea Navigation Company (1907–1918) – Márton Pelles	20 – 21
Portal Herald – projekt Digitalizacije kamene heraldičke baštine The Herald Portal – The Stone Heraldic Heritage Digitization Project – Marko Radeljić	22
Nove knjige New Books Enciklopedija hrvatske faleristike The Encyclopaedia of Croatian Phaleristics – Mirko Marijan	23 – 26
Heraldike teme u Vjestniku Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog Zemaljskog arkiva / Arhivskom vjesniku (19. – 21. st.) Heraldic Topics in Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog Zemaljskog arkiva / Arhivski vjesnik (19 th –21 st c.) – Tomislav Galović	27
Implementacija simbola Općine Gornji Kneginec u vizualnim identitetima civilnih udruga The Community of Gornji Kneginec Symbols Implementation in Visual Identities of Civil Associations – Marko Vitez	28 – 29
Suradnici Authors	30
Kronika HGZD-a HGZD Chronicles ..	30, 32

Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske
financijski podupire časopis **Grb i Zastava** kao časopis za popularizaciju znanosti

Ministry of Science and Education of the Republic of Croatia
provides financial support to **Grb i Zastava** as a journal for popularization of science

**Potražite stare brojeve
GiZ na**

<http://hgzd.hr/grb-i-zastava>

**is where you’ll find
old issues of GiZ**

Leksikon hrvatske heraldike – hrvatski heraldičari (16)

Dujam Srećko Karaman Lexicon of Croatian Heraldry (1856. – 1927.) – Croatian Heraldists (16)

Dujam Srećko Karaman (*Doimo Fortunato Caraman*) hrvatski je pisac, folklorist, povjesničar i heraldičar rođen u **Splitu** 7. veljače 1856. godine, gdje i stječe školovanje koje prekida kao gimnazijalac te se zapošljava 1871. u poreznoj službi na mjestu poreznog činovnika. Potomak je stare i ugledne splitske građanske obitelji Karaman/Caraman podrijetlom iz **Poljica**, a koja je dala brojne značajne pojedince ne samo u gradskim već i u nacionalnim okvirima. Cijelog svog radnog vijeka sakupljao je i proučavao narodne pjesme, a tekstove o njima objavljivao u časopisima *Slovinac*, *Hrvatska vila*, *Narod*, *Smotra dalmatinska* i dr. Sastavlja i u Splitu 1885. publicira antologiju *Marjanska vila ili Sbirka narodnih pjesama sakupljenih u Spljetu* (tiskana ukupno u četiri izdanja, zadnje 1985.). To je zbirka narodnih pjesama podijeljena po sadržaju na ljubavne, prigodnice, uspavanke, kolede, napitnice, sitnež, junačke itd. U toj je zbirci objavljen i najstariji poznati tekst „Asanaginice“ iz tzv. *Splitskoga rukopisa* koji je upravo Karaman otkrio. Uz to objavio je i sljedeća djela na talijanskom jeziku: *Marco Kraljević – l'eroe della poesia popolare slava* (Marko Kraljević – junak slavenskog narodnog pjesništva, 1883.), *Andrea Kačić Miošić e suoi canti* (Andrija Kačić Miošić i njegove pjesme, 1889.) i *Gli slavi e la poesia popolare* (Slaveni i narodno pjesništvo, 1899.), dok mu se autograf zbirke narodnih pjesama pod naslovom *Biser nalazi u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu* (R 6522). Iako bez formalnog obrazovanja istraživao je kulturnu baštinu i povijest rodno grada Splita i okolice (napose **Kaštela** i **Trogir**). Od toga je nešto publicirao (o znamenitim Splićanima u listu *Narod*, 1890. – 1894., a o povijesti Kaštela u časopisu *Bulletino di archeologia e storia Dalmata*, 1889. – 1893., 1895, 1897.), a dio je ostao u rukopisu od kojih se ističu: *Zaslužni Splječani* u četiri sveska u kojima je obrađeno preko 500 zaslužnih i znamenitih pojedinaca (čuva se u *Muzeju grada Splita*) i *Memorie storiche sulla riviera delle Castella* (Povijesni zapisi o Kaštelima), u *Arheološkom muzeju u Splitu*, a sadrži i kolorirane crteže grbova tamošnjih plemićkih obitelji. U *Muzeju grada Splita* čuva se opsežna rukopisna „Ostavština Dujma Srećka Karamana“ koja obuhvaća različite zapise iz prošlosti Splita i okolice te o splitskim obiteljima. Tu se nalazi i Karamanova korespondencija iz koje se može iščitati njegova suradnja s **don Franom Bulićem** i **Natkom Nodilom**.

No, za heraldiku je – unatoč pojedinim nepreciznostima – najvažnije Karamanovo rukopisno djelo pod naslovom *Il Re d'Armi di Spalato* (Splitski grbovi). To je opsežno djelo o splitskoj heraldici koje obaseže 126 numeriranih tabli s više od tisuću crteža koloriranih i nekoloriranih grbova. Ujedno to je i najopsežnije djelo iz povijesti splitske heraldičke baštine. Iako je trebalo biti tiskom objavljeno to se nije dogodilo jer je od strane splitskih gradskih vijećnika bio odobren samo jedan manji dio potrebnih financijskih sredstava. Za njegovu objavu snažno se zalagao Bulić koji je Karamanu bio od velike pomoći prilikom izrade i sastavljanja *Splitskih grbova*. Grbovnik se sada čuva u *Arhivskoj zbirci Muzeja grada Splita* (pod oznakom Arhivska zbirka MGS DSK 1 – 40), a tu je prispio zahvaljujući Karamanovoj kćeri. Karaman je također prikupljao i kamene grbova po Splitu, a danas se uglavnom nalaze u *Muzeju grada Splita*.

Dujam Srećko Karaman umro je u **Prijedoru** (Bosna i Hercegovina) 12. travnja 1927. godine.

Dujam Srećko Karaman (*Doimo Fortunato Caraman*) was a Croatian writer, folklorist, historian, and heraldist, born in **Split** on 7 February 1856, where he also started his education, which was interrupted in 1871 while in gymnasium by employment by the tax authorities as a tax clerk. He descended from the old and respected Karaman/Caraman family, originating in **Poljice**. The family had many distinguished individuals, not only at the local but also at the national level. All of his life he collected and researched folk songs, publishing papers on them in various journals: *Slovene*, *Croatian Fairy*, *People*, *Dalmatian Parade*, etc. He composed and published in 1885 in Split the anthology *The Fairy of Marijan or a Collection of Folk Songs Collected in Split* (published four times, the latest edition in 1985). Its contents were divided into love songs, songs for various occasions, lullabies, carols, drinking songs, short verses, heroic songs etc. The collection published the oldest known text of „*Hasanaginica*“ (a 17th-century folk ballad, known in English as *The Mourning Song of the Noble Wife of the Hasan Aga*) from the so-called Split Manuscript Karaman had discovered. He also published in Italian: *Price Marko – the Hero of Slavic Popular Poetry* (1883), *Andrija Kačić Miošić and his Songs* (1889), and *The Slavs and Popular Poetry* (1899), while his manuscript of collected folk songs under the title *Pearl* is held by the National and University Library in **Zagreb** (R 6522).

Although without formal education, he researched the cultural heritage and history of his home town of Split and its surroundings (particularly **Kaštela** and **Trogir**). Some of it was published (on famous citizens of Split in the newspaper *People*, 1890–1894, and on the history of Kaštela in the journal *Bulletino di archeologia e storia Dalmata*, 1889–1893, 1895, 1897), while parts remained as manuscripts, of particular interest the Meritorious Citizens of Split in four volumes, presenting more than 500 individuals (kept in the Split City Museum), and the Historical Records on Kaštela (in Split Archeology Museum), including colored drawings of noble families. The Split City Museum also holds a large manuscript collection called the „*Inheritance of Dujam Srećko Karaman*“, including various records from the history of Split and its surroundings, and on Split families. It also includes his correspondence, among which is his cooperation with **Don Frane Bulić** and **Natko Nodilo**.

However, the most important Karaman manuscript for heraldry – in spite of some imprecisions in it – is *Il Re d'Armi di Spalato* (*The Split Armorial*). It is a comprehensive work on Split heraldry with 126 numbered plates and more than a thousand drawings of coats of arms (some colored, others not). This is the most extensive work ever on the history of Split heraldic heritage. Although prepared for printing, it was never published, since the city councilors failed to allocate adequate funding. Bulić was very helpful to Karaman during the production and compilation of the Split Armorial and strongly advocated for its publication. Today it is held in the Archival Collection of the Split City Museum (under Arhivska zbirka MGS DSK 1 – 40), where it ended up thanks to Karaman's daughter. Karaman also collected stone coat of arms from around Split, today mostly preserved in the Split City Museum.

Karamanov grbovnik
Karaman's Armorial
»Il Re d'Armi di Spalato«
MGS Arhiv DSK 6
(Šarić Kostić, 2019.)

O Karamanovu životu i djelu v. **Zdravka Jelaska Marijan – Šimun Jurišić**, „Karaman, Dujam Srećko (Doimo Fortunato), folklorist i povijesni pisac (Split, 7. II. 1856 – Prijedor, 12. IV. 1927)“, *Hrvatski biografski leksikon* 7 (2009): s. v. (68); **Zdravko Mužinić**, Obitelj Karaman – jedna od markantnijih splitskih obitelji, *Kulturna baština* 14 (1983): 129-134; **Joško Barić – Šimun Jurišić**, *Splitsko iverje 1882 – 1941. Iz povijesti Splita*, Split: Naučna biblioteka Split, 1983., 12; **Neda Anzulović**, Bulićev udio u objavljivanju nekih značajnijih djela iz područja arheologije i kulturne povijesti Dalmacije, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 79 (1986): 153-165 (160); **Neda Anzulović**, Arhivska građa u Biblioteci Arheološkog muzeja u Splitu, *Građa i prilozi za povijest Dalmacije* XI (1990): 217-226 (225); **Diana Deša**, Arhivska zbirka Muzeja grada Splita, *Građa i prilozi za povijest Dalmacije* XI (1990): 233-237 (234); **Tea Blagaić Januška**, Arhivska zbirka u muzeju grada Splita, *Arhivski vjesnik* 51 (2008): 363-370 (366); **Arsen Duplančić**, Pečat splitskog i šibenskog kneza Domalda, *Archaeologia Adriatica* II (2008) 1: 243-249; **Duško Kečkemet**, *Stari Split od kantuna do kantuna*, Zagreb: AGM (Biblioteka Stari hrvatski gradovi), 2009., 34, 222, 309; **Jelena Marković**, Karaman, Dujam Srećko, *Hrvatska književna enciklopedija* 2/G1–Ma (2010), s. v.; **Vicko Kapitanović**, *Povijesna vrela i pomoćne znanosti*, Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet – Odsjek za povijest (Udžbenici Sveučilišta u Splitu – *Manualia Universitatis spatensis*; Izdanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu – *Editiones Facultatis Philosophicae Universitatis spatensis*. 1. *Manualia Facultatis Philosophicae spatensis*), 2012., 311; **Elvira Šarić Kostić**, *Splitski grbovi: kameni grbovi iz Muzeja grada Splita / Coats of Arms of the City of Split: Stone Coats of Arms from the Split City Museum*, Split: Muzej grada Splita, 2018. (= Katalog izložbe održane u Muzeju grada Splita, 01. II. – 30. IV. 2019.), 18, 23-27, 47, 53, 103, 114, 116, 120, 123, 151, 152, 159; Muzej grada Splita: HR Muzej grada Splita, *Ostavština Dujma Srećka Karamana*; Državni arhiv u Zadru: HR-DAZD-495. Obitelj Karaman (fond).

Kramanov grbovnik, Tabla 11
Karaman's Armorial, Table 11
(Šarić Kostić, 2019.)

Dujam Srećko Karaman died in **Prijedor** (Bosnia and Herzegovina) on 12 April 1927.

On Karaman's life and work see **Zdravka Jelaska Marijan – Šimun Jurišić**, “Karaman, Dujam Srećko (Doimo Fortunato), folklorist and history writer (Split, 7 Feb. 1856 – Prijedor, 12 Apr 1927)”, *Croatian Biographic Lexicon* 7 (2009): s. v. (68); **Zdravko Mužinić**, Karaman Family – A Notable Family from Split, *Cultural Heritage* 14 (1983): 129–134; **Joško Barić – Šimun Jurišić**, Split Splinters 1882 – 1941, *From the History of Split, Split: Scientific Library Split*, 1983, 12; **Neda Anzulović**, Bulić's Part in Publishing of some Important Works in Archeology and Cultural History of Dalmatia, *Bulletin for Archeology and History of Dalmatia* 79 (1986): 153–165 (160); **Neda Anzulović**, Archival Material in the Library of the Split Archeology Museum, *Materials and Contributions for the History of Dalmatia* XI (1990): 217–226 (225); **Diana Deša**, Archival Collection of the Split City Museum, *Materials and Contributions for the History of*

Dalmatia XI (1990): 233–237 (234); **Tea Blagaić Januška**, Archival Collection in the Split City Museum, *Bulletin of Archives* 51 (2008): 363–370 (366); **Arsen Duplančić**, The Seal of Prince Domald of Split and Šibenik, *Archaeologia Adriatica* II (2008) 1: 243–249; **Duško Kečkemet**, Ancient Split from Corner to Corner, Zagreb: AGM (*Library Old Croatian Cities*), 2009., 34, 222, 309; **Jelena Marković**, Karaman, Dujam Srećko, *Croatian Encyclopedia of Literature* 2/G1–Ma (2010), s. v.; **Vicko Kapitanović**, Historical Sources and Auxiliary Sciences, *Split: University of Split, Faculty of Philosophy – History Department*, 2012, 311; **Elvira Šarić Kostić**, Coats of Arms of the City of Split: Stone Coats of Arms from the Split City Museum, *Split: Split City Museum*, 2018. (*Catalogue of Exhibition held 1 Feb. – 30 Apr. 2019*), 18, 23–27, 47, 53, 103, 114, 116, 120, 123, 151, 152, 159; *Split City Museum: HR Split City Museum*, Inheritance of Dujam Srećko Karaman; *State Archive in u Zadar: HR-DAZD-495, Karaman Family (fond)*.

Općina Kalnik,
Meleagrina d.o.o. Vrbovec i HGZD
s veseljem najavljuju skoru
zajedničku objavu monografije

*The Community of Kalnik,
Melagrina Ltd. Vrbovec and HGZD
proudly announce the imminent
joint release of the monograph*

Ana Marija Ambrušec

**HERALDIČKA BAŠTINA
KRIŽEVAČKO-KALNIČKOG
PODRUČJA**

*(Heraldic Heritage of
the Križevci-Kalnik Area)*

Židovska općina Zagreb
s veseljem najavljuje
skoru objavu monografije

*The Jewish Community of
Zagreb
proudly announces
the imminent release of
the monograph*

Željko Heimer

**ZASTAVE IZRAELA
The Flags of Israel**

Međudjelovanje na granici – primjer bosanskoga grba

Interactions on the Border – The Case of the Arms of Bosnia

U prethodnom broju našega časopisa prikazali smo svih pet bosanskih zastava osmanskoga doba koje se čuvaju u **Zemaljskom muzeju** i **Muzeju Sarajeva**, pri čemu bi tri od njih mogle govoriti u prilog stavu starijih istraživača da je uz osmanski istovremeno egzistirao i specifični bosanski simbolički identitet povezan sa susjednim hrvatsko-ugarskim. U ovome ćemo nastavku zaći dalje u prošlost i na primjeru ruke koja drži sablju ukazati na heraldičko-veksilološko međudjelovanje na granici.

Grb **Bosne** u obliku ruke sa sabljom u upotrebi je od kraja XV. stoljeća i zajedno s grbovima **Hrvatske** i **Slavonije** predstavlja heraldičku habsburško-jagelovičku reakciju na rezultat *Krbavske bitke*. (Slika 1) Sto godina kasnije je car **Rudolf II.** zvanično grb carskog generala **Ruprechta od Eggenberga** (*1546. †1611.), pobjednika *Bitke kod Siska* (22. lipnja 1593.), upotpunio trofejom u vidu zastave s tim grbom.¹ Od tada taj grb ne označava samo habsburško pravo (temeljeno na srednjovjekovnom pravu ugarskih kraljeva) na zemlju koju su zauzeli **Turci** nego, kao ratni trofej, i zemlju konkretnih neprijatelja koji za cara Rudolfa i krug oko njega nisu bili **Turci** nego **Bosanci** koje je u velikoj sisačkoj bitci vodio **gazi Hasan-paša Predojević**. Kako se radi o zastavi s grbom koji su bosanskom kraljevstvu dodijelili sami **Habsburgovci** ona se ni kao simbol ratnoga plijena nije smjela poniziti polaganjem na dolje ili na tlo kao drugi turski simboli prikazivani u predstavama carskih trijumfalnih procesija.

Slika 1 i 2 Dva bosanska grba: (lijevo) Grb Bosne iz 1495. na kući Zeller u Innsbrucku i (desno) grb Turske u Vitezovićevoj Stemmatagraphiji. **Figs. 1 and 2** Two Bosnian coats of arms: (left) Bosnia of 1495 in the Zeller House in Innsbruck and (right) the Turkish coat of arms in Vitezović's Stemmatagraphia. (Wikimedia Commons; Banac, 1991: 89.)

Slika 3 i 4 (gore) Grb s dodanom bosanskom zastavom na mauzoleju Ruprecht. (dolje) Mauzolej Ruprecht na Schlossberg zu Ehrenhouse u Štajerskoj.

Figs. 3 and 4 (top) The coat of arms with added flag of Bosnia at the Ruprecht Mausoleum: (bottom) The Ruprecht Mausoleum at

All the five Bosnian flags of Ottoman period held in the **Land Museum and Museum of Sarajevo** were presented in the previous issue of this journal. Three of them might support thesis of older research stating that parallel to the Ottoman identity there also existed a specific Bosnian symbolic identity related to the neighboring Croatian-Hungarian one. This time we look a bit further into the past, showing heraldic and vexillological interactions across the border with the example of hand holding scimitar.

The coat of arms of **Bosnia** depicting a hand holding a scimitar was used since the end of 15th century, and together with the coats of arms of **Croatia** and **Slavonia**, it represents the heraldic response of the Habsburgs and Jagiellons to the result of their defeat at the Battle of Krbava Field. (Fig. 1) Some hundred years afterwards Emperor **Rudolph II** augmented the coat of arms of the imperial general **Ruprecht of Eggenberg** (1546–1611), the victor of the Battle of Sisak (22 June 1593), with a trophy in shape of flag with that coat of arms.¹ From that point on, that coat of arms not only signified the Habsburg claims (based on the medieval claims of Hungarian kings) to the land taken by the **Turks**, but also as a war trophy it stood for the land of the actual enemies. For Emperor Rudolph and his circle those enemies were not **Turks**, but **Bosnians**, led in the great battle of Sisak by **Gazi Hasan-Pasha Predojević**. Since it was a flag with the arms granted to the Bosnian kingdom by **Habsburgs** themselves, it was not supposed, not even as a symbol of spoils of war, to be humiliated

Grb Ivana Vojkovića nalazi se na pročelju palače Vojković-Oršić-Kulmer-Rauch (sada zgrada Hrvatskog povijesnog muzeja) u zagrebačkom Gornjem gradu koju je u XVIII. stoljeću izgradio Sigismund Vojković. Tri krunu u grbu mogu, prema nadgrobnim pločama Nikole i Lovre Iločkih, također biti bosanske, ali će prije biti da predstavljaju tri kraljevstva (Hrvatska, Slavonija i Dalmacija) koja je **Ilir** Vojković branio. Nakon Vojkovića palača je prešla u vlasništvo obitelji Oršić čiji je grb gotovo istovjetan grbu obitelji Vojković s razlikom u trobriju. Takav grb Oršića s godinom MDCCLXXIII. nalazi se na dvorcu u Gornjoj Bistri sagrađenom 1775. godine za grofa Krstu II. Oršića. The Ivan Vojković coat of arms is located on the façade of the Vojković-Oršić-Kulmer-Rauch palace (today the palace of the Croatian History Museum) in Zagreb erected in the 18th century by Sigismund Vojković. The three crowns in the arms, after the gravestones of Nikola and Lovro Ujloki, may also be Bosnian, but more probably they stand for the three kingdoms (Croatian, Slavonia, and Dalmatia) that Vojković the Illyrian defended. After Vojkovićs, the palace was owned by Oršićs, whose coat of arms is almost identical to Vojkovićs, differentiated only by a triple mount in the base. Such a coat of arms of Oršićs inscribed MDCCLXXIII is found in a castle in Gornja Bistra built in 1775 for Count Krsto II Oršić.

3 „Pour cet effet, après avoir disposé fon fait, icellé ce trésor dans les caillies du cachet du Muffellin Mehmet Afendi, & du Tefferdar Chaban Effendi, & du sien, & prix deux companies du Seiban, ou fantallins bien armez avec leur Boulouk Bachi, & deux enseignes, en l'une un Croissant blanc en champ de gueulle, en l'autre un Cimeterre d'argent à deux lames séparées; venans d'une mefine poignée

1 „Von seinen Nachkommen erlangte Ruprecht v. Eg. Von K. Rudolf II. d(e). d(ato). Prag, 18. 5. 1598 (A. A. = Adels – Archiv, Wien) als Erinnerung an den Sieg von Sissek für sich und das ganze Geschlecht hinter dem Schilde ein b(lau). banner zu führen, in dessen Mitte das Wappen des Königreiches Bosnien (in gekr(ont). r(oth). Schilde ein g(elb) / g(olde). bekleideter, mit einem blanken Säbel bewehrter Arm) schwebt.“ – von Zahn, Josef, von Siegenfeld, Alfred, *Steiermärkisches Wappen-Buch von Zacharias Bartsch 1567 Facsimile-Ausgabe*, Ulrich Mosers Buchhandlung, Graz–Leipzig, 1893, 17.

2 Pohvala na grbovnici glasi: *The laudation in the armorial patent states: „VOIKFIVS Illyry quonda(m) celeberrim(us) Heros / Terror Tvrcarum.; gloria Gentis erat / Posthumus hac propriu(m) praefert in imagine vultu(m) / Maior at in gestis extat imago suis“*. Dalje se navode zasluge njegova oca Ivana I. i njegove bitke u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji, te zarobljavanje neprijateljskog zapovjednika Mustafa-aga na obali Save. *It continues to recount the merits of his father Ivan I and of his battle in Croatia, Slavonia and Dalmatia, and capturing of the enemy commander Mustafa-Aga on the banks of the Sava.* <http://www.christies.com/lotfinder/lot/ferdinand-iii-2069111-details.aspx?intObjectID=2069111> (pristupljeno 20. 3. 2015.). Mustafa-aga iz grbovnice Ferdinada III. je očito odobaša Aga Bradavica čije je zarobljavanje pripisano vojsci Petra Keglevića. *Mustafa-Aga from Ferdinand's armorial patent is apparently the odobasha (Janissari Captain) Aga Bradavica, whose capturing was attributed to the Petar Keglević troops.* (Dory de Jobbahaza, Josephus, Nagy, Stephanus, *Palatini Regni Hungariae bello paceque clarissimi, ..., Tynnaviae, MDCCCLII–MDCCCLXVII, 185.*)

Dodjela bosanskog grba kao ratnoga plijena nastavila se i kasnije. Car **Ferdinand III.** dodijelio ga je **Ivanu II. Vojkoviću** (Voikfius) 3. lipnja 1655. za zasluge među kojima je pobjeda nad bosanskom vojskom i zarobljavanje njezina predvodnika **Mustafe** (Bradavice) age.²

S druge strane granice, istovremeno s grbovnicom Ivanu II. Vojkoviću, zastavu s rukom sa sabljom zabilježio je u **Sarajevu** 1658. godine francuski putopisac **Quiclet**.³ **Pavao Ritter Vitezović** je 1701/02. u svojoj *Stemmatographiji*⁴ **Turskome carstvu** dodijelio isti grb uz obrazloženje da se taj motiv, kao i onaj s *udvostručenim kopljem* i rukom, nalazi na tamošnjim zastavama,⁵ što upućuje na Quicletovo ili njemu slično ranije izvješće, te mogućnost da je takve zastave osobno vidio na području turskih Bosne i Slavonije.⁶ (Slika 2) Iako je Turcima heraldika strana **Vjekoslav Klaić** nije u pravu kada tvrdi da je Vitezovićev grb te zemlje jedan od *posve izmišljenih*,⁷ jer je ovakav znak postojao u Bosni i Slavoniji njihova doba. Simbol koji je Quiclet opisao, a Vitezović prikazao kao turski grb bosanske je pripadnosti. S obje strane granice bosanska je ruka držala sablju; kod kršćana *krivošiju*, a kod muslimana *Zulfikar*.⁸ ■

Slika 5 (gore) Grb Vojkovića na pročelju palače Vojković-Oršić-Rauch u Zagrebu.

Slika 6 (sredina) Portret Ivana II. Vojkovića na grbovnici Ferdinanda III., Beč, 3. lipnja 1655.

Slika 7 (dolje) Grb Oršića na pročelju dvorca Oršić u Gornjoj Bistri.

Fig. 5 (top) The Vojković coat of arms at the façade of the Vojković-Oršić-Rauch palace in Zagreb. (Wikimedia Commons)

Fig. 6 (middle) Portrait of John II. Voikovich from the Ferdinand III armorial patent, Vienna, 3 June 1655. (Christie's, Valuable Printed Books and Manuscripts, Sale 6456, Lot 34, London, 6 June 2001)

Fig. 7 (bottom) The Oršić coat of arms at the façade of the Oršić castle in Gornja Bistra. (www.sutla-zumberak.hr)

by throwing it on the ground, as other Turkish symbols were depicted in presentations of imperial triumphal processions.

The award of Bosnian coat of arms as spoils of war continued. Emperor **Ferdinand III** granted it to **Ivan II Vojković** (Voikfius) on 3 June 1655 for his accomplishments, including the victory over Bosnian army and capturing of its leader **Mustafa** (Bradavica) Aga.²

On the other side of the border, contemporary with the Ivan II Vojković armorial patent, a flag with a hand holding scimitar is recorded in **Sarajevo** in 1658 by the French traveler **Quiclet**.³ In his 1701/02 *Stemmatographia*⁴ **Pavao Ritter Vitezović** attributed the same coat of arms to the **Turkish Empire**, explaining that the design, as well as the one with double-spear and hand, is found on their flags,⁵ referring to Quiclet's report (or a similar previous report) and possibility that he personally observed such flags in Turkish Bosnia and Slavonia.⁶ (Fig. 2) Although heraldry was foreign to Turks, **Vjekoslav Klaić** is wrong claiming that Vitezović's depiction of that coat of arms is one of those entirely invented,⁷ since such a symbol was actually used in Bosnia and Slavonia in that period. The symbol described by Quiclet and shown by Vitezović as the Turkish coat of arms is of Bosnian affiliation. On both sides of the border the Bosnian hand held a sabre; a scimitar among Christians and the *Zulfikar*⁸ among Muslims. ■

en champ de gueulle, & environ 20 Cavaliers particuliers.“ – *Les voyages de M Quiclet a Constantinople par terre.*, Paris, M.DC.LXIV., 82–83. Č. Truhelka Quicletov opis prevodi: „...srebrni čemer sa dva handžara napose, što izlaze iz jedne ruke u crvenom polju, ...“ *Truhelka interpreted Quiclet's description as*: “...a scimitar argent with two blades separated, issuant from a hand in a field gules, ...” (Truhelka, Čiro, Opis Dubrovnika i Bosne iz god. 1658., GZM XVII./1905, 433.; English ed.) S njim se slaže M. Hadžijahić ostavljajući kao znatno manje vjerojatnu mogućnost da Quicletov izraz *poignée* znači samo držak mača, a ne ruku. *Hadžijahić agrees, leaving even less doubt that Quiclet's expression poignée would mean hilt and not hand* (Hadžijahić, Muhamed, Je li Sarajevo imalo svoju staru zastavu i grb, *Prilozi za proučavanje istorije Sarajeva* god. II – knj. II, 1966, 152–153.).

4 Vitezovićeva *Stemmatographia* je djelo heraldičkog pjesništva u čijim se deskripcijama figure ilirskih grbova ponašaju kao *metafore* ili *alegorije političko-povijesnih zbivanja* i činjenica. *Vitezović's Stemmatographia is a work of heraldic poetry, in its descriptions the charges of Illyrian coats of arms act as metaphors or allegories of political and historical events and facts.* (Kravar, Zoran, *Nakon godine MDC*, Matica Hrvatska Ogranak Dubrovnik, Dubrovnik, 1993, 180–181.) *Stemmatographia* je reproducirana u *The Stemmatographia is reprinted in* Banac, Ivo, *Grbovi – biljezi identiteta*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1991, 33–115.

5 „TURSKA, (koja) se ne uobičava služiti nikakvim znamenjem grba, ... No, budući da na stjegovima općenito prikazuju i dvosjekli mač, što ga drži desnica uzdignuta između zvijezde i polumjeseca, držao sam da je pravo pridodati ga kao znamenje, i to na crvenom polju, što je uzvišena boja, u ruku obavijenu zelenom bojom, koja je Turcima sveta. Osmanlije ovom maču pripisuju praznovjerno postanje: zato što je sv. Ilija prorok četrdeset tisuća pobio u jednome sukobu. Drugi stavljaju udvostručeno koplje, i to pored same bijele ruke ...“ „TURKEY, (which) uses no symbols as coats of arms, ... But since in general they show on banners a double-bladed sword, held by a right hand raised among stars and crescent, I deemed it is right to provide it as a mark, in a field of gules, being the sublime color, held by a hand wrapped in green, being holy to the Turks. The Ottomans ascribe to that sword a superstitious origin: because St. Elias the Prophet killed forty thousand in a conflict. Others put a double-spear next a simple white hand...“ (Vitezović, 1701/02: 78. (Banac, 112.); slika illustration 53. (Banac, 89.); English ed. from Croatian text in Banac, 129.)

6 Vitezović je 1683. godine učestvovao u ratu protiv Turaka i zauzimanju Lendave i Sigeta, te napadu na Breznicu i Bobovišće. Iduće je godine s vojskom boravio oko Đurđevca, te kod Barča na Dravi i prisustvovao zauzeću Virovitice. Moguće je da je osobno vidio zastave iz Bosne koje je grof Drašković 1689. zarobio u bitci između Zrinskoga polja i grada Novoga na Uni i odnio caru na dar. *In 1683 Vitezović participated in the war against the Turks, the capture of Lendava and Siget, and the attack at Breznica and Bobovišće. He spent the next year with the military around Đurđevac, and near Barč on the Drava, witnessing the capture of Virovitica. It is entirely possible that he saw in person the Bosnian flags that Count Drašković captured in 1689 in a battle between Zrinski and the city of Novi at Una, which he took as a present to the Emperor (Klaić, Vjekoslav, Život i djelo Pavla Rittera Vitezovića (1652. – 1713.), Matica Hrvatska, Zagreb, 1914, 56, 59, 78–79.). Među zastavama koje spominje u Novljančici moglo je biti i onih s desnicom koja drži dvosjekli mač. Nakon mira 1699. učestvuje u komisiji za razgraničenje s Turskom i Venecijom pa je i tada mogao vidjeti takve protivničke zastave. Among flags he mentioned in Novljančica there might have been those with the right hand holding a double-edged sword. After the 1699 peace he participated in a border demarcation commission towards Turkey and Venice, so he might have seen the enemy flags there as well.*

7 Klaić, 1914., 154.

8 Zulfikar je sablja Poslanikova zeta i posljednjega pravovjernog kalifa Alija koga zbog sličnosti imena Vitezović poistovjećuje sa sv. Ilijom prorokom. Na izgubljenju spahijskoj zastavi iz 1754. koja je čuvana u Zemaljskom muzeju Zulfikar je bio samostalan i nije ga držala ruka. *Zulfikar is a sword of Ali, the Prophet's son-in-law and the last faithful caliph. Due to the similarity in names, Vitezović identifies him with St. Elias the Prophet. On a lost 1754 Spahi flag which was held in the Land Museum, Zulfikar stood alone and was not held by a hand.* (Spaho, Fehim, O zastavama bosanskohercegovačkih muslimana u: Spahić, Mustafa (prir.), *Reis Fehim ef. Spaho – čovjek vizije i akcije*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2011, 332–333.; prvobitno objavljeno u *Glasnik Islamske vjerske zajednice* god. X.–br. 4, 105–106.). Samostalan Zulfikar bio je uobičajen simbol širom islamskoga svijeta, pa i u osmanskoj Bosni. U ovome je radu težište postavljeno na ruku koja ga drži i koja može biti samo bosanska. *A self-standing Zulfikar was a common symbol around the Muslim world, including Bosnia. This paper highlights the importance of it being held by a hand, as a particular Bosnian symbol.*

Zastava Venecije

Prije dolaska na istočnu obalu **Jadrana**, autor *Knjige poznavanja* [1, 2] proputovao je **Italiju**, ali na njenoj jadranskoj obali se ili zadržao prilično kratko, ili ju je smatrao manje značajnom od ostalih dijelova zemlje, imenujući vrlo mali broj gradova kroz koje je prošao. Ipak, **Veneciji** je posvetio posebnu pažnju, opisujući, između ostalog, i njenu zastavu, koja je već tada nosila isti simbol kao i danas – krilatog lava **sv. Marka**. Autori portolana su slijedili njegov primjer: od brojnih mjesta na zapadnoj obali Jadrana čija su imena ispisivana na kartama, nijedno nije bilo označeno zastavom, dok se zastava Venecije pojavljuje na većini karata (ime grada se od talijanskog oblika *Venezia* moglo razlikovati neznatno, u skladu sa izgovorom i pravopisom jezika kartografa). Razlog za ovo izdvajanje je nesumnjivo bio taj što je Venecija bila jedina prijestolnica na jadranskoj obali, dok su drugi priobalni gradovi pripadali državama sa središtima u od mora udaljenim dijelovima Italije.

Prema *Knjizi poznavanja* [1, 2] zastava Venecije je bijela, s crvenim lavom koji sjedi i u prednjim šapama drži svitak bijele boje, a oko glave mu je bijela aureola. Autori prvih portolana su ovo izmijenili, prikazujući polulava (samo prednja polovica tijela) koji izranja iz heraldičke fontane – diska („rundela“) prekrivenog bijelo-plavim valovitim prugama – aludirajući na lokaciju grada izgrađenog na vodi. **Pietro Vesconte** 1320. [3, 4] je svitak zamijenio zatvorenom knjigom zlatne boje, iste kao i aureola (portolan u *Vatikanskoj apostolskoj knjižnici*); po obliku, ova zastava je gonfanon (sl. 1). Na mapi **Angelina Dalorta** iz 1330. (knjižnica *Princa Corsinija, Firenca*), ne razaznaju se svi detalji, ali čini se da je on zadržao svitak i aureolu bijele boje; oblik zastave je najteže utvrditi, ali mogla bi imati šiljak konkavnih rubova kao završetak, slično drugim obližnjim zastavama [5, 6, 7]. Na mapi **Angelina Dulcerta** iz 1339. (*Francuska nacionalna knjižnica, Pariz*) [6, 7, 8, 9, 10], lav drži svitak, aureola je žuta, a završetak zastave ima niz lučnih udubljenja duž slobodnog ruba (*engrailed*). **Abraham Cresques** nije prikazao zastavu Venecije na svom najpoznatijem radu, *Katalanskom atlasu* (oko 1375.; *Francuska nacionalna knjižnica*), iako je naslikao sam grad [7, 8, 9, 11, 12], ali je ona prikazana na dva nepotpisana portolana iz Cresquesove radionice, izrađena krajem 14. stoljeća [7, 13]: na mapi iz *Francuske nacionalne knjižnice*, vidi se jedan od najdetaljnijih prikaza fontane i polulava s bijelom aureolom i svitkom, a oblik zastave je kao kod Dulcerta, sa dodatim resama duž ruba, ukras tipičan za Cresquesa (sl. 2); na mapi iz *Nacionalne knjižnice u Napulju*, zastava je jednostavni pravokutnik, a nacrt se od prethodnog razlikuje po tome što je umjesto fontane, možda greškom, prikazana potpuno bijela rundela. Na mapi iz 1413. (*Francuska nacionalna knjižnica*) [7, 8, 9, 14], **Mecià** (ili Macià) **de Viladestes** je prikazao zastavu srebrne boje, danas potamnjelu gotovo do crne, bez ikakvih raspoznatljivih detalja, a na njegovoj mapi iz 1423. (*Laurentijska knjižnica, Firenca*) polje zastave je bijelo, tako da se vide fontana i crveni polulav, iako se u raspoloživim izvorima [7, 9, 14] ne raspoznaje mnogo detalja. U oba slučaja, zastava ima suženi završetak konkavnih rubova, oblik tipičan ne samo za njegove prikaze drugih zastava, već i za njihove prikaze na mapama Abrahama Cresquesa i njegovih suradnika (v. 3. dio, GiZ 23).

U istom razdoblju, drugi kartografi su se točnije pridržavali *Knjige poznavanja*, prikazujući potpunog lava. Na portolanu **Guillema Solera** (oko 1385.; *Francuska nacionalna knjižnica*) jedina razlika je što je lav prikazan u prolazu [7, 8, 15, 16]. Ovo je jedna od malobrojnih mapa na kojima je zastava Venecije prikazana na više mjesta, za razliku od zastave njenog velikog rivala **Genove**, koja je gotovo uvijek tako prikazivana: osim Venecije, ovdje ona označava i otok **Kretu**, koja je u to vrijeme bila venecijanski posjed. Dok je zastava nad Kretom jednostavni pravokutnik, za onu iznad Venecije je teško reći je li gonfanon ili pravokutnik sa vrlo

The Flag of Venice

Before his arrival to eastern **Adriatic** coast, the author of the Book of Knowledge [1, 2] had traveled through **Italy**, but he either had stayed rather briefly on its Adriatic coast, or had considered it less important than other parts of the country, having named a very small number of cities he passed through. Still he paid a special attention to **Venice**, describing, among other things, its flag, which already bore the same symbol as today – the winged lion of **St. Mark**. Authors of the portolans followed his example: although the names or numerous places on the western Adriatic coast were inscribed on maps, none was marked with a flag, while the flag of Venice appeared on most of the maps (the city's name could slightly differ from Italian form *Venezia*, in accordance with pronunciations and orthographies of the cartographers' native tongues). This was probably because Venice was the only state capital on the Adriatic coast, while the other cities belonged to states with centers in remote parts of Italy.

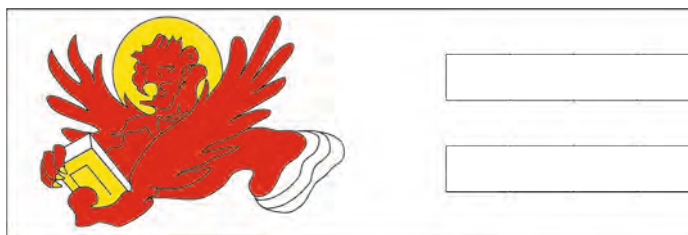
According to the Book of Knowledge [1, 2], the flag of Venice is white, with a red seated lion holding a white scroll in its forepaws, a white aureole around its head. Authors of the first portolans had changed this, depicting a demi-lion (only the front half of the body) emerging from a fountain – a disk (“roundel”) covered with white-blue wavy stripes – alluding to the location of a city built upon the water. In 1320, **Pietro Vesconte** [3,

4] replaced the scroll with a closed book in gold, the same as the aureole (portolan in the Vatican Apostolic Library); by shape this flag is a gonfanon (Fig. 1). On **Angelino Dalorto's** map of from 1330 (library of Prince Corsini, **Florence**), not all details are discernible, but he seems to have kept the scroll and white aureole. The flag's shape is the most difficult to discern, but it could have a point with concave edges at the fly, like other neighboring flags [5, 6, 7]. On the map of **Angelino Dulcert** from 1339 (National Library of France, **Paris**) [6, 7, 8, 9, 10], the lion holds the scroll, the aureole is yellow, and flag has concave edges (*engrailed*) along the fly. **Abraham Cresques** did not depict the flag of Venice on his best known work, the Catalan Atlas (c. 1375;

National Library of France), although he did depict the city itself [7, 8, 9, 11, 12]. However, it is shown on two anonymous portolans from the Cresques workshop, created by the end of 14th century [7, 13]: on the map from the National Library of France, one of the most detailed depictions of the fountain and demi-lion with white aureole and the scroll is shown, and the flag shape is like Dulcert's, with fringes added along the edge, a decoration typical for Cresques (Fig. 2). On the map in the National Library in **Naples**, the flag is a simple rectangle, and the depiction differs from the previous one by the display of a white roundel instead of the fountain, perhaps as an error. On the map from 1413 (National Library of France) [7, 8, 9, 14], **Mecià** (or Macià) **de Viladestes** displayed a flag in silver; now darkened to

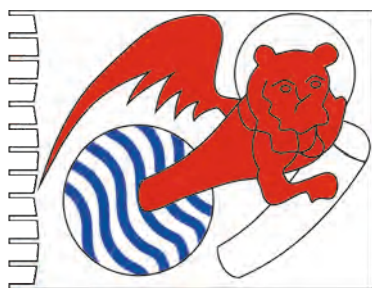
almost black, without any discernible details, and on his map from 1423 (Biblioteca Laurenziana, **Florence**), the flag field is white, so the fountain and red demi-lion are visible, although not many details are discernible in the available sources [7, 9, 14]. In both cases, the flag has a narrowed fly with concave edges, the shape typical not only in his depictions of other flags, but also in their depictions on the maps of Abraham Cresques and his co-workers (see Part 3, GiZ 23).

In the same period, other cartographers interpreted the Book of Knowledge more correctly, depicting a complete lion. On the portolan of **Guillem Soler** (c. 1385; National Library of France) the only difference is that the lion is shown as passant (walking) [7, 8, 15, 16]. This is one of few maps on which the flag of Venice is shown in several places, unlike the flag of its great rival **Genoa**, which was almost always shown like that: beside

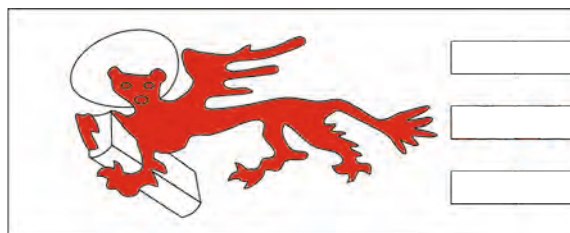
1. Zastava Venecije. The flag of Venice. Pietro Vesconte, 1320.

Drawings TT & ŽH

2. Anonim (radionica Cresques), 14. st.
Anonymous (Cresques workshop), 14th c.

dugačkim resama: usporedba s drugim zastavama na istoj mapi možda govori u prilog ovog drugog, budući da među njima uopće nema gonfanona, a dužina resa (tamo gdje postoje) varira, ali nigdje nisu toliko duge i uvijek ih ima znatno više; ovdje, pak, pored duljine i broja ovih linija, i način na koji one slijede krivine rubova zastave, prikazane kako vijori na vjetru, sugerira da bi to u stvari mogli biti rubovi jezičaka na gonfanonu (rekonstruirano na sl. 3). **Francesco de Cesanis** 1421. (mapa u kolekciji *Muzeja Correr*, Venecija) [7, 9] dodatno je izmijenio zastavu, slikajući zlatnog lava na crvenom polju – boje koje su najčešće prikazivane u drugim izvorima osim portolana. I ovdje je zastava prikazana na dva mjesta (sl. 4): iznad Venecije, zastava je gonfanon, sa lavom u prolazu, dok je na istočnoj obali Jadrana (u sjevernoj **Dalmaciji**) trokutasta zastava sa sjedećim lavom; u oba slučaja, ne vidi se jasno što lav drži, ali liči na knjigu. Na mapi koju je **Battista Beccario** izradio 1426. (*Bavarska državna knjižnica, München*)

3. Guillem Soler, ca. 1385.

[17, 18], teško se mogu razaznati detalji, ali se ipak može zaključiti da je prikazan crveni lav na bijelom polju, a oblik je gonfanon s kratkim jezičcima. Još je teže odrediti što je **Gabriel Vallseca** prikazao na mapi iz 1439. (*Pomorski muzej, Barcelona*): na zastavi sa srebrnim poljem (uglavnom potamnjelim do tamnosive) nazire se crveni oblik koji liči na lava, ali bi mogao biti i polulav [7, 9, 19]. Na nepotpisanoj mapi iz 1440. (*Središnja nacionalna knjižnica, Firenca*) koja se pripisuje istom autoru [7, 19], srebrna boja zastave je potamnjela do gotovo crne, tako da se nikakvi detalji više ne mogu razaznati, dok se na njegovoj mapi iz 1447. (*Francuska nacionalna knjižnica*) razaznaju samo tragovi crvene boje na srebrnom polju (nešto manje potamnjelom). Na sve tri mape, zastava je pravokutnog oblika, isto kao i na mapi koju je **Pere Rosell** izradio 1447. (*Knjižnica Guarnacciana, Volterra*) [7], gdje je srebrno polje potamnjelo do crne, bez razpoznatljivih detalja. Na Rosellovoj mapi nepoznate godine izrade iz *Francuske nacionalne knjižnice* [20, 21], na srebrnom polju (potamnjelom do tamnosive) prikazan je crveni lav, bez mnogo detalja, dok je na nepotpisanoj mapi iz 15. stoljeća koja mu se pripisuje (zbirka *Sveučilišne knjižnice Yale*) jasno vidi crveni lav u prolazu, praznih šapa, na srebrnom polju [20, 22]. Na ovoj zastavi, srebrna boja je potamnjela do tamnosive, a crvena do gotovo crne, što se dogodilo i sa drugim zastavama koje koriste ove dvije boje. Štoviše, zlatna boja je na većini zastava potamnjela slično srebrnoj, tako da se više praktično ne mogu razlikovati; koja od njih je upotrijebljena na određenoj zastavi, može se zaključiti jedino usporedbom s prikazima iste zastave na drugim portolanima. Ovo je vjerojatno posljedica sastava korištenih metalnih boja, koje nisu bile u stanju da dugo zadrže pigmente. Na Rosellovim mapama iz 1456. (*knjižnica Newberry, Chicago*) [7, 20], iz 1462. (*Francuska nacionalna knjižnica*) [20, 23] i iz 1466. (*knjižnica James Ford Bell, Sveučilište Minnesota, Minneapolis*) [7, 20, 24] ne mogu se razpoznati nikakvi detalji na srebrnom polju, potamnjelom do tamnosive, osim možda nekoliko još tamnijih tragova nekada crvene boje. Na Rosellovoj mapi iz *Francuske nacionalne knjižnice*, zastava je gonfanon sa veoma kratkim jezičcima, a na ostale četiri prije opisane mape, ona je pravokutnog oblika.

Grazioso Benincasa prikazao je 1473. [9] srebrnog lava (danas potamnjelo do tamnosive) na crvenom polju, ali na njegovom portolanu (*Sveučilišna knjižnica, Bologna*) zastava je greškom prikazana iznad Genove, i to zajedno sa ispravnom zastavom tog grada – crvenim križem sv. Jurja na bijelom polju; objašnjenje za ovu grešku još uvijek nije poznato. Završetak zastave je u obliku vrlo dugog lastavičjeg repa, oblik

Venice, here it marks the island of **Crete**, a Venetian possession at that time. While the flag above Crete is a simple rectangle, it is difficult to tell if the flag above Venice is a gonfanon or a rectangle with very long fringes: a comparison with other flags on the same map might favor the rectangle, for there are no gonfanons among them at all, and the fringe length (where it exists) varies, but nowhere are they as long and they are always more

numerous. Here, though, beside the length and number of these lines, the way they follow the curvature of flag edges (depicted as flying in the wind) suggests that they might actually be the edges of the tongues on a gonfanon (reconstructed in Fig. 3). In 1421, **Francesco de Cesanis** (map in the collection of the Correr Museum, Venice) [7, 9] additionally changed the flag by painting a golden lion on red field – colors which were the most frequently shown in sources other than portolans. The flag was depicted here in two places as well (Fig. 4): above Venice,

the flag is a gonfanon, with a lion passant, while on the eastern Adriatic coast (approximately, northern **Dalmatia**), it is a triangular flag with a sitting lion; in both cases, it is not clearly visible what the lion holds, but it resembles the book. On the map made by **Battista Beccario** in 1426 (Bavarian State Library, **Munich**) [17, 18], details are difficult to discern, still it conclusively shows a red lion on a white field on a gonfanon with short tongues. It is even more difficult to determine what did **Gabriel Vallseca** depict on the map from 1439 (Naval Museum, **Barcelona): on the**

4. Francesco de Cesanis, 1421.

5. Jorge de Aguiar, 1492.

flag with a silver field (mostly darkened to dark gray) a red shape is seen which resembles a lion, but could also be a demi-lion [7, 9, 19]. On the anonymous map from 1440 (Central National Library, **Florence**) attributed to the same author [7, 19], the silver of the flag has darkened to almost black, so no details can be discerned, while on his map from 1447 (National Library of France) only traces of red on silver field (somewhat less darkened) are discernible. On all three maps the flag is rectangular; as well as on the map which **Pere Rosell** made in 1447 (Biblioteca Guarnacciana, **Volterra**) [7], where the silver field has darkened to black, without discernible details. On Rosell's map of an unknown year from the National Library of France [20, 21], a red lion is displayed, without many discernible details, on silver field (darkened to dark gray) while on the anonymous map from the 15th century attributed to him (Yale University Library collection), a red lion passant, with empty paws, is clearly visible on silver field [20, 22]. On this flag, the silver has darkened to dark gray, and the red to almost black, which has also happened to other flags which use these two colors. Moreover, on most of the flags the gold has darkened much like the silver, so they virtually cannot be distinguished anymore; which color was used in a particular flag may only be concluded by comparing to depictions of the same flag in other portolans. This was probably due to the composition of the metallic inks, which were unable to retain their pigments indefinitely. On Rosell's maps from 1456 (Newberry Library, **Chicago**) [7, 20], from 1462 (National Library of France) [20, 23], and from 1466 (James Ford

Bell Library, University of Minnesota, **Minneapolis**) [7, 20, 24], no details can be discerned on the silver field, darkened to dark gray, except perhaps several even darker traces of what was once red paint. On Rosell's map from the National Library of France, the flag is a gonfanon with very short tongues; it is rectangular on the other four maps described above.

In 1473, **Grazioso Benincasa** [9] depicted a silver lion (now darkened

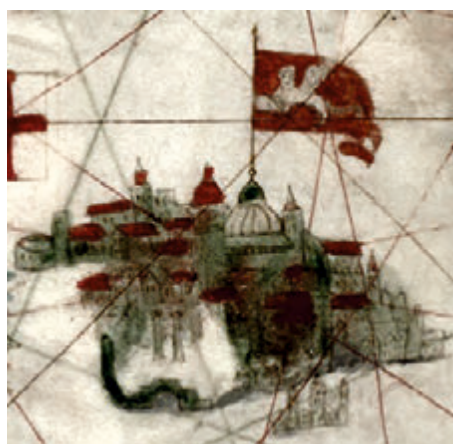
koji se na portolanima viđa znatno rjeđe nego što je, sudeći po drugim izvorima, bio korišten u Srednjem vijeku. U raspoloživim izvorima, ne može se utvrditi više detalja ove zastave. **Jorge de Aguiar** je 1492. prikazao zlatnog lava u prolazu na neuobičajenom plavom polju (mapa u zbirci *Sveučilišne knjižnice Yale*) [7, 22, 25], na zastavi kvadratnog oblika (sl. 5); lav nema krila, ne drži ni knjigu niti svitak, a drugi detalji (ima li aureolu, je li licem okrenut prema promatraču) ne mogu se utvrditi u raspoloživim izvorima.

Početkom 16. stoljeća, nacrt zastave Venecije temeljen na *Knjizi poznavanja* je konačno napušten: nakon što je **Judah ibn Zara** (Jehuda Abenzara) na svom portolanu iz 1505. (*Sveučilišna knjižnica Yale*) prikazao gonfanon bez prepoznatljivih detalja, čija je srebrna boja danas potamnijela do crne [22], još je samo **Pietro Russo** 1508. prikazao srebrni gonfanon, čije polje jeste potamnijelo, ali ipak ne toliko da se ne vidi da, možda i greškom, na njemu ništa nije prikazano (mapa u *Pomorskom muzeju*, Barcelona) [9, 26]. Na većini kasnijih prikaza, polje je crveno; takva je zastava na mapi koju je **Salvat de Pilestrina** izradio 1511. (*Francuska nacionalna knjižnica*), a prikazuje

6. Salvat de Pilestrina, 1511.

ležećeg zlatnog lava [9, 27], a isti je i prikaz na mapi istog autora iz 1533. (*Javna knjižnica, Toledo*) [26]; dok je starija od ove dvije zastave kvadratna (sl. 6), novija je pravokutna, oblika bliskog kvadratu, a u oba slučaja lav nema ni knjigu ni svitak. **Bartomeu Olives** je 1559. umesto na zastavi, prikazao zlatnog ležećeg lava na crvenoj kartuši oblika nepravilnog osmerokuta čiji gornji i donji rub su povijeni poput krajeva svitka, nalik listu pergamenta – minijaturnoj verziji podloge na kakvoj su izrađivani portolani (*Bodlejska knjižnica, Oxford*) [26, 28, 29]; ovdje, lav drži otvorenu knjigu srebrne boje (danas potamnijela do crne). **Mateo Prunes** je ponovo prikazao crvenu zastavu 1560. (*Muzej Correr, Venecija*) [30], sa završetkom u obliku lastavičjeg repa, a zlatni lav u prolazu drži otvorenu knjigu bijele boje. Iste boje je upotrijebio i **Joan Oliva** 1563. (*Sveučilišna knjižnica Yale*) [22], ali je lav nacrtan toliko pojednostavljeno da se jedva prepoznaje – djeluje gotovo apstraktno. Iste te godine, **Diogo Homem** prikazao je zastavu koja se od Prunesove razlikuje samo po tome što je knjiga zatvorena, a zastava je gonfanon

7. Edmond Doran, 1586.

(*Nacionalna knjižnica, Firenca*) [31], dok je 1565. ponovio lava sa zatvorenom knjigom, ali na pravokutnoj zastavi plave boje (*Ruska nacionalna knjižnica, Sankt Peterburg*) [31, 32]. Detalji zastave koju je **Joan Martines** naslikao 1567. (*Bodlejska knjižnica, Oxford*) ne mogu se raspoznati u trenutno raspoloživim izvorima [26], ali ipak se prepoznaje srebrna boja figure na crvenom pravokutnom polju. Mateo Prunes je 1578. ponovio svoj nacrt iz 1560. (mapa također u *Muzeju Correr*), osim što bi ovdje i knjiga mogla biti zlatne boje, mada se svi detalji ne vide jasno [33, 34]. Joan Martines je ponovo upotrijebio srebrnu i crvenu boju 1578. (*Knjižnica Henry E. Huntington, Sveučilište California*) u vrlo pojednostavljenom prikazu krilatog lava na kvadratnom polju [35]. I Bartomeu Olives je prikazao crvenu kvadratnu zastavu 1580. (*Sveučilišna knjižnica Yale*), ali njegov lav, iscrtan crno (što bi mogla biti potamnijela srebrna boja), prikazan je kako se propinje, sa mnoštvom grešaka: nema ni krila, ni aureolu, ni knjigu ili svitak [22, 36]. **Edmond Doran** je 1586. (*Sveučilišna knjižnica Yale*) je prikazao bijelog stojećeg lava s otvorenom knjigom na crvenoj zastavi s raskoljenim slobodnim krajem (sl. 7) [22], a

8. Luís Teixeira, ca. 1600.

to dark gray) on red field, but on his portolan (Bologna University Library), the flag is erroneously displayed above Genoa, together with the correct flag of that city – a red cross of St. George on white field; the reason for this error is unknown. The flag ends in a very long swallow-tail, a shape seen in portolans much less frequently than it was used in the Middle Ages, judging by other sources. More details of this flag cannot be determined in the available sources. **Jorge de Aguiar** depicted a golden lion passant on unusual blue field in 1492 (map in the Yale University Library collection) [7, 22, 25], on the square-shaped flag (Fig. 5); the lion has no wings, does not hold either the book or the scroll, and other details (if it has the aureole, if it faces the observer) cannot be determined in the available sources.

In the beginning of the 16th century, the design of the flag of Venice based on the Book of Knowledge was eventually abandoned: after **Judah ibn Zara** (Jehuda Abenzara) on his portolan from 1505 (Yale University Library) [22] had shown a gonfanon without discernible details, its silver color now darkened to black, only **Pietro Russo** depicted a silver gonfanon in

1508, whose field did darken, still not so much that it cannot be seen that, perhaps as an error, nothing is displayed upon it (map in the Naval Museum, Barcelona) [9, 26]. On most of later depictions, the field is red; such as the flag on the map made by **Salvat de Pilestrina** in 1511 (National Library of France), and it displays a lying golden lion [9, 27], the same design also being on the map by the same author from 1533 (Public Library, Toledo) [26]. The older of these two flags is square (Fig. 6), the newer one is a rectangular shape close to square, and in both cases the lion has neither the book nor the scroll. In 1559, instead of on a flag, **Bartomeu Olives** depicted a golden lying lion on a red cartouche in shape of an irregular octagon whose top and bottom edges are rolled like the ends of a scroll, resembling a sheet of parchment – miniature version of the surface on which the portolans were made (Bodleian Library, Oxford) [26, 28, 29]; here, the lion holds an open book in silver

(now darkened to black). **Mateo Prunes** again depicted a red flag in 1560 (Correr Museum, Venice) [30], with a swallow-tailed fly and a golden lion passant holding an open book in white. The same colors were used by **Joan Oliva** in 1563 (Yale University Library) [22], but the lion was drawn in such a simplified way that it is hardly recognizable – it looks almost abstract. In the same year, **Diogo Homem** depicted the flag which differs from that by Prunes only by the book being closed and the flag being a gonfanon (National Library, Florence) [31], while in 1565, he repeated the lion with a closed book, but on a rectangular flag in blue (Russian National Library, Saint Petersburg) [31, 32]. Details of the flag painted by **Joan Martines** in 1567 (Bodleian Library, Oxford) cannot be discerned in currently available sources [26], still the silver of the charge on a red rectangular field is recognizable. In 1578, Mateo Prunes repeated his design from 1560 (map also in the Correr Museum), except that the book might be in gold here as well, although not all the details are clearly visible [33, 34]. Joan Martines used silver and red in 1578 (Henry E. Huntington Library, University of California) in a very simplified depiction of the winged lion on a square field [35]. Bartomeu Olives also depicted a red square flag in 1580 (Yale University

Luís Teixeira [37, 38] je oko 1600. (Knjižnica *Huntington*, *Sveučilište California*) prikazao plavi gonfanon sa zlatnim ležećim lavom koji drži zatvorenu knjigu u crvenoj i bijeloj boji, a okrenut je na heraldičku lijevu stranu, suprotno od svih drugih prikaza (sl. 8).

Krajem 16. stoljeća, neki kartografi su izmijenili prikaz zastave Venecije, zamjenjujući simbol sv. Marka prikazom lavlje glave, obično vrlo pojednostavljenim i bez karakteristične grive. *Sveučilišna knjižnica Yale* posjeduje četiri portolana koje je izradio Joan Oliva [22], a na kojima je prikazana kvadratna crvena zastava sa zlatnom lavljom glavom (boja potamnijela do smeđe). Međutim, samo se na mapi iz 1594., usprkos prisutnim oštećenjima, može razaznati većina detalja, dok se na onima iz 1587. i 1590. vidi samo nepravilna smeđa mrlja, koja tek nejasno podsjeća na ono što treba da predstavlja; posebno zanimljivo izgleda zastava na mapi izrađenoj oko 1588. (ispisani datum nije dobro očuvan), gdje se na mjestu lavlje glave nalazi kombinacija geometrijskih oblika smeđe i bijele boje (ovo drugo su možda oštećenja) koja neodoljivo podsjeća na glavu plišanog medvjedića – dječje igrache koja je izumljena tri stoljeća kasnije (sl. 9). U istom periodu je i **Domingo Villarroel** izradio svoju mapu (1589.; danas u *Muzeju Correr*), na kojoj je prikazana crvena pravokutna zastava s bijelom lavljom glavom. U 17. stoljeću, **Sebastiano Condina** je 1615. (Knjižnica *Marciana*, Venecija) prikazao kvadratnu zastavu crvene boje, na kojoj se danas vidi samo tamna ovalna mrlja, prvobitno vjerojatno srebrne boje [26], dok je **Giovanni Battista Cavallini** 1639. (*Francuska nacionalna knjižnica*) ponovio taj oblik zastave, kao i boju polja, ali je glavu obojio žuto (danas potamnijela do svijetlosmeđe), iscrtavši najdetaljniju sliku sa ovim nacrtom [26, 40] koja je ujedno i posljednji poznati prikaz zastave Venecije na portolanima (sl. 10). ■

9. Joan Oliva, ca. 1588.

10. Giovanni Battista Cavallini, 1639.

Library), but his lion, drawn in black (which might be darkened silver), is shown as leaping (rampant), with many errors: it has neither the wings, the aureole, nor the book or scroll [22, 36]. In 1586 (Fig. 7), **Edmond Doran** (Yale University Library) depicted a white standing lion with an open book on a red flag with a swallow-tailed ending [22], and circa 1600 **Luís Teixeira** [37, 38] depicted (Henry E. Huntington Library, University of California) a blue gonfanon with golden lying lion which holds a closed book in red and white, turned to the sinister – the opposite of all other depictions (Fig. 8).

By the end of the 16th century, some cartographers modified the depiction of the flag of Venice, replacing the symbol of St. Mark with the image of a lion's head, usually very simplified (without the distinctive mane).

Yale University Library holds four portolans by Joan Oliva [22], all depicting a square red flag with a golden lion head (darkened to brown). However, significant details can be discerned only on the map from 1594, despite existing damage, while on those from 1587 and 1590, only an irregular brown spot is visible, which only vaguely resembles the object it should represent. The flag on the map created circa 1588 (the date inscribed is not preserved well) looks especially interesting – in the place of the lion's head appears a combination of geometric shapes in brown and white (the latter might be damage) which looks very much like the head of a teddy bear – the children's toy invented three centuries later (Fig. 9). In the same period, **Domingo Villarroel** created his map (1589; now in the Museum Correr), on which a red rectangular flag with a white lion head is shown.

In the 17th century, **Sebastiano Condina** depicted a square flag in red in 1615 (Biblioteca Marciana, Venice), on which only a dark oval spot is visible now, originally probably in silver [26], while in 1639, **Giovanni Battista Cavallini** (National Library of France) repeated that flag shape, as well as the field color, but painted the head in yellow (now darkened to light brown), having drawn the most detailed picture with this design [26, 40] which is also the last known depiction of the flag of Venice (Fig. 10). ■

[1] *Book of the Knowledge of all the Kingdoms*, ... London: Hakluyt Society, 1912.

[2] *Viajes medievales, Tomo I*, Madrid: Fundación José Antonio de Castro, 2005, pp. 347-404.

[3] *Manuscript Vat. lat. 2972*, DigiVatLib service website, Vatican Library, https://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.lat.2972 (page 109v)

[4] *Manuscript Pal. lat. 1362 A*, Heidelberg University Library, https://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/bav_pal_lat_1362a/0012/image

[5] *Map of Angelino Dalorto*, National Library of Australia, <http://nla.gov.au/nla.obj-233481045/view>

[6] *Map(s) of Angelino Dulcert*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Map_of_Angelino_Dulcert

[7] *Portulanos blog - Siglos XIV y XV*, <http://butronmaker.blogspot.com/2008/02/siglos-xiv-y-xv.html>

[8] Donald Wigal: *Historic Maritime Maps (Used for Historic Exploration) 1290-1699*, Parkstone Press, New York, 2000.

[9] *Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya*, <http://www.histocat.cat/index.html?msgOrigen=7&msgValor=10&Familia=FA008&Subfamilia=SF061>

[10] *Map of Angelino Dulcert*, Gallica digital library, <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b52503220z/>

[11] *Catalan Atlas*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Catalan_Atlas

[12] *Catalan Atlas*, Gallica digital library, <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b55002481n/>

[13] *Maps from the Cresques workshop*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Maps_of_Cresques_family

[14] *Maps of Mecia de Viladestes*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Mecia_de_Viladestes

[15] *Map of Guillem Soler*, Gallica digital library, <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b530648817?rk=21459;2>

[16] *Map of Guillem Soler*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Maps_by_Guillem_Soler

[17] *Map of Battista Beccario*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Battista_Beccario

[18] *Map of Battista Beccario*, Bayerische Staatsbibliothek, <http://daten.digital-e-sammlungen.de/0000/bsb00002312/images/index.html>

[19] *Maps of Gabriel Vallseca*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Gabriel_de_Vallseca

[20] *Maps of Petrus Roselli*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Petrus_Roselli

[21] *Map of Petrus Roselli*, Gallica digital library, <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b5906261w?rk=64378;0>

[22] Yale University Library, <https://brbl-dl.library.yale.edu/vufind/Search/Results?lookfor=portolan&type=AllFields&submit=Find&limit=16&sort=relevance>

[23] *Map of Petrus Roselli*, Gallica digital library, <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b53064888c?rk=85837;2>

[24] Web site of James Ford Bell Library, University of Minnesota, Minneapolis, <https://www.lib.umn.edu/apps/bell/map/PORTO/ROS/index66.html>

[25] *Map of Jorge de Aguiar*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Jorge_de_Aguiar

[26] *Portulanos blog - Siglos XVI y XVII*, <http://butronmaker.blogspot.rs/2008/09/siglos-xvi-y-xvii.html>

[27] *Map of Salvat de Pilestrina from 1511*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Salvat_de_Pilestrina

[28] *Map of Bartomeu Olives from 1559*, Digital Bodleian, <http://digital.bodleian.ox.ac.uk/inquire/p/d79c68a3-d33b-4952-962d-4ebfa1029790>

[29] *Map of Bartomeu Olives from 1580, close-up of Venice*, Digital Bodleian, <http://digital.bodleian.ox.ac.uk/inquire/p/c233ee09-bedc-4f21-89ba-09449b1ba69b>

[30] *Map of Mateo Prunes from 1560*, Cercle Català d'Història Web site, <http://www.cch.cat/php/ls.php?fx=1vmmp02900>

[31] *Maps of Diogo Homem*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Diogo_Homem

[32] *Maps of Diogo Homem*, Cercle Català d'Història Web site, <http://www.cch.cat/php/ls.php?fx=1vmmp02400>

[33] University of Valencia Web site (in Catalan), http://www.uv.es/catalan/la_senyera_reial3.htm

[34] *Map of Mateo Prunes from 1578*, Cercle Català d'Història Web site, <http://www.cch.cat/php/ls.php?fx=1vmmp06400>

[35] *Map of Joan Martines from 1578*, Cercle Català d'Història Web site, <http://www.cch.cat/php/ls.php?fx=1vmmp02100>

[36] *Map of Bartomeu Olives from 1580*, Cercle Català d'Història Web site, <http://www.cch.cat/php/ls.php?fx=1vmmp01200>

[37] *Map of Luís Teixeira*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Maps_by_Lu%C3%ADs_Teixeira

[38] *Map of Luís Teixeira*, Digital Scriptorium Database, http://dpg.lib.berkeley.edu/webdb/dsheh/heh_br?Description=&CallNumber=HM+1549

[39] *Map of Domingo Villarroel from 1589*, Cercle Català d'Història Web site, <http://www.cch.cat/php/ls.php?fx=1vmmp03000>

[40] *Map of Giovanni Battista Cavallini*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Giovanni_Battista_Cavallini

In memoriam: Petar Strčić (1936. – 2019.)

U **Rijeci** je 23. lipnja 2019. u 83. godini života umro **Petar Strčić**, istaknuti hrvatski povjesničar i arhivist te redoviti član *Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* (HAZU). Rođen je 24. kolovoza 1936. u selu **Kras** na otoku **Krku**. Maturirao je na sušačkoj gimnaziju nakon koje je odlučio upisati studij povijesti na *Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu* koji je uspješno diplomirao 1961. Dodatna znanja iz glagoljice, latinskog jezika i pomoćnih povijesnih znanosti stjecao je na tečajevima u tadašnjoj *Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti* (JAZU) u Zagrebu, *Arhivu Hrvatske* u Zagrebu i dr. Na *Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu* doktorirao je 1991. radom *Hrvatski narodni pokret u Istri i na Kvarnerskim otocima od kraja 40-tih do početka 80-tih godina 19. stoljeća* pod mentorstvom prof. dr. sc. **Mirjane Gross**. Taj je iznimno opsežni rad u dva sveska (sv. I, 547 str., sv. II, 1007 str.) tek parcijalno publiciran. Radni vijek započeo je u osnovnim školama u **Vrbniku** na otoku Krku i **Čavlima** kod Rijeke (1959. – 1961.), potom u *Sjevernojadranskom institutu JAZU* u Rijeci (1961. – 1978., danas *Zavod za povijesne i društvene znanosti HAZU s Područnom jedinicom* u Puli, kome je od 2001. bio voditeljem), te u *Centru za historiju radničkog pokreta i Narodnooslobodilačkog rata Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara* (1978. – 1980.) u Rijeci. Bio je ravnatelj *Arhiva Hrvatske* (1978. – 1990.) i *Arhiva HAZU* (1991. – 2005.) u Zagrebu. Za redovitog člana HAZU izabran je 2000. godine.

Kao honorarni predavač i profesor držao je nastavu na *Pedagoškoj akademiji/fakultetu* u Rijeci i *Pedagoškom fakultetu* u Puli, isto tako i na *Filozofskom fakultetu* u Zagrebu, a kratko i na *Ekonomskom fakultetu* u Rijeci i Zagrebu te na *Fakultetu političkih nauka* u Zagrebu. Predavao je i na poslijediplomskim studijima u Zagrebu, Rijeci i Opatiji (Ika). Kao dugogodišnji pročelnik povijesti riječke Pedagoške akademije presudno je utjecao na utemeljenje *Odsjeka za povijest* *Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 1998. godine čiji je bio prvim pročelnikom.

U koautorstvu s akademikom **Lujom Margetićem** priredio je za tisak srednjovjekovne statute: *Senjski statut iz 1388.* (1987.), *Krčki (Vrbanski) statut 1388.* (1988. i 2008.) i *Statut rapske komune iz 14. stoljeća* (2004.). Bio je urednik preko stotinu različitih historiografskih i drugih izdanja *Povijesnog društva otoka Krka*. Utemeljitelj je ili suutemeljitelj brojnih društava i institucija. Za svoj rad dobio je brojne nagrade i priznanja te bio proglašen počasnim građaninom pojedinih gradova i općina.

Petar Strčić bavio se i pomoćnim povijesnim znanostima, a među njima napose i heraldikom koju je zadužio člancima, recenzijama i prikazima te uredničkim i priređivačkim radom. Posebno treba naglasiti priređivanje klasičnog heraldičkog udžbenika hrvatskih studija povijesti autora **Bartola Zmajića**: *Heraldika, sfragistika, genealogija, veksilologija. Rječnik heraldičkog nazivlja*, tj. njegovo drugo izdanje iz 1996. u redakciji i s dopunama P. Strčića, a koje je popraćeno i njegovim predgovorom i pogovorom o djelu i autoru. Osim toga pisao je u *Arhivskom vjesniku* o različitim heraldičkim izdanjima. O grbu i pečatu Krčkih knezova pisao je u uvodnoj studiji „Krčki knezovi i otok Krk od kraja XII do kraja XIII stoljeća“ u spomenutom *Krčkom (Vrbanskom) statutu iz 1388.* te komentirao kako je na sjednici Skupštine općine Krk usvojen novi grb Općine („Šest umjesto pet zvijezda (krakova!)“ *Krčke novine* X/1992). Tematizirao je i problematizirao šahovnicu na opatijskoj crkvi sv. Lucije u **Jurandvoru** kod **Baške** („Otkad je šahovnica na crkvi Sv. Lucije u Jurandvoru?“, *Krčki kalendar* 1997, 1996.; slično u *Historijski zbornik* XLIX/1996). S **Marijanom Grakalićem** st. objavio je „Prethodno priopćenje o dobrinjskom grbu“ (*Krčki zbornik* 35 /1996./, 113–118), a s **Mirjanom Matijević Sokol** pisao o „Grbovnici Jurja Margetića (1646.)“ (*Rijeka* X/2 /2005/ 129–142). Za svoj rodni otok Krk planirao je izraditi knjigu pod naslovom *Grbovi znamenitih krčkih obitelji i društava* u ediciji „Zavičajna biblioteka otoka Krka“ koju je 1994. pokrenulo novinsko-nakladničko poduzeće „Glosa“ d. o. o. iz Rijeke. Međutim, ta se knjiga na koncu nije realizirala.

Akademiku dr. sc. Petru Strčiću, jednome od utemeljitelja *Povijesnog društva otoka Krka* i dugogodišnjem glavnom uredniku *Krčkog zbornika*, to je Društvo posvetilo u sedamdesetoj obljetnici njegova života 50. jubilarni svezak *Krčkog zbornika* (2006.). Potom je i prvi broj *Časopisa za povijest Zapadne Hrvatske* (1-I/2006) bio objavljen njemu u čast te najzad *Zbornik u čast Petru Strčiću* (ur. **Maja Polić** i **Elvis Orbanić**) u izdanju *Povijesnog društva Rijeke* 2012. godine.

Photo: Wikimedia

On 23 June 2019 **Petar Strčić**, a distinguished Croatian historian and archivist and a full member of the Croatian Academy of Sciences and Arts (HAZU), died in **Rijeka** at the age of 83. He was born 24 August 1936 in the village of **Kras** on the island of **Krk**. He graduated from the Sušak Gymnasium and enrolled in history studies at the University of Zagreb Faculty of Philosophy, from which he graduated in 1961. He gained additional skills in Glagolitic script, Latin, and the auxiliary sciences of history through courses held at the then-Yugoslav Academy of Sciences and Arts (JAZU) in Zagreb, Archive of Croatia in Zagreb, etc. He earned his doctorate at the University of Zagreb Faculty of Philosophy with the thesis *Croatian National Movement in Istria and the Kvarner Islands from the late 1840s to the early 1880s under the mentorship of Prof. Mirjana Gross*. The extensive thesis in two volumes (vol. I, 547 pp.; vol. II, 1007 pp.) has been published only in parts. He started working in primary schools in **Vrbnik** on Krk and in **Čavle** near Rijeka (1959–1961), then at the North Adriatic Institute of JAZU in Rijeka (1961–1978, today the History and Social Sciences Institute of HAZU with Regional unit in Pula; he was head of the Institute from 2001), and at the Center for History of Labor Movement and People's Liberation War of Istria, Croatian Littoral, and Gorski Kotar (1978–1980) in Rijeka. He was a director of the Archive of Croatia (1978–1990) and the Archive of HAZU (1991–2005) in Zagreb. He was elected a full member of HAZU in 2000.

He taught as a part-time lecturer at the Academy/Faculty of Pedagogy in Rijeka and the Faculty of Pedagogy in Pula, as well as at the Faculty of Philosophy in Zagreb, and briefly also at the Faculty of Economy in Rijeka and in Zagreb and at the Faculty of Political Sciences in Zagreb. He taught postgraduate studies in Zagreb, Rijeka, and Opatija (Ika). As a long-time chair of history at the Rijeka Academy of Pedagogy, he was influential in establishing the History Department of the University of Rijeka Faculty of Philosophy in 1998; he was its first head.

In co-authorship with Academician **Luj Margetić** he prepared medieval statutes for publication: The 1388 Statutes of Senj (1987), The 1388 Statutes of Krk (Vrbnik) (1998 and 2008) and The 14th c. Commune of Rab Statutes (2004). He was editor of more than a hundred various historiographical and other publications of the Historical Society of the Krk Island. He was the founder and co-founder of numerous societies and institutions. He was honored for his work with number of rewards and recognitions, and named honorary citizen by several cities and communities.

Petar Strčić engaged in auxiliary sciences of history, particularly heraldry, to which he contributed articles and reviews as well as editing – in particular the classical heraldic manual for Croatian history studies by **Bartol Zmajić**: Heraldry, Sphragistics, Genealogy, Vexillology, Dictionary of Heraldic Terms. He edited and amended its second edition in 1996, accompanied by his prolegomena and an epilogue on the work and its author. He also wrote in various heraldic publications in the *Arhivski vjesnik*. In the 1388 Statutes of Krk (Vrbnik) he wrote in the foreword a study of the “Dukes of Krk and the Island from the End of 12th to the End of 13th Century” and he commented on the adoption of the new community coat of arms by the Community Assembly of Krk (“Six instead of five stars (rays!)” *Krčke novine* X/1992). He discussed the checkerboard at the St. Lucia abbey church in **Jurandvor** near **Baška** (“Since when is the checkerboard at the St. Lucia church?” *Krčki kalendar* 1997, 1996; see also in *Historijski zbornik* XLIX/1996).

With **Marijan Grakalić, Sr.**, he published “Preliminary Communication of the Coat of Arms of Dobrinj” (*Krčki zbornik*, 35 /1996/: 113–118), and with **Mirjana Matijević Sokol** he wrote about “The Coat of Arms of Juraj Margetić (1646)” (*Rijeka* X/2 /2005/: 129–142). For his natal island, he was planning a book titled *Coats of Arms of Distinguished Families and Associations of Krk in the series “Native Library of Krk Island”*, started in 1994 by the Rijeka news and publishing company “Glosa”. However, it was not realized.

The Historical Society of Krk Island dedicated jubilee issue no. 50 of its Krčki zbornik (2006) to Academician **Dr. Petar Strčić**, a founder of the Society and its long-time editor-in-chief, on the occasion of his 70th birthday. The first issue of the West Croatian History Journal (1-I/2006) was also issued in his honor and *Zbornik u čast Petru Strčiću* (*Proceedings in honor of Petar Strčić*, eds. **Maja Polić** and **Elvis Orbanić**) was issued by the Historical Society of Rijeka in 2012.

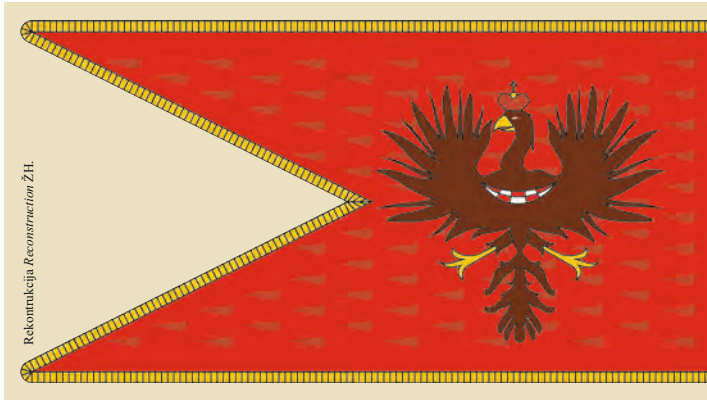

Neke hrvatske (i mađarske) vojne zastave
iz 15. i 16. stoljeća (5)

Some Croatian (and Hungarian) Military Flags
of the 15th and 16th Centuries (5)

Bitke na sisačkom bojištu 1591. – 1595. (2) Bitka za Sisak 22. VI. 1593. (1)

Battles at the Sisak Front 1591 – 1595 (2) Battle of Sisak 22 June 1593 (1)

Slika 1. Rekonstrukcija zastave kranjske plemićke konjice, oko 1590.

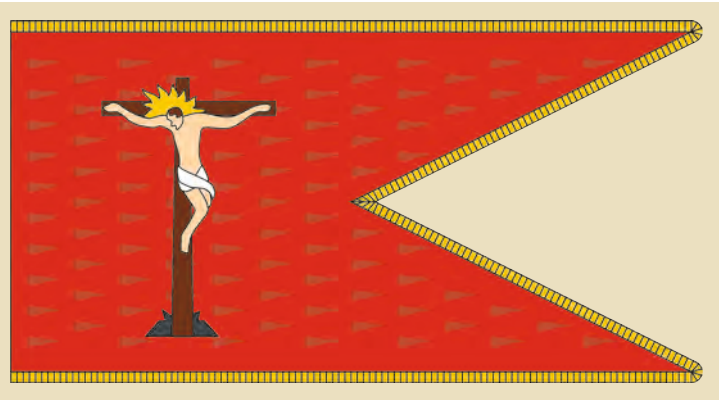

Fig. 1. Reconstruction of the Carniolan Nobility Cavalry flag, ca. 1590.

Značaj se ove bitke za veksilološku povijest mjeri u tome što i do danas postoji sačuvana zastava korištena u toj bitci. Riječ je o konjaničkom stijegu kranjske plemićke konjice, koju je vodio **Stjepan Blagajski**, potomak stare hrvatske plemićke obitelji. Zastava je napravljena od tamno crvene svile, sa plamećima slične boje. Na jednoj strani zastave nalazi se lik **Krista** na križu, a na drugoj grb vojvodine **Kranjske**. Zastava se danas nalazi u vlasništvu potomaka obitelji **Lazarini Zobelsperg**, iz **Zwettla** u **Austriji**.¹ Nažalost, banska zastava **Tome Bakača** (**Támas Bakócz**) **Erdődyja** nije nam ostala sačuvana, ali ju nije nemoguće rekonstruirati na temelju ostalih izvora.

Tako imamo sačuvanu bansku zastavu obitelji **Erdődy** s kraja 17. stoljeća (nastala između 1680. i 1692. godine): zastava je od crvenog damasta, a na njoj se s jedne strane nalazi obiteljski grb, a na reversu razdvojeni grbovi Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Uz rub ukrašena je vezivom od srebrnih folija s motivom cvjetne vijuge. Zastava je raskoljena i pripadala je **Nikoli III. Erdődyju** (banski namjesnik od 1670., ban od 1680.), a danas se čuva u riznici **Zagrebačke katedrale**.²

Da se banska zastava **Tome Bakača Erdődyja** nije uvelike razlikovala od **Nikoline** kasnosrednjostoljetne zastave, svjedoči nam slika nastala 1620. godine koja se danas čuva u slovačkom dvorcu u **Bojnicama**. Autor je nepoznat, a sliku je dao izraditi sam **Toma Erdődy**, kao svojevrstu uspomenu na svoj trijumf kod **Siska**.³ Na slici je prikazan sam ban kako kleči pred raspelom, ispred sisačke utvrde, a u pozadini se odvija bitka s **Osmanlijama**. Na slici je istaknut natpis *IN DEO VICI 1593*, a na njoj se, u podnožju križa, nalazi puni grb obitelji **Erdődy**. Iza bana stoje vojnici, od kojih jedan drži zastavu. Zastava je crvene boje i na njoj se nalazi grb obitelji **Erdődy**, premda ga je teško prepoznati. Zastava je također ukrašena zlatnim vijugavim linijama. Ista takva zastava, samo u mnogo manjem detalju, nalazi se kao grbovni ukras iznad štita grba.⁴

Premda na slici nije prikazan njen revers, nema sumnje kako su se na njoj nalazili grbovi hrvatskih kraljevstava. Međutim, izgleda kako oni nisu bili prikazani razdvojeno, kao što je to slučaj s **Nikolinom** zastavom, jer se na nadgrobnoj ploči **Tome Erdődyja** u zagrebačkoj katedrali (postavljenoj u siječnju 1624.), osim njegovog obiteljskog grba, nalaze i grbovi Kraljevstva. Oni su ovdje prikazani vjerojatno onako kako ih je on koristio dok je bio

The prime vexillological importance of the Battle of Sisak lies in the fact that an actual flag used in it is still preserved. The flag, a cavalry color of the Carniolan Nobility Cavalry, led by **Stjepan Blagajski**, scion of an old Croatian noble family, is made of dark red silk, with flammulets of a similar color. The obverse depicts the crucified **Christ** and the reverse the coat of arms of Duchy of **Carniola**. It is owned today by the descendants of the **Lazarini Zobelsperg** family in **Zwettl, Austria**.¹ Unfortunately, the flag of the victorious ban, **Toma Bakač** (**Támas Bakócz**) **Erdődy**, is not preserved, but it may be reconstructed based on other preserved sources.

A ban's flag from the **Erdődy** family from the end of the 17th century (made between 1680 and 1692) survives: it is made of red damask silk, with the family arms on the obverse, three individual shield of Croatia, Slavonia and Dalmatia on the reverse, and ornamented along the edges with silver foil embroidery forming floral curves. It is a swallow-tailed and belonged to **Nikola III Edrődy** (viceban since 1670, ban since 1680), preserved today in the **Zagreb Cathedral treasury**.²

The **Támas Bakócz Erdődy** flag was not much different from **Nikola's** late-17th-century flag, as shown by a 1620 painting held today in the castle of **Bojnice, Slovakia**. Its painter remains unknown, but it was commissioned by **Toma Erdődy** himself, to commemorate his triumph at **Sisak**.³ The painting depicts the ban kneeling beneath a crucifix in front of the **Sisak fort**, while the battle against **Ottomans** takes place in the background. It is inscribed *IN DEO VICI 1593*, and the complete **Erdődy** family arms is depicted below the crucifix. Some soldiers are standing behind the ban, one of them holding a flag. The flag is red and depicts the **Erdődy** family arms, although it is hardly discernible. The flag is also ornamented with curly golden lines. The same flag is also depicted in smaller detail as the crest over the shield of the family arms.⁴

Although the painting does not show the flag's reverse, there is little doubt that it contained coats of arms of Croatian kingdoms. However, it appears that they may have not been depicted separately, as on **Nikola's** flag, but joined. The gravestone of **Toma Erdődy** in the **Zagreb Cathedral** (erected in January 1624), besides the family arms, presents the arms of the kingdoms, shown probably in the same manner as they were used by the ban, joined into a single oval shield (2, 1) topped with a crown. The top dexter

1 Milan Kruhek, ur.: *Bojevi za Sisak 1591-1593*, Muzej Siska, Sisak, 1993.: 128 – 129; Branko Reisp: „Zastava kranjskega plemiškega poziva iz bitke pri Sisku leta 1593“, *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino*, Ljubljana, 2/40 (1992): 83 – 87.

2 Kruhek, *Ibid.*; Nikša Stančić i Dubravka Peić Čaldarović: *Povijest*

hrvatskoga grba: Hrvatski grb u mijenama hrvatske povijesti od 14. do početka 21. stoljeća, Zagreb: Školska knjiga, 2011.: 89.

3 Kruhek, 1993.: 125. U tekstu kataloga **Bojnice** se pogrešno identificiraju kao češko mjesto. The catalog text misidentified **Bojnice** as a Czech place.

ban, i sva su tri grba sjedinjena u jedan (2, 1) unutar okruglog štita iznad kojeg se nalazi kruna. U gornjem lijevom polju nalazi se grb Dalmacije s tri okrunjene leopardove glave; u gornjem desnom šahirani grb Hrvatske s 32 polja, a ispod njih grb Slavonije: plavi štit s dvije grede između kojih se nalazi crna kuna u trku (zanimljivo, nema šesterokrake zvijezde koja je uobičajena za slavonski grb).⁵ Neobičnim se možda čini to što bi grb(ovi) na zastavi bili u formi okruglog štita, ali ovdje treba imati na umu Zimmermannov bakrorez s prikazom bitke kod Bresta, gdje bi se na jednoj od kršćanskih zastava također nalazio hrvatski grb u okruglome štitu.⁶

Prije pregleda slikovnih izvora treba spomenuti sastav kršćanske vojske u bitki kod Siska. Kršćanske snage sastojale su se od hrvatske vojske od 1240 vojnika pod zapovjedništvom hrvatskoga bana, sastavljene od banskog banderija i insurekcijskih (ustaničkih) četa te postrojbi Hrvatske i Slavonske vojne krajine te carskih četa pod vrhovnim zapovjedništvom **von Eggenberga**, jačine 3980 ljudi (od čega su 1460 bili carski vojnici i plaćenici iz **Koruške, Kranjske, Šleske**, njemačkih i talijanskih zemalja).⁷ Vojsci se tokom puta također priključilo nekoliko stotina seljaka. Zbog takvog

Slika 2. (gore) Anonim: Toma Erdődy u molitvi, oko 1620. Bojnice, Slovačka.
Fig. 2. (top) Anonymous: Tamás Erdődy in prayer, ca. 1620, Bojnice, Slovakia.
(Wikipedia, photo Ante Vranković, 1992)

Slika 3. (lijevo) Kasnija inačica grba obitelji Erdődy, Bojničić, 1899.

Fig. 3. (left) A subsequent version of the Erdődy arms, from Bojničić, 1899.

Slika 4. (desno) Grb Kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije s nadgrobne ploče bana Tome Bakača Erdődyja, poslije 1624.

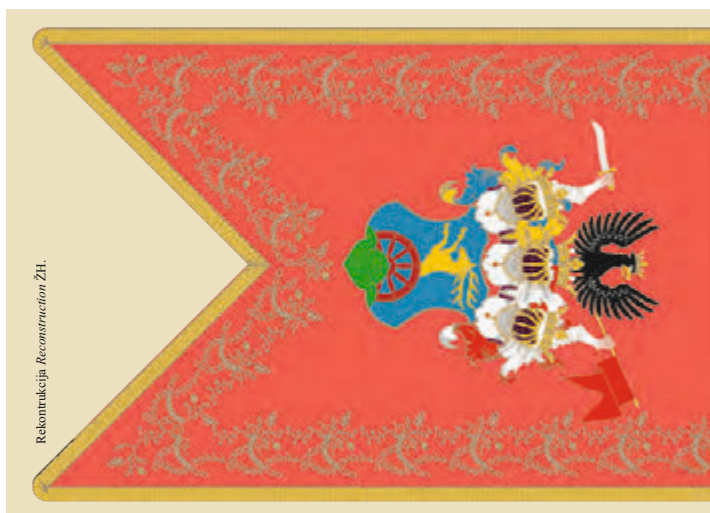
Fig. 4. (right) The coat of arms of the Kingdom of Dalmatia, Croatia and Slavonia from the gravestone of Ban Tamás Bakócz Erdődy, after 1624.

Slika 5. (dolje) Rekonstrukcija zastave bana Tome Bakača Erdődyja, oko 1590.

Fig. 5. (bottom) Reconstruction of the Ban Tamás Bakócz Erdődy flag, ca. 1590.

quarter is Dalmatia with three crowned leopard (lion guardant) heads; the top sinister the chequy of Croatia of 32 fields; and below Slavonia azure between two bars a marten courant (interestingly the usual six-pointed star otherwise regularly present in Slavonian arms is missing).⁵ It may seem unusual that the coat(s) of arms on the flag would be in the form of an oval shield, but if we consider Zimmermann's copper plate of the battle of Brest, we find there a flag among Christian army depicting an oval chequy coat of arms of Croatia.⁶

Before looking into pictorial sources, one may mention the composition of the Christian army at Sisak. It consisted of 1,240 Croatian troops commanded by the Croatian ban, composed of the ban's banderium and the insurrectional (Landsturm) companies, units of Croatian-Slavonian military border force, as well as imperial companies of 3,980 troops commanded by **von Eggenberg** (of them 1,460 were imperial soldiers and mercenaries from **Carantania, Carniola, Silesia, and German and Italian lands**).⁷ The army was joined by several hundred peasants. Due to

4 Visi See <https://en.wikipedia.org/wiki/File:TamasErdodyInPrayer.jpg>
5 Stančić i Peić Čaldarović, 2011.: 88.

6 Matija Horvat: „Bitke na sisačkom bojištu 1591. – 1595. godine (1) | Battles at the Sisak Front 1591 – 1595 (1)“, GiZ 25/2019.: 12 – 15.

mješovitog sastava kršćanske vojske teško je, a za neke i nemoguće, odrediti pripadnost pojedinih zastava na prikazima.

Među izvorima nastalima netom nakon same bitke spadaju drvorez **Hansa Schultesa** (1542. – 1619.),⁸ napravljen 1593. god. i slika **Hansa von Aachena** (1552. – 1615.),⁹ nastala između 1603. i 1604. god. Obojeni drvorez Hansa Schultesa zapravo je mapa jednog dijela Hrvatske koja prikazuje navale osmanlijskih četa i gdje središnje mjesto zauzima prikaz sisačke bitke. Mapa je dimenzija 384×544 mm i uz gornji se rub nalazi tekst *Warhafftige Contrafactur / etlicher Staedt / Cloester un Flecken samt Schifferichen wassern in Crabate / welche der Erbfeind ganzer // Christenheit der Turck /*

bey zwey Jarn hero hart betrengt und verhergt hat / samdt einer... Velik broj osmanlijskih i kršćanskih vojnika, pješaka i konjanici, nosi malene trokutaste jednobojne penone na svojim kopljima. Boje je nemoguće razaznati. Branitelji sisačke utvrde imaju istaknutu jednoboju pravokutnu zastavu, koja je dosta izduljena oblika. Kod **Zagreba** je prikazan vojnički logor i vojska u pokretu, pješaci i konjanici. Kod **Svete Klare** kraj Zagreba kršćanske su se čete okupile 19. lipnja prije pokreta prema Sisku, čekajući **Jurja Zrinskog** koji nije došao,¹⁰ pa se ovdje radi o prikazu tog događaja. Pješaci imaju tri pravokutne zastave na kojima se nalaze četiri heraldičke grede. Iznad Zagreba se vijori pravokutna zastava s običnim Andrijinim križem. Nažalost, sve su zastave neobojane. Kako su istaknute iznad Siska i Zagreba, jednoboja i zastava s Andrijinim križem sa Schultesove mape može se pripisati **Zagrebačkome kaptolu**, odnosno njegovim postrojbama, dok su zastave s gredama mogle pripadati bilo kojoj od banskih, krajiških ili carskih četa.

Hans von Aachen, jedan od znamenitijih njemačkih manirista, bio je poznat po slikanju alegorija, pa niti ne čudi što je bitka kod Siska prikazana alegorijski. Slika je poznata pod nazivom *Allegorie auf die Schlacht von Sissek* i središnji dio zauzima okrunjena ženska osoba koja sjedi na prijestolju, dok pokraj nje stoji boginja Viktorija s palmom u ruci i lovorovim vijencem ovjenčava okrunjenu osobu. Žena s krunom odjevena je u haljinu sa šahiranim uzorkom, plavim i bijelim kvadratima, što podsjeća na hrvatski grb pa se radi o alegoriji kraljevine Hrvatske.^{11,12} Oba

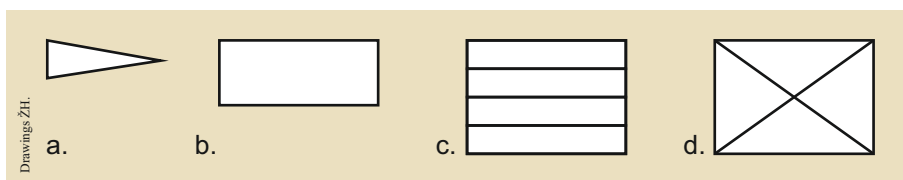
Slika 6. (gore) Hans Schultes: Bitka kod Siska, Augsburg, 1593.

Fig. 6. (top) Hans Schultes: Battle of Sisak, Augsburg, 1593.

(Digitlna zbirka NSK)

Slika 7. (dolje) Rekonstrukcije zastava sa Schultesovog prikaza.

Fig. 7. Reconstruction of flags the Schultes depiction.

betrengt und verhergt hat / samdt einer... A large number of depicted Ottoman and Christian soldiers, both infantry and cavalry, carry small triangular pennons atop spears. It is impossible to determine their colors. The Sisak fort defenders have a monocolored rectangular flag erected, of a rather elongated shape. Near **Zagreb** a military camp is shown with soldiers, on foot and on horses, marching. Near **Sveta Klara**, close to Zagreb, Christian troops gathered on 19 June before heading to Sisak, waiting for **Juraj Zrinski**, who did not come;¹⁰ the woodcut depicts that event. The infantrymen carry three rectangular flags each with four stripes. A rectangular flag with a simple saltire is flying over Zagreb. Unfortunately, none of them are colored. Being hoisted over Sisak and Zagreb, the monocolored and saltire flags from the Schultes' map may be affiliated with the **Zagreb Chapter**, i.e., its troops, while the striped flags may have been of any of the ban, border, or imperial companies.

Hans von Aachen, one of the most famous German mannerists, was known for painting allegories, so it is no great wonder that his *Battle of Sisak* is also an allegory. The painting is titled *Allegorie auf die Schlacht von Sissek* and in its center is a crowned female sitting on a throne, with the goddess Victoria standing by her holding a palm branch and a wreath over her head. The crowned figure is clad in a dress of a chequy pattern, reminiscent to Croatian arms making her a personification of Croatia.^{11,12} Both figures stand on an islet in the middle of the **Kupa River**, around them **Turks** are drowning in it. Behind it is the Sisak fort on one bank and on the other bank the victorious Christian cavalry storms

7 Velimir Vukšić, „Bitka kod Siska 1593.“, *Husar*, 2/2004.: 13.

8 [Bitka kod Siska] / [gravirao Hans Schultes], [Augsburg], [1593.], Digitalizirane zbirke nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, <https://digitalna.nsk.hr/pb/object=info&id=573600>

9 Kruhek, 1993.: 124. *Kunsthistorisches Museum, Wien* <https://www.khm.at/objektdb/detail/21/>, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hans_von_Aachen_-_Allegory_of_the_Battle_of_Sisak.jpg

10 Vukšić, 2004.: 13.

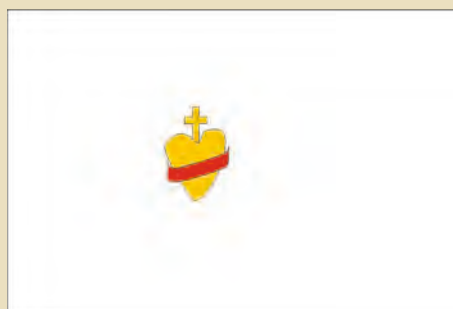
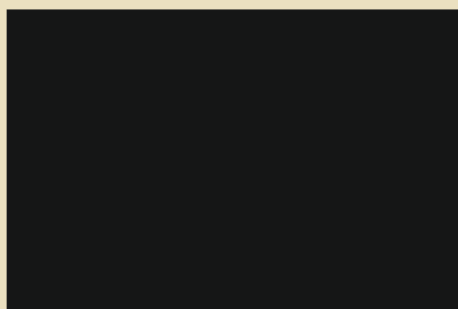
11 Kruhek, 1993.: 124. Sačuvana je i skica, prema kojoj je von Aachen kasnije izradio sliku, nastala ranije u Dusseldorfu, i na njoj žena nije u haljini, već u rukama drži prazan štit.

A Von Aachen's draft for the painting is preserved as well, where the female is not wearing a dress, and holding a void shield in her hands.

12 Larry Silver, *Europe's Turkish Nemesis*, p. 257, in Karner, Herbert;

lika nalaze se na malenom otočiću unutar rijeke **Kupe**, dok se oko njih utapaju **Turci**. U pozadini je prikazana sisačka utvrda s jedne strane obale, a s druge strane juriš pobjedničke kršćanske konjice koja tjera Osmanlije prema rijeci. Iznad, na nebu, unutar istaknutog oblaka nalazi se crni orao koji se kandžom sprema napasti polumjesec. Kršćanski konjanici nose nekoliko zastava: zlatnu sa crnim dvoglavim orlom iznad kojeg se nalazi carska kruna; bijelu sa crvenim burgundskim križem čiji krakovi ne dosižu rub zastave; jednoboju crnu zastavu; trobojnu vodoravnih greda crno-bijelo-crveno¹³ i jednu zastavu od koje se može vidjeti jedino rub uz glavu motke, obojan crvenkastom bojom. Sve zastave su pravokutnog oblika, koje se sužuju kako idu prema kraju. U pozadini jedan kršćanski konjanik nosi zastavu istog oblika, bijele boje sa nerazpoznatljivim crvenim simbolom (okrugla oblika) u sredini, koji bi mogao predstavljati Srce Isusovo. Kome pripadaju te zastave? Zlatna zastava sa carskim orlom i bijela

Slika 8. (gore) Hans von Aachen: Alegorija bitke kod Siska, 1603./1604.
Fig. 8. (top) Hans von Aachen: *Allegory of the Battle of Sisak*, 1603/1604.
(Kunsthistorisches Museum/Wikipedia)

Slika 9. (dolje) Rekonstrukcije zastava sa Von Aachenovog prikaza.
Fig. 9. (bottom) *Reconstruction of flags the Von Aachen depiction.*

sa burgundskim križem pripadale su vjerojatno nekoj od carskih i/ili krajiških postrojbi, dok je jednoboju crna zastava nesumnjivo pripadala nekoj četi iz hrv. insurekcijske vojske, imajući na umu tradiciju korištenja takvih zastava od strane Hrvata i Mađara u srednjem vijeku.¹⁴

(nastavak u sljedećem broju...)

Ciulisová, Ingrid; De Jonge, Krista; Garcia, Bernardo Garcia (eds.): *The Habsburgs and their Courts in Europe, 1400-1700. Between Cosmopolitanism and Regionalism*, 2015: 242–266.

¹³ Na skici ta je zastava prikazana u bojama Austrije.

¹⁴ Cf. Matija Horvat, „Bitka kod Varne 10. studenog 1444. | Battle of Varna 10 November 1444“, *GiZ* 22/2017: 7 – 9 i Matija Horvat, „Bitka na Krbavskom polju 9. rujna 1493. | Battle of Krbava Field 9 September 1493“, *GiZ* 23/2018.: 7 – 9.

in, forcing the Ottomans toward the river. Above, in the skies, within a highlighted cloud, a black eagle grasps a crescent with its talon. Christian cavalymen carry several flags: a golden one with a black double-eagle topped with an imperial crown; a white one with a red Burgundy cross not reaching the edges of the flag; a monochrome black flag; a horizontal tricolor of black-white-red;¹³ and a flag visible only by its reddish colored part next to the flagpole. All the flags are rectangular, narrowing toward the fly end. In the background a Christian cavalryman carries a similarly shaped flag, white with an unrecognizable red roundish symbol in the center, possibly representing the Heart of Jesus. Whose flags are these? The golden one with the eagle and the white one with the Burgundy cross would belong to one of the imperial and/or military border companies, while the simple black flag would, without any doubt, belong to a Croatian insurrection army company, considering the traditional flags used by Croats and Hungarians in the Middle Ages.¹⁴

(to be continued in the next issue...)

Hrvatski veksilolog na kongresu u Teksasu izabran za predsjednika međunarodne krovne udruge

Na 28. međunarodnom veksilološkom kongresu održanom od 15. do 20. srpnja 2019. u **San Antoniju, Teksas, SAD**, održana je Opća skupština **Međunarodne federacije veksiloloških udruga** (*Fédération internationale des associations vexillologiques*, FIAV) na kojoj predsjednik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva (HGZD) pukovnik dr. sc. **Željko Heimer**, LF, FF izabran za novog predsjednika FIAV-a, šestog od osnivanja Federacije 1967. godine.

Kongres u San Antoniju održan je pod pokroviteljstvom FIAV-a u organizaciji **Veksilološke udruge Države Teksas** (*Vexillological Association of the State of Texas*, VAST) i **Središta za istraživanje zastava** (*Flag Research Center*, FRC). Najveći dio programa održan je u najstarijem sanantonijском hotelu *St. Anthony*.

U akademskom dijelu programa dr. Heimer je predstavio svoj znanstveni rad o povijesnom razvoju riječkih zastava od najstarijih spomena uporabe zastava u Rijeci do suvremenog doba, s posebnim osvrtom na posljednjih dvjesto godina od kada znamo da Riječani koriste svoju gradsku zastavu u različitim oblicima. Rad će biti objavljen na engleskom jeziku pod naslovom *The*

Croatian Vexillologist Elected President of an International Umbrella Association during a Congress in Texas

The General Assembly of the International Federation of Vexillological Associations (*Fédération internationale des associations vexillologiques*, FIAV) met during the 28th International Congress of Vexillology, held from 15 to 20 July 2019 in **San Antonio, Texas, USA**, electing the president of the Croatian Heraldic and Vexillological Association (HGZD), Lieutenant Colonel Dr. **Željko Heimer**, LF, FF, as FIAV's new president, the sixth since the Federation was established in 1967.

The San Antonio Congress was sponsored by FIAV and organized by the **Vexillological Association of the State of Texas** (VAST) and the **Flag Research Center** (FRC). The bulk of the program was held in the St. Anthony Hotel, the oldest hotel in San Antonio.

In the academic portion of the congress, Dr. Heimer presented his scientific paper on historical development of the flags of Rijeka from their earliest mention to the present, concentrating particularly to the last two hundred years when a particular city flag in various shapes is known to have been used. The paper will be published in English, titled *The Confluence of the River: Two Centuries of Flag Controversies in Rijeka/Fiume, referring to the Congress topic Flags at the Confluence of Civilizations, in its Proceedings expected to be published in the coming year.*

Dr. Heimer also participated in the academic portion by chairing a panel on preserving vexillological knowledge through the digitalization of published periodicals and monographs and

establishment of global repository for vexillological institution publications. He was joined on the panel by eminent vexillologists **Steven A. Knowlton**, *American history and Afro-American Studies Librarian at Princeton University*, and **Anne M. Platoff**, FF, *Military and Slavic Sciences and Geology Librarian at the University of California in Santa Barbara*.

The 26th Session of the **FIAV General Assembly** was held during the Congress. FIAV is the worldwide scientific and professional umbrella association of vexillological societies and institutions, 51 regional, national and multinational organizations of vexillologists from all continents

except Antarctica. It which organizes these international congresses. Dr. Heimer represented HGZD in the Assembly, as well as three other associations which named him their delegate: the **Bulgarian**

Confluence of the River: Two Centuries of Flag Controversies in Rijeka/Fiume, referirajući se na zadanu temu Kongresa *Flags at the Confluence of Civilizations*, u zborniku, koji se očekuje u sljedećih godinu dana,

Dr. Heimer je sudjelovao u radu akademskog dijela Kongresa i vođenjem okruglog stola o načinima zaštite korpusa objavljenog veksilološkog znanja kroz digitalizaciju objavljenih periodike i monografija te uspostavu svjetskih repozitorija za publikacije veksiloloških institucija. Uz autora na okruglom stolu sudjelovali su istaknuti veksilolozi **Steven A. Knowlton**, knjižničar za američku povijest i afričko-američke studije Sveučilišta Princeton te **Anne M. Platoff**, FF, knjižničarka za vojne znanosti, slavistiku i geologiju Kalifornijskog sveučilišta u Santa Barbari.

Tijekom Kongresa održana je i 26. sjednica Opće skupštine FIAV-a. FIAV je krovna svjetska znanstveno-strukovna udruga veksiloloških društava i institucija koja danas okuplja 51 regionalnu, nacionalnu i višenacionalnu organizaciju veksilologa sa svih kontinenata osim Antarktika, a koja organizira ove međunarodne kongrese. Dr. Heimer je na Skupštini sudjelovao kao predstavnik HGZD-a, ali i kao predstavnik još tri udruge koje su ga opunomoćile za zastupanje: **Bugarsko heraldičko i veksilološko društvo** (Българско хералдическо и вексилоложко общество – Bulgarian Heraldry and Vexillology Society, BHVS), **Makedonsko grboslovno društvo** (Македонско грбословно друштво, MGD) i **Ukrajinsko heraldičko društvo** (Українське Геральдичне Товариство, UHT). Dotadašnji predsjednik FIAV-a **Michel Lupant**, FF i glavni tajnik **Charles Spain**, FF, koji su tu dužnost obnašali pune 22 godine u 11 mandata, nisu se ponovo kandidirali.

Uz novog predsjednika Skupština je izabrala za glavnog tajnika **Bruce B. Berryja**, FF iz **Južnoafričkog veksilološkog društva** (Southern African Vexillological Association, SAVA), a za kongresnog tajnika je ponovo izabran dotadašnji kongresni tajnik **Graham Bartram** iz **Zastavnog instituta** (Flag Institute, FI) iz Ujedinjenog Kraljevstva. Skupština je potvrdila odluku o održavanju sljedećeg kongresa u **Ljubljani** 2021. godine, te izabrala mjesto održavanja narednoga kongresa u **Pekingu** 2023. godine. Francuske veksilološke udruge iskazale su interes za organizaciju kongresa u **Parizu** 2025. Osim toga Federacija je na Skupštini prihvatila nove udruge članice iz **Čilea** (Corporación Nacional de Vexilología de Chile, CONAVEX), **NR Kine** (中国旗帜学研究中心 – Vexillological Research Center of China, VRCC) te **Makedonije** (MGD, jer se ranije društvo MHZ moralo formalno preregistrirati zbog proceduralnih razloga).

Završetkom sjednice Opće skupštine prestao je mandat prethodnom predsjedništvu te ga je novoizabrano vodstvo preuzelo

Heraldry and Vexillology Society (Българско хералдическо и вексилоложко общество, BHVS), the **Macedonian Heraldic Society** (Македонско грбословно друштво, MGD) and the **Ukrainian Heraldic Society** (Українське Геральдичне Товариство, UHT). The previous FIAV president **Michel Lupant**, FF and Secretary-General **Charles Spain**, FF, who held office for 22 years with 11 mandates, stepped down from their offices.

Alongside the new president, the Assembly elected **Bruce B. Berry**, FF of the **Southern African Vexillological Association** (SAVA) as Secretary-General, while reelecting the incumbent Secretary-General for Congresses **Graham Bartram** from the **UK Flag Institute** (FI). The Assembly confirmed the decision to hold the next Congress in **Ljubljana** 2021 and chose the location for the subsequent one in **Beijing** 2023. French vexillological associations expressed their intent to bid to organize the **Paris 2025** congress. Furthermore, the Assembly admitted new members from **Chile** (Corporación Nacional de Vexilología de Chile, CONAVEX), from **PR China** (中国旗帜学研究中心 – Vexillological Research Center of China, VRCC), and from **Macedonia** (MGD, since the former MHZ had to formally reregister for procedural reasons).

With the closure of the General Assembly session, the mandate of the previous Board ended and the newly elected Board took the offices by a symbolic transfer of the Federation gavel, used to mark the congresses' beginnings and ending, inscribed with cities and years of all previous 28 congresses since the first, held in 1965 in **Muiderberg**, the Netherlands.

simboličnom primopredajom ceremonijalnog čekića Federacije, udarcem kojega predsjednik označava početak i kraj Kongresa, a na kojem su ispisani gradovi i godine održavanja dosadašnjih 28 kongresa, od onog prvoga održanog davne 1965. u **Muiderbergu** u Nizozemskoj.

Tijekom Kongresa organiziran je stručni posjet jednoj od najznačajnijih tvornica zastava u SAD, tvrtci *Dixie Flag* u San Antoniju, posjet parlamentarnoj skupštini Države Teksas u **Austinu**, gdje se novoizabrani predsjednik Heimer u ime FIAV-a i Kongresa zahvalio na gostoprimstvu **Joseu A. Esparzi**, v. d. državnog tajnika, te na posljatku posjet znanstveno-istraživačkoj arhivskoj instituciji **Briscoe Center for American History** Teksaskog sveučilišta u Austinu, koja čuva najveću i najznačajniju veksilološku knjižnicu FRC-a nedavno preminulog „oca veksilologije“ **Whitneya Smitha**, LF, FF.

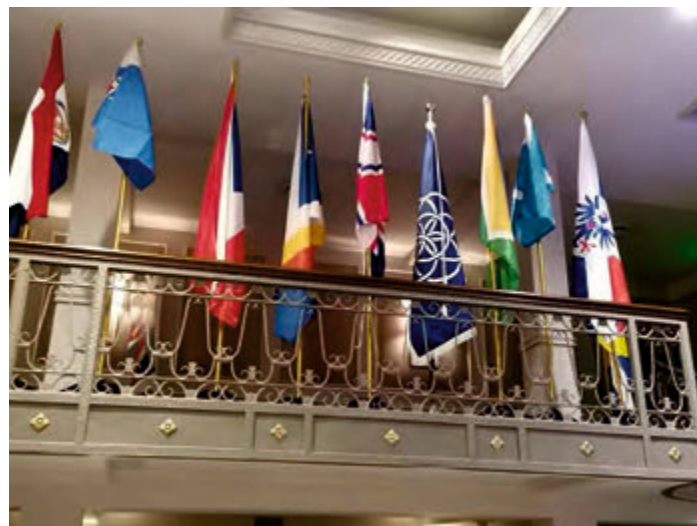
Održani su i sastanci pojedinih organizacija članica Federacije. Heimer je sudjelovao na sastanku internetske međunarodne udruge **Flags of the World** (FOTW), čiji je aktivni član od 1995., a kao predsjednik Federacije gostovao je na sastanku **Sjevernoameričke veksilološke udruge** (*North American Vexillological Association – Association nord-américaine de vexillologie*, NAVA), tijekom kojeg se obratio nazočnima prigodnim govorom.

Tijekom završne svečanosti novoizabrani predsjednik preuzeo je predsjedanje ceremonijom. U skladu s tradicijom održana je zdravica za veksilologe koji su preminuli između dva kongresa, izražene su zahvale organizatorima i dodijeljene su nagrade Federacije: nagrada **Whitney Smith** za najbolji rad na Kongresu američkom veksilologu **Hipólitu Rafaelu Chacónu** za rad *Iconographia Jacobaea: The Reach of Santiago, Spain's Patron Saint, in Municipal Heraldry and Vexillology*, nagrada *Vexillon* za najznačajniju publikaciju između dva kongresa japanskom veksilologu **Nozomiju Kariyasuu**, FF za

Expert excursions were organized during the Congress, to one of the most prominent flag factories in the USA, *Dixie Flag* company in San Antonio, to the Texas State Capitol in **Austin**, Texas, where the newly-elected President Heimer thanked **Jose A. Esparza**, Acting Secretary of State, for the hospitality in the name of FIAV and the Congress, and finally to the scientific-research archival institution **Briscoe Center for American History** of the University of Texas in Austin, holding the largest and most important vexillological library of the FRC, gathered by the recently deceased “father of vexillology” **Whitney Smith**, LF, FF.

Meeting of some individual Federation member organizations were held. Heimer participated the meeting of the international Internet association **Flags of the World** (FOTW), in which he has been an active member since 1995, while as the FIAV President he addressed the annual business meeting of the **North American Vexillological Association – Association nord-américaine de vexillologie** (NAVA).

During the closing ceremony the newly elected president took lead in the functions. In a long-standing tradition a toast was made to vexillologists departed since the last congress, words of thanks were given to the organizers, and Federation awards were presented. The

Whitney Smith Award for the best paper went to the US vexillologist **Hipólito Rafael Chacón** for his paper *Iconographia Jacobaea: The Reach of Santiago, Spain's Patron Saint, in Municipal Heraldry and Vexillology*, the *Vexillon award* for most important contribution to vexillology during two years preceeding the Congress went to Japanese vexillologist **Nozomi Kariyasu**, FF for his monograph *日本旗章史図鑑 Japanese Flags from Ancient Time to Today*. The titles of Fellow of the Federation (FF) for making significant contributions to vexillology or for services rendered to FIAV or its members were given

monografiju 日本旗章史図鑑 *Japanese Flags from Ancient Time to Today*, naslovi *Fellow of the Federation* (FF) za značajan doprinos veksilologiji i za službu Federaciji ili njezinoj članici dodijeljeni su predstavnicima organizatora Kongresa **Vanessi R. Van de Putte**, **H. Peteru Van de Putteu** i **Johnu M. Hartvigsen**u, te pojedinačno **Malcolmu J. D. Farrowu** (FI), **Martinu Grieveu** (SAVA) i dosadašnjim članovima predsjedništva Lupantu i Spainu. Najznačajnija nagrada Laureat Federacije (LF) koji se dodjeljuje za izvanredan originalni doprinos veksilološkoj znanosti za obranjeni doktorat znanosti s temom veksilologije, dodijeljen je tek osmi put, australskoj veksilologinji **Tracey Mee**, za rad *Australian National Identity: Somewhere Between the Flags?* obranjen 2018. na Sveučilištu Wollongong. Na koncu svečanim činom predaje zastave Federacije iz ruku predsjednika Heimera predstavnicima **Slovenskog heraldičko-veksilološkog društva Heraldica Slovenica** (HS), završen je kongres u San Antoniju i započele su pripreme za onaj sljedeći u Ljubljani 2021.

Prije Heimera predsjednici FIAV-a bili su **Loius Mühlemann**, FF (1922. – 1988.) iz Švicarske, koji je od 1965. zajedno s nizozemskim **Klaesom Sierksmom**, FF i američkim Whiteyjem Smithom, LF, FF bio član Upravnog odbora **Međunarodne lige veksilologa**, jezgre iz koje je 1967. osnovan FIAV, kada je Mühlemann izabran za predsjednika *Privremenog vijeća FIAV-a*, a spomenuti kolege bili su potpredsjednici te još šest članova iz tadašnjih zemalja članica **E. M. C. Barraclough**, LF (Velika Britanija), **Arne Danielsson** (Švedska), **Roger E. Harmignies** (Belgija), **Hans Horstman** (SR Njemačka), **Raffaele Natta-Soleri** (Italija) i **Georges Pasch** (Francuska). Na sljedećem kongresu 1969. Mühlemann je izabran i za prvog predsjednika FIAV-a, a od 1973. do smrti bio je i do sada jedini *Počasni predsjednik*. Te 1973. na mjestu predsjednika naslijedio ga je poznati njemački heraldičar i veksilolog **Ottfried Neubecker**, LF, FF (1908. – 1992.), a treći je od 1981. do 1993. bio Belgijanac **Hugh Boudin**, FF te britanski **William G. Crampton**, LF, FF (1936. – 1997.), kojeg je smrt zatekla na dužnosti. Iste je godine izabran za petog predsjednika belgijski veksilolog Michel R. Lupant, FF, koji je dužnost uspješno obnašao pune 22 godine.

Izbor Željka Heimera za šestog predsjednika Međunarodne federacije priznanje je ne samo njemu osobno, već i maloj hrvatskoj veksilološko-heraldičkoj zajednici, koja je uz njegovo vodstvo u nešto više od deset godina uspostavila svoje mjesto u svjetskoj znanstvenoj zajednici i uspjela afirmirati hrvatsku heraldičku i veksilološku baštinu na svjetskoj razini iz gotovo potpune globalne neprepoznatljivosti u relevantna i značajna područja istraživanja. Izbor za predsjednika nastavak je niza priznanja koje je on u ovom području dobio, počasnoga članstva BHVS-a (2009.) i MGD-a (2011.), pridruženog članstva **Međunarodne heraldičke akademije** (*Academie internationale d'heraldique*, AIH, 2011.), dopisnog članstva američkog FRC (2016.), hrvatskih državnih odlikovanja *Reda hrvatskog pletera* (2010.) i *Reda Danice hrvatske s likom Marka Marulića* (2017.), počasnih naslova FIAV-a *Fellow of the Federation* (2015.) i *Laureate of the Federation* (2017.), kao tek sedmom nosiocu ovog naslova u 50 godina Federacije. ■

to the Congress Organizing Representatives **Vanessa R. Van de Putte**, **H. Peter Van de Putte** and **John M. Hartvigsen**, and individually to **Malcolm J. D. Farrow** (FI), **Martin Grieve** (SAVA) and past Board members Lupant and Spain. The highest recognition, the Laureate of the Federation (LF), awarded for outstanding, original contributions to the science of vexillology, for doctoral-level work in vexillology, was awarded (for only the eighth time ever) to Australian vexillologist **Tracey Mee**, for her thesis *Australian National Identity: Somewhere Between the Flags?* defended in 2018 and the Wollongong University. Finally with a ceremonial transfer of the Federation flag from the hands of President Heimer to the representatives of the **Slovenian Heraldic and Vexillological Society Heraldica Slovenica** (HS), the Congress came to the end, starting the preparations for the next one in Ljubljana in 2021.

Preceding Heimer, FIAV's presidents were **Loius Mühlemann**, FF (1922–1988) from Switzerland, who together with Dutch **Klaes Sierksma**, FF and American Whitney Smith, LF, FF was member of the Governing Board of the "**International League of Vexillologists**", the core that created FIAV in 1967, when Mühlemann was elected president of its Provisional Council, with the aforementioned made vice-presidents and councillors named from first members: **E. M. C. Barraclough**, LF (UK), **Arne Danielsson** (Sweden), **Roger E. Harmignies** (Belgium), **Hans Horstman** (FR Germany), **Raffaele Natta-Soleri** (Italy), and **Georges Pasch** (France). At the next congress in 1969 Mühlemann was elected FIAV's first president, and in 1973 he was named Honorary President for life, the only such honor bestowed so far. In that 1973 he was succeeded as president by the famous German heraldist and vexillologist **Ottfried Neubecker**, LF, FF (1908–1992), while the third was from 1981 until 1993 the Belgian **Hugh Boudin**, FF followed by the British **William G. Crampton**, LF, FF (1936–1997), who died in the office. In that year the fifth president was elected, Belgian vexillologist Michel R. Lupant, FF, who performed the duty for 22 years.

The election of Željko Heimer for the sixth FIAV President not only recognizes him personally but also the small Croatian vexillological-heraldic community that has managed in just a dozen years to establish its place in the global scientific community, bringing Croatian heraldic and vexillological heritage at global level from almost complete ignorance to a relevant and significant area of studies. Acceding to the FIAV presidency is continuation of the acknowledgments Heimer has received in the field, such as honorary membership in BHVS (2009) and MGD (2011), associate membership in the **International Heraldic Academy** (*Academie internationale d'heraldique*, AIH, 2011), *Fellow of the FRC in the United States* (2016), the Croatian state awards Order of Croatian Wattle (2010) and the Order of Croatian Morning-Star with Effigy of Marko Marulić (2017), and the honorary FIAV titles Fellow of the Federation (2015) and Laureate of the Federation (2017), the last being only the seventh such award in the 50 years of the Federation. ■

Fotografije / Photos: Željko Heimer, Aleksander Hribovšek, Nicolas Hugot, Ted Kaye, Anne M. Platoff, Charles Spain.,

Eugen Polnay od Tizsasülya i Brodarsko dioničko društvo Atlantica (1907. – 1918.)

Početkom 20. stoljeća druga najveća pomorska kompanija u Rijeci bila je **Brodarsko dioničko društvo Atlantica**, koju su 1907. osnovali **Englesko-ugarska banka** i **Jenő (Eugen) Polnay**. Ova je tvrtka zanimljiv primjer zajedničkog pothvata države i pojedinačnih poduzetnika. Po osnivanju *Atlantice*, vlada se počela pripremati za usvajanje novog zakona o slobodnoj plovidbi, koji bi osigurao znatniju državnu pomoć slobodnim brodarskim kompanijama koje prevoze robu značajnu za gospodarstvo Monarhije. Prije nego je zakon usvojen, *Atlantica* je uspjela dobiti takva sredstva za svoju brodogradnju, stoga su novine u to vrijeme počele pisati o koruptivnim poveznicama između Polnaya i ministra financija **Ferencza Kossutha** (sina ugarskog revolucionara **Lajosa Kossutha**). Polnay je osigurao i određena sredstva za te novinare, koji su tako prestali pisati protiv njega. *Atlantica* je započela izgradnju brodova u britanskim brodogradilištima i imenovala je svoje brodove prema živim političarima, bankarima i akcionarima tvrtke. Prvi su brodovi nosili imena: *SS Sztérényi* (ministar gospodarstva), *SS Magyarország* (Mađarska), *SS Polnay* (utemeljitelj), *SS Gróf Serényi Béla* (političar), *SS Morawitz* (političar), *SS Kossuth Ferencz* (ministar financija).

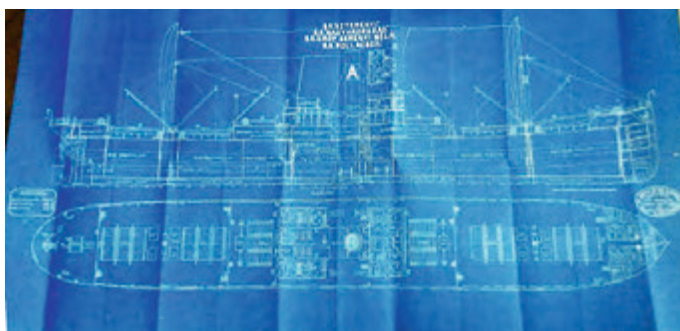
Tvrtku je vodio Jenő Polnay, sin židovskog trgovca drvima. On je studirao pravo i ekonomiju na ugarskim i češkim sveučilištima. Prvo je radio za *Sedmogradsku* tvrtku za trgovinu drvima, a potom u **Londonu** za židovsko-ugarsku brodarsku tvrtku **Groedel**. Vratio se u **Ugarsku** 1906. s namjerom osnivanja *Atlantice*, u kojoj bi iskoristio svoja iskustva u trgovini drvom i pomorskoj trgovini. Zanimljivo, bio je toliko sposoban da je tražio originalne nacрте prvih brodova svoje tvrtke iz britanskih brodogradilišta, koje je doradio tako da mogu nositi duže trupce i više drva, a da pritom ne povećaju neto registarsku tonažu broda.

Uspjeh *Atlantice* temeljio se prvo na umješnosti Polnayevog dizajna brodova; drugo što je ugovorio jeftini prijevoz drva iz **Sedmogradske** do donjodunavskih luka; treće, čime je bio vjerojatno prvi u suvremenoj povijesti, davao je dvostruke pa i trostruke nadnice u odnosu na druge kompanije lučkim radnicima za brži utovar drva; i četvrto stvorio je globalnu mrežu poslovnih partnera, tako da je, primjerice, brod *Atlantica* koji je stiao na **Božićni otok**, preuzeo tovar za **Rijeku**, gdje ga je već čekao teret za **London**, gdje je čekao daljnji teret za donjodunavske luke itd.

Jenő Polnay of Tizsasüly and the Atlantica Sea Navigation Company (1907–1918)

At the beginning of the 20th century, the second-largest maritime company in Fiume (then an exclave of Hungary, now Rijeka, Croatia) was the **Atlantica Sea Navigation Company**, established by the **Anglo-Hungarian Bank** and **Jenő (Eugen) Polnay de Tizsasüly** in 1907. The company was an interesting joint venture between the state and a few entrepreneurs. When the *Atlantica* was established, the government initiated a new free shipping act, which would provide higher state aid for those free shipping companies which transported important goods for the Austro-Hungarian monarchy's economy. Before the act was enacted and the *Atlantica* could get this kind of money for its shipbuilding, newspapers of that time started to write about the corrupt links between Polnay and the Minister of Finance (**Ferencz Kossuth**, a son of the Hungarian revolutionary **Lajos Kossuth**). While Polnay paid off these journalists to stop writing against him, the *Atlantica* started to build its own fleet in British shipyards and named its ships after living politicians, bankers, and the company's shareholders. The names of the first ships were: *SS Sztérényi* (State Secretary for Economic Affairs), *SS Magyarország* (Hungary), *SS Polnay* (founder), *SS Gróf Serényi Béla* (politician), *SS Morawitz* (politician), *SS Kossuth Ferencz* (Minister of Finance).

Jenő Polnay, the leader of the company, was the son of a Jewish timber trader. He studied law and economics in Hungarian and Czech universities. He worked first for the Transylvanian Timber Trader Company, then in **London** for the Jewish-Hungarian Baron de **Groedel's** shipping company. He returned to Hungary in 1906 to establish the *Atlantica* where he could use his experience in the timber and the maritime trades. Curiously, he was so skilful that he requested the original plans of the first *Atlantica* ships from the British shipyards and redrew them so that they could carry longer and more timber without exceeding the ships net register tonnage value.

Atlantica's success was based on several factors. 1) Polnay increased the capacity of the ships; 2) he arranged inexpensive transportation of timber from **Transylvania** to the Lower-Danubian ports; 3) he paid stevedores double or triple wages (possibly the first in modern history to do so) to load the timber onto his ships faster than onto his competitors'; and 4) he created a global network with his business partners, so, for example, when an *Atlantica* ship arrived at **Christmas Island**, the ship got a cargo to **Fiume**, where other

Zastava *Atlantice* bila je ugarska trobojnica s crnim slovom „A“. Zbog uspjeha svoje tvrtke 1911. Polnay, u to vrijeme koristeći prezime **Pollacsek**, dobio je plemstvo od kralja **Franje Josipa**, uz naslov **od Tiszasülya**. Zna se da je i sadržaj grba osmislio sam Polnay.

Potom je njegova tvrtka počela graditi nove brodove, budući da je njegova mreža agenata radila toliko dobro, da prvotni brodovi nisu mogli prenositi toliko robe i da je bilo potrebno iznajmljivati druge. Imena novih brodova bila su: *SS Tenger* (more), *SS Budapest* (prijestolnica), *SS Gróf Khuen Héderváry* (tadašnji hrvatski ban), *SS Hunnia*, *SS Fiume*, *SS Atlantica*. Od 1907. od 1914. *Atlantica* je prenijela 2 912 162 tona robe; svojim brodovima 81%, a 19% u brodovima u najmu.

Početak 1. svjetskog rata predstavljao je veliki problem za tvrtku. Mnogi njezini brodovi zatekli su se daleko od domaće luke Rijeke. Sudbina brodova *Atlantice* razlikuje se: *SS Hunnia* prodan je 1914. Rusima u **Cardiffu**. *SS Kossuth Ferencz*, *SS Fiume*, *SS Szterényi*, *SS Magyarorszag* i *SS Gróf Khuen Héderváry* uspjeli su se sigurno vratiti u Rijeku. *SS Polnay* uzaptila je **Velika Britanija**. *SS Gróf Serényi Béla* i *SS Atlantica* pobjegli su u neutralne španjolske luke, *SS Morawitz* i *SS Budapest* u **Sjedinjene Države** prije nego su se one uključile u rat protiv srednjo-europskih saveznika.

I dok je prekooceanska plovidba bila prekinuta, *Atlantica* je pokušala djelovati na druge načine. Prvo je nabavila male suvremene brodove pokretane dizelskim motorima za obalni prijevoz robe na **Jadranu**, a onda je kupila mnoge riječne prijevozne tvrtke na **Dunavu**, te kasnije osnovala i brodogradilišt u **Budimpešti** na otoku **Háros**.

Nakon rata osnovana je nova tvrtka *Atlantica Trust*, koja je ponovo počela prijevoz robe širom svijeta preostatom svoje flote pod zastavama dvije kompanije. Osnovala je *Anonimno društvo Fiumana* i *Brodarsko akcionarsko društvo Oceania* 1920. Prva je rabila brodove koji su se sklonili u Rijeku prije rata, koristeći ugarsku trobojnicu s crnim slovom „F“, a druga one koji su uspjeli pobjeći u španjolske luke, i najmila brodove koji su tijekom rata prodani u SAD-u, koristeći ugarsku zastavu s crnim slovom „O“.

Vrlo brzo i nakratko *Atlantica* je postala najveća tvrtka slobodne plovidbe u Austrougarskoj Monarhiji, a uspjela je nastaviti svoje djelovanje i nakon rata. Kraj Polnayevog carstva dogodio se tijekom *Velike depresije*, koja je počela 1929. na *Wall Streetu* (**New York**, SAD), no, to je već sasvim druga priča... ★

Izvori / Sources

Arhiv Mađarskog muzeja znanosti i prometa. KEZ. 680.

Državni Arhiv u Rijeci. 46. Pomorska oblast za Ugarsko-hrvatsko primorje u Rijeci.

Libri Regii: <https://archives.hungaricana.hu/en/libriregii/>

Pelles, Márton; Zsigmond, Gábor: *A fiumei magyar kereskedelmi tengerészet története (1868–1918)* | *The Hungarian maritime trade history of Fiume (1868–1918)*. Pécs, Pro Pannonia Press, 2018.

cargo was waiting for shipment to **London**, where new cargo waited for the Lower-Danubian ports, and so on.

The flag of the *Atlantica* was the Hungarian flag with a black „A“. Because of the success of the company, in 1911 Polnay (then named **Pollacsek**) was granted nobility by King **Francis Joseph**, with the title of **Tiszasüly**. Polnay designed his own coat of arms.

Because the company's successful agent network strained its fleet's capacity, the company built more ships and renting others. The names of the new ships were: *SS Tenger* (the capital), *SS Gróf Khuen Héderváry* (the Croatian ban at the time), *SS Hunnia*, *SS Fiume*, *SS Atlantica*. From 1907 to 1914 the *Atlantica* transported 2,912,162 tons of goods; its own ships transporting 81% and the rented ships 19%.

The advent of the First World War posed a great problem for the company. Many of *Atlantica*'s ships remained far away from their home port of **Fiume**, so their fate varied: the *SS Hunnia* was sold in **Cardiff** in 1914 to the Russians. The *SS Kossuth Ferencz*, *SS Fiume*, *SS Szterényi*, *SS Magyarorszag* and *SS Gróf Khuen Héderváry* returned safely to **Fiume**. The *SS Polnay* was seized by the **United Kingdom**. The *SS Gróf Serényi Béla* and the *SS Atlantica* escaped to independent Spanish ports, the *SS Morawitz* and the *SS Budapest* escaped to the **USA** where the *Atlantica* sold them before the **USA** joined the war against the Central European countries.

With ocean-going shipping suspended, the *Atlantica* tried to operate in other ways. First it acquired small modern ships with petrol engines to transport goods in **Adriatic** coastal shipping, it bought several river shipping companies on the **Danube**, and later founded a shipyard in **Budapest** on **Háros** Island.

After the war it evolved into a new company, the *Atlantica Trust*, which started to transport goods worldwide based on the remnant fleet under the flags of two companies established in 1920: the *Fiumana Società Anonima* and the *Oceania Sea Navigation Company*. The *Fiumana* operated with those ships which had reached **Fiume** before the war (their flag was the Hungarian flag with a black F), the *Oceania* operated with those ships which had escaped to Spanish ports, and by renting back the ships sold to the **USA** in the war (their flag was the Hungarian flag with a black O).

In summary, in a short period of time the *Atlantica* became the largest free shipping company in the Austro-Hungarian monarchy, and managed to continue its business after the war, too. The end arrived with the Great Depression, ushered in by the *Wall Street* (**New York**, **USA**) crash of in 1929, but this is another story... ★

Portal *Herald* – projekt Digitalizacije kamene heraldičke baštine

Kroz proteklih šest mjeseci **Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo** (HGZD), uz financijsku potporu **Ministarstva kulture**, provodilo je projekt *Digitalizacije kamene heraldičke baštine grada Šibenika*. Projekt je uspješno priveden kraju: od studenog na internetskom portalu **Herald** (www.herald.com.hr) može se pronaći zbirka šibenskih kamenih grbova. Radi se o digitalnoj zbirci koja obuhvaća i kontekstualizira određeni segment kulturne baštine. Ukupno sto grbova koji su pronađeni i foto-dokumentirani u staroj gradskoj jezgri **Šibenika**, sustavno je istraženo i prezentirano u zbirci s pripadajućom atribucijom, datacijom, blazonom te ukoliko je bilo potrebno i dodatnom argumentacijom. Uz to, izrađena je i interaktivna karta s rasporedom grbova u prostoru. Portal *Herald* sadrži nekoliko elemenata: u *Galeriji* je omogućeno brzo pretraživanje svih digitaliziranih grbova i njihovo filtriranje, dok je *Zbirka* zamišljena kao središnje mjesto informiranja gdje su grbovi detaljno interpretirani i sortirani prema prostornom kontekstu. Poglavlje *Heraldika* služi osnovnom informiranju korisnika o heraldici dok je *Bibliografija* zamišljena da obuhvati heraldičku literaturu i izvore korištene u istraživanjima pri oblikovanju zbirke. Kroz *Kontakt* formu na portalu moguće je komunicirati s projektnim timom i svaka je primjedba, prijedlog ili pohvala dobrodošla.

Javnom objavom ovakve zbirke HGZD nastoji doprinijeti vidljivosti heraldičke baštine u javnosti i skrenuti pozornost na kamene grbove kao vrijedan dio kulturne baštine. Grb je u javnosti često i rado viđen ukras, no važno je istaknuti da kao povijesni izvor, često komunicira više nego što bi prosječni promatrač isprva pomislio. Upravo zato, stručno prezentirana heraldička zbirka doprinosi i popularizaciji heraldičke discipline i njenom potencijalu kod istraživanja raznih društveno-povijesnih procesa. Očekujemo da bi ovaj projekt mogao doprinijeti i razvoju ponude kulturnog turizma, jer se novi sadržaj stvoren na portalu može koristiti i u informativne turističke svrhe, pogotovo kroz nove tehnologije.

Pokretanjem portala *Herald*, znanstvenoj zajednici olakšan je pristup građi, što znanstveniku omogućuje komparativan pristup istraživanju te širenje konteksta. Time se stvara prostor za nove (re)interpretacije te bolju istraženost kamenih grbova. Osim znanstvene zajednice u Hrvatskoj, očekujemo da će od ove digitalizacije imati koristi i inozemni znanstvenici (ili istraživači amateri) s kojima dijelimo određene povijesne procese te čija se heraldička baština preklapa s našom (Italija, Njemačka, Austrija itd.)

Iako su za početak digitalizirani samo šibenski grbovi, HGZD planira širenje korpusa zbirke odnosno digitalizaciju preostalih kamenih grbova u Hrvatskoj s krajnjim ciljem oblikovanja prve nacionalne zbirke kamene heraldičke baštine. Portal je zamišljen da postane glavno referentno mjesto za kamenu heraldiku u Hrvatskoj što smatramo da uz pomoć institucija i lokalnih zajednica te uključivanjem kolega znanstvenika i interesenata u projekt možemo postići.

U realizaciji projekta sudjelovali su povjesničar **Marko Radeljić** kao voditelj projekta, predsjednik HGZD-a **Željko Heimer** i članovi **Mate Rupić** i **Tomislav Kelemen**. Za sljedeću godinu planirana je digitalizacija splitskih kamenih grbova što podrazumijeva i uključivanje novih suradnika u projekt.

The Herald Portal – The Stone Heraldic Heritage Digitization Project

During the past six months the **Croatian Heraldic and Vexillological Association** (HGZD), with financial support from the **Croatian Ministry of Culture**, carried out the City of Šibenik Stone Heraldic Heritage Digitization Project. The project was completed successfully in November: a collection of images of stone-carved coats of arms from **Šibenik** may be found at the internet portal **Herald** (www.herald.com.hr). It is a digital collection encompassing and contextualizing this segment of our cultural heritage. A total of a hundred coats of arms in the old city center of Šibenik were located, photographed, and systematically researched. They are presented in the collection with accompanying attributions, dates, blazons and, if necessary, further information. The *Herald* portal includes several elements: the Gallery provides quick browsing among all of the digitized coats of arms, while the Collection is the central location of information, with detailed interpretation of each

coat of arms, sorted in accordance with the special context. An interactive map shows the locations of these digitized coats of arms. The Heraldry chapter provides basic information on heraldry for users, while the Bibliography covers the relevant published literature and sources used in the research for the collection. A contact form on the portal facilitates communication with the project team. Each comment, proposal, or praise is welcome!

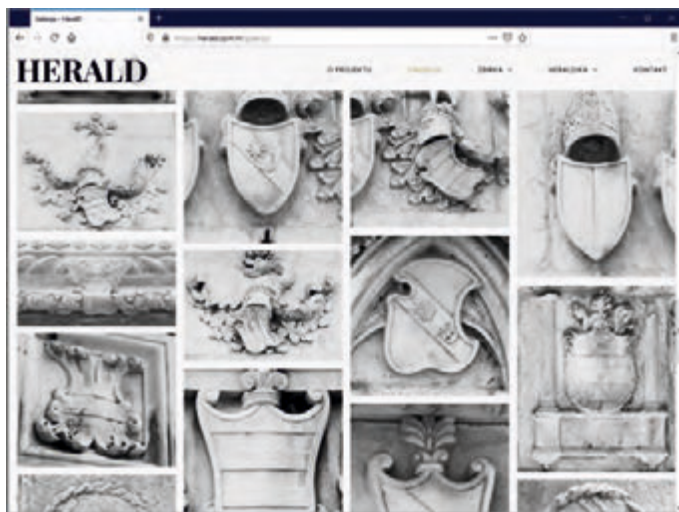
By publishing such collections, HGZD intends to contribute to the visibility of Croatia's public heraldic heritage and to draw attention to stone coats of arms as a valuable part of its overall cultural heritage. A coat of arms is often seen in public as an ornament, but its historical relevance should also be highlighted, as it often

communicates much more than an average viewer might initially consider. That is why a professionally presented heraldic collection can help popularize the discipline of heraldry and its potential in supporting research into various socio-historical processes. We also expect that the project may promote the development of cultural tourism, as the newly presented materials on the portal may be used in tourist information, especially using the contemporary media.

With the opening of the *Herald* portal, the scientific community has easier access to its research subjects, making possible for the researcher to pursue a comparative approach to his research and thus widening its context. The portal also provides wider spaces for new (re)interpretations and for better researched stone coats of arms. Beside the scientific community in Croatia, we expect that this digitization will be useful to foreign researchers (both professional and amateurs), especially those with whom we share some history and whose heraldic heritage overlaps with ours (such as Italy, Germany, Austria, etc.)

Although for the time being only the coats of arms from Šibenik are digitized, the HGZD plans to widen the collection, i.e. to digitize other stone coats of arms in Croatia, with the final goal of forming a national stone heraldic heritage collection. The portal is envisaged as a reference location for stone heraldry in Croatia, something that we believe that we may achieve with the help of institutions and local communities and the inclusion of fellow researchers and other interested parties.

The project team, led by historian **Marko Radeljić**, included HGZD president **Željko Heimer**, **Mate Rupić**, and **Tomislav Kelemen**. In the coming year the team plans to digitize the stone coats of arms from **Split**, which means including new team members.

Enciklopedija hrvatske faleristike

The Encyclopaedia of Croatian Phaleristics

Naslov | Title: Hrvatska odlikovanja, priznanja i medalje

[in English: Croatian Decorations, Awards and Medals]

Autori | Authors: Krešimir Kašpar, Mirko Marijan, Siniša Pogačić, Boris Prister

Izdavač, mjesto i godina | Publisher, place and year: Školska knjiga, Zagreb, 2018.

ISBN: 978-953-0-60031-7

Stranica | Pages: 496

Uvez | Binding: tvrdi | hardcover

Veličina | Dimensions: 23 cm×29 cm (9"×11½")

Cijena | Price: 299 HRK (~45 USD)

<https://shop.skolskaknjiga.hr/hrvatska-odlikovanja-priznanja-i-medalje.html>

Poznavateljima hrvatske faleristike i drugih srodnih disciplina imena autora daleko su od nepoznatih: umirovljeni general-bojnik **Krešimir Kašpar**, prof., kao djelatnik Ureda predsjednika Republike Hrvatske sudjelovao je u

The names of authors of this book are known to any expert on Croatian phaleristics and related disciplines: retired Major General **Krešimir Kašpar**, a long-serving officer in the Office of the Croatian President, who participated in the creation of the modern Croatian system of decorations and awards; retired colonel MSc **Mirko Marijan**, a long-serving chief of the Decorations and Awards Division, who participated in the upgrade of the phaleristic system, including some new proposals and solutions; **Siniša Pogačić**, independent researcher and author/co-author of several books on symbolic militaria and phaleristics; and **Boris Prister**, retired custodian of the Decorations, Medals, Plaques, and Badges Collections of the **Croatian History Museum** and author of a large publishing opus in numismatics and phaleristics.

stvaranju suvremenog hrvatskog sustava odlikovanja i priznanja; umirovljeni brigadir mr. sc. **Mirko Marijan**, kao dugogodišnji pročelnik Odjela za odlikovanja i priznanja toga Ureda sudjelovao je u dogradnji hrvatskog falerističkog sustava, kao i nekih novih prijedloga i rješenja; **Siniša Pogačić**, dipl. inž., samostalni istraživač, autor i koautor više edicija u području simboličke militarije i faleristike, te **Boris Prister**, prof., umirovljeni kustos Zbirke odlikovanja, medalja, plaketa i značaka u **Hrvatskom povijesnom muzeju** i autor velikog izdavačkog opusa u području numizmatike i faleristike.

Autorski tim pripremao je ovo kapitalno djelo hrvatske faleristike punih osam godina s ciljem popunjavanja određene stručne praznine koja je postojala punih dvadesetak godina. Naime, od posljednje sustave monografije (Croatian decorations, Narodne novine, Zagreb 1977., naklada 1000 primjeraka, na engleskom jeziku), pojavila se jasna potreba za prikaz sadašnjega stanja. Monografija se sastoji od 9 tematskih poglavlja i 5 pratećih dijelova, periodički podijeljenih na povijesno i aktualno, sadašnje razdoblje.

1. Razvoj odlikovanja u Europi i u svijetu

U prvom je poglavlju prikaz nastanka i razvoja odlikovanja u Europi i u svijetu, od samih prapočetaka svijeta, urođene ljudske potreba za afirmacijom, koja se očitovala isticanjem perja, zubi, šapa, krzna i sl. Korak dalje učinili su **Rimljani** koji su izvrsne vojnike nagrađivali falerama (*phalerae* što je u korijenu naziva ove discipline), a odlikovanja veće vrijednosti bila su krune, odnosno vijenci, koplja, zastave koje su mogle dobiti i čitave postrojbe.

Tek šest stoljeća nakon propasti **Zapadnog Rimskog Carstva** s pojavom vjerskih viteških redova – *Ivanovaca*, *Templara*, *Branitelja Svetog groba*, *Teutonskih vitezova*, postavlja se temelj kasnije prihvaćene (i danas važeće!) nomenklature stupnjevanja

1. (gore) Naslovnica. (top) Front cover.
2. (dolje) Komplet s plamencem za postrojbe Reda kneza Domagoja s ogrlicom. (bottom) Complete set with a unit streamer of the Order of Duke Domagoj with Neckband.

(sve ilustracije iz monografije / all figures from the monograph)

The team of authors prepared this capital work on Croatian phaleristics over eight long years, in order to fill a professional gap that had existed for more than twenty. Since the publication of the last systematic monograph (Croatian decorations, Narodne novine, Zagreb 1977, in English), the need emerged for a thorough review of the present status. The monograph consists of 9 thematic chapters and 5 appendices, divided into the historical and current periods.

1. Development of Decorations in Europe and in the World

The first chapter presents the emergence and development of decorations in Europe and in the world, since the very beginnings of civilizations, and the inherent human need for affirmation, exhibited in wearing of fins, teeth, paws, and furs. The next step was made by the **Romans**, awarding excellent soldiers with *faleras*

(*phalerae* – the root of this discipline's name), while higher awards took shape of crowns, wreaths, spears, and flags, which could have been awarded to entire units.

Just six centuries after the fall of the **Western Roman Empire**, with the creation of religious knightly orders – *Hospitalers*, *Templars*, *Defenders of Sepulcher*, *Teutonic Knights* – the basis for the nomenclature of levels of decoration was generally adopted (still valid today!). European rulers began founding secular

odlikovanja. Svjetovne viteške redove osnivali su europski vladari tijekom 14. i 15. stoljeća. Krajem 17. i početkom 18. stoljeća dolazi do velikih društvenih i ekonomskih promjena u svim tadašnjim europskim državama, ali i do organiziranja najamničke stajaće vojske. Dodjeljujući vojnim zapovjednicima plemićke titule, materijalne nagrade i ordene, a vojnicima nagrade i medalje pridobivaju vlast nad vojskom, a time i državom.

Prve medalje za vojne zaslu­ge podijelio je švedski kralj **Gustav II. Adolf** 1626. i 1629 godine, dok je prvi red za zaslu­ge – *Kraljevski i vojnički red sv. Ljudevita* – ustanovio tek 1693. godine francuski kralj **Ljudevit XIV.** Slijedile su druge europske monarhije (Austrija, Prusija, Rusija) ili se kao u Engleskoj, Danskoj i Švedskoj stari viteški redovi redefiniraju i ustrojavaju kao redovi za zaslu­ge, najčešće u dva dijela – za građanske i za vojne zaslu­ge. Posebna pažnja posvećena je francuskoj Legiji časti, kao modelu na koji se oslanjaju suvremeni redovi. Poglavlje završava prikazom damskih redova i odlikovanja izvan europskog prostora.

2. Odlikovanja u hrvatskim krajevima

Istovremeno s ustanovljenjem poznatih europskih redova počeli su se ustanovljavati svjetovni viteški redovi i u **Hrvatsko-ugarskom Kraljevstvu**, a najstarijim takvim u ovim krajevima smatra se ugarski viteški *Red zlatne ostruge*. Monografija donosi popis hrvatskih vitezova ovog Reda, a predstavlja i *Red zmaja* te habsburški *Red zlatnog runa*. Mletačka, kao ni francuska odlikovanja nisu se udomačila na našim prostorima. Odlikovanja **Habsburške Monarhije** dodjeljivala su se hrvatskim časnicima i vojnicima, ali i zaslužnim građanima. Uz *Vojni red Marije Terezije* nisu pobrojani svi časnici podrijetlom iz Hrvatske ili na službi u Hrvatskoj. Predstavlja se *Kraljevski ugarski red Sv. Stjepana*, *Red Leopolda*, *Red željezne krune* i *Red Franje Josipa*. U drugoj polovici 19. i početkom 20. stoljeća, za vladavine **Franje Josipa I.**, ustanovljen je cijeli niz novih odlikovanja i medalja. Slijedi preglednim odlikovanja **Kraljevine Jugoslavije**, **Nezavisne Države Hrvatske** i jugoslavenskih odlikovanja od 1945. do 1990.

3. Odlikovanja u svijetu danas

Monografija nadalje tumači suvremene sustave odlikovanja, medalja i javnih priznanja. Svaki sustav obilježavaju specifičnosti, originalnosti, ali istovremeno i prepoznatljive veze i izvori, nazivlje i kriteriji dodjela sa sustavima odlikovanja drugih država. Stupnjevanje odlikovanja i medalja, njihovo nazivlje, izgled, načini nošenja i isticanja, tko ih i kome dodjeljuje, kada i kako su ustanovljeni – to je lepeza pitanja na koja se pokušalo odgovoriti u tom pregledu suvremenih sustava odlikovanja. Prikazani su faleristički sustavi **Ujedinjenih**

3. (gore) Predsjednica Republike Hrvatske Kolinda Grabar Kitarović (nosi Veliku ogrlicu Ordена Princa Henrija morepolovca) i predsjednik Portugalske Republike Marcelo Nuno Duarte Rebelo de Sousa (nosi Velored kralja Tomislava s lentom i Velikom Danicom) nakon razmjene odlikovanja u Lisabonu 11. svibnja 2018.

(top) President of the Republic of Croatia Kolinda Grabar Kitarović (wearing the Order of Prince Henry the Navigator – Grand Collar) and President of the Portuguese Republic Marcelo de Sousa (wearing the Grand Order of King Dmitar Zvonimir with Sash and Morning Star) after the exchange of the orders in Lisbon, 11 May 2018.

4. (dolje) Orden kralja Tomislava

(otkivak odlikovanja iz privatne kolekcije).

(bottom) Order of king Tomislav (forged order in private collection).

knightly orders during 14th and 15th century. By the end of the 17th and the early 18th century, Europe saw large social and economic changes, including the organization of professional standing armies. The rulers managed to control the military, and thus the state by granting military commanders noble titles, material awards, and decorations, and by granting soldiers awards and medals.

The first medals for military merits were awarded by the Swedish king, **Gustav II Adolph** in 1626 and 1629, while the first order of merit – the Royal and Military Order of St. Louis – was established in 1693 by the French king, **Louis XIV.** Other European monarchies followed (Austria, Prussia, Russia) and the old knightly orders were redefined and restructured as orders of merit, as in England, Denmark and Sweden, mostly in two parts – for civil and military merits. The chapter pays particular attention to the French Legion of Honor as the model on which modern orders are based, and ends with the presentation of orders for ladies and orders from outside Europe.

2. Decoration in Croatian Lands

Contemporary with the establishment of famous European orders, secular knightly orders emerged in the **Croatian-Hungarian Kingdom**, the oldest considered the Hungarian knightly Order of the Golden Spur. The book provides a list of Croatian Knights of the Order, and presents the Order of Dragon and the Habsburg Order of Golden Fleece. The Venetian and the French orders did not take strong root in Croatian lands. Orders of the **Habsburg Empire** were granted to Croatian officers and soldiers, but also to meritorious citizens. For the Military Order of Maria Theresa, not all officers of Croatian origin or serving in Croatia are listed. The presentation of the Royal Hungarian Order of St. Stephen, Order of Leopold, Order of the Iron Crown, and the Order of Francis Joseph follows. In the second half of the 19th century and the early 20th century, during the rule of

Francis Joseph I, a whole new series of decorations and medals was established. The book then presents decorations from the eras of the **Kingdom of Yugoslavia**, the **Independent State of Croatia**, and the Yugoslav orders of 1945–1990.

3. Decorations in the World Today

The book continues by presenting modern systems of decorations, medals, and public awards. Each system is characterized by some particularities and originality, but at the same time, they preserve recognizable links to sources, terminology, and criteria of the systems of other countries. The decorations and levels of medals, their names, design, modes of their display, who is granting them and to whom, when and where they were established – these constitute the scope of issues covered in the chapter. The phaleristic systems of

naroda i NATO-a, Austrije, Njemačke, Velike Britanije, Francuske, Italije te SAD – baštince su stoljetne tradicije dodjela odlikovanja i medalja. Posebna vrijednost i težinu poglavlje ima u prikazima komparativnog nazivlja (nacionalnog, međunarodnog i hrvatskog s tabelarna pregleda), rangiranje odlikovanja kao vrijednosnog sustava te popise, kondicije i crtice o odlikovanim hrvatskim državljanima.

4. Hrvatska odlikovanja od 1992. do 1995.

U ovom je poglavlju detaljno predstavljena jedna često mistificirana epizoda suvremene hrvatske povijesti. Prvi propis koji je uređivao pitanja hrvatskih odlikovanja donesen je 1992. i ustanovio je četiri „odličja“: *Orden kralja Tomislava*, *Orden hrvatskog zavjeta*, *Orden Zrinskog i Frankopana* te *Orden za junaštvo kneza Domagoja*; te dvije kolajne: *Kolajna za junaštvo Nikole Šubića Zrinskog* i *Domovinska kolajna*. Po ovoj Uredbi ukupno je posmrtno dodijeljeno 3485 *Ordena Zrinskog i Frankopana* (ukazom od 30. svibnja 1992.), a cijeli sustav je kao palijativan i neprimjenjiv za civilne zasluge ukinut 12. lipnja iste godine.

Naime 4. lipnja usvojen je *Zakon o odlikovanjima i priznanjima Republike Hrvatske*, izostavljene su riječi *odličje* i *kolajna*, ostavljena je riječ *orden*, a uvedena riječ *spomenica*. Ovaj Zakon ustanovio je tri područja zasluga – zasluge u uspostavi, promicanju i obrani hrvatske države (5 ordena), zasluge u promicanju i obrani hrvatske državotvorne ideje, hrvatske kulture, znanosti i gospodarstva (12 ordena) i zasluge u ratu i vojnoj obrani Republike Hrvatske (5 ordena) i *Spomenica domovinskog rata 1990. – 1992.*). Ustanovio je i priznanja – *Povelju i Nagradu Republike Hrvatske*. Zakon je u formalno-pravnom smislu ostao „krmj“, jer uredba Vlade koja je trebala utvrditi pojedinačni izgled i opis odlikovanja nije nikada donesena. Neka od ovih odlikovanja su se dodjeljivala od 1992. do 1995. godine na osnovu prvotnih vizualnih rješenja iz ukinute Uredbe iz veljače 1992. godine – *Orden Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana*, *Spomenica domovinskog rata 1990. – 1992.* te neki modaliteti nastajanja najviših hrvatskih ordena.

Po ovom Zakonu potpisano je 19 ukaza o dodjeli *Spomenica*. Prvi odlikovani civili bili su sportaši i njihovo vodstvo za postignute uspjehe na *Olimpijskim igrama u Barceloni* – *Ordenom Danice hrvatske*, dok je prvi odlikovani strani državljanin bio talijanski predsjednik **Francesco Cossiga**, koji je 3. srpnja 1993. godine odlikovan *Ordenom kralja Tomislava*. Uz pregled i ostalih osoba odlikovanih po tada važećem Zakonu, dati su i zapisi, sjećanja osoba involviranih u kreiranje i stvaranje vrijednosnog sustava odlikovanja i priznanja, od pročelnika odjela u *Uredu predsjednika Republike Hrvatske* do umjetnika, autora hrvatskih odlikovanja **Miroslava Šuteja**, **Mladena Veže**, **Kruna Bošnjaka**, **Stipe Sikirice** i **Krešimira Štefanovića**. Na koncu je ponuđen kraći esej o jezičkim dilemama izričaja *odličja/odlikovanja*, koji argumentira neprimjerenost prvog oblika.

5. Današnja hrvatska državna odlikovanja i priznanja

Središnji dio monografije čine naredna tri poglavlja. Peto poglavlje *Odlikovanja i priznanja Republike Hrvatske* prezentira sadašnji sustav hrvatskih odlikovanja i priznanja, usvojena po uočavanju niza nedostataka koji su se pokazali u prethodnom. Zakon iz 1995. uveo je novu terminologiju i neke nove nazive (*veleredovi*, *redovi s ogrlicom*, *Velika Danica* i *Danica*), izbacio je ordene, ustanovio je jasan važnosni slijed odlikovanja i atribucije zasluga, odbacio je

5. (gore) Velered Hrvatskog Crvenog križa.
(top) Grand Order of the Croatian Red Cross.

6. (dolje) Brončana vatrogasna medalja.
(bottom) Bronze Firefighting Medal.

United Nations and NATO, Austria, Germany, United Kingdom, France, Italy, and the USA are presented – each inheriting centuries of awarding traditions. Tabular presentations of comparative terminology (national, international, and Croatian) and decoration levels provide a particular value in this chapter, as well as lists, conditions, and various notes on decorated Croatian citizens.

4. Croatian Decorations from 1992 to 1995

This chapter presents in much detail an often confusing episode of modern Croatian history. The first regulations regarding Croatian decorations were adopted in 1992, establishing four orders (odličja): the Order of King Tomislav, the Order of the Croatian Sacrament, the Order of Zrinski and Frankopan, and the Duke Domagoj Order for Valor; as well as two medals (kolajne): the Nikola Šubić Zrinski Medal for Valor and the Homeland Medal. A total of 3,485 Orders of Zrinski and Frankopan were granted posthumously after this Directive (under a decree of 30 May 1992). The entire system was found inappropriate for civil merits and it was abolished on 12 June of the same year.

Thus on 4 June the Decorations and Awards Act was adopted, replacing the terms odličje and kolajna, using the term orden, and introducing the term spomenica. The law established three fields of merit – merits for establishment, promotion, and

defense of Croatian state (5 orders); merits in promotion and defense of Croatian statehood, culture, science, and economy (12 orders); and merits in war and military defense of Croatia (5 orders plus the 1990–1992 Homeland War Commemorative Medal). It also established two acknowledgments – the Republic of Croatia Charter and the Republic of Croatia Award. However, the legislation formally remained legally “rump”, since the government decision that was to determine the individual design and description of the orders was never passed. Some orders were awarded between 1992 and 1995 based on visual designs from the stillborn 1992 regulations – the Order of Petar Zrinski and Fran Krsto Frankopan, the 1990–1992 Homeland War Commemorative Medal, and some versions of the emerging highest Croatian orders.

For the Commemorative Medals, 19 decrees were signed based on this Act. The first civilians decorated were athletes and their coaches for their success in the Barcelona Olympic Games – they were granted the Order of Croatian Morning Star, while the first foreign dignitary honored was the Italian president Francesco Cossiga, awarded the Order of King Tomislav on 3 July 1993. Along with the list of others honored according to these regulations, the book provides records and memoirs of individuals involved in creation of the awarding system, from the chief of Division in the Office of the President to the artists who designed the decorations: Miroslav Šutej, Mladen Veža, Kruno Bošnjak, Stipe Sikirica, and Krešimir Štefanović. The chapter ends with a short discussion on linguistic dilemmas regarding the terms odličja and odlikovanja, the authors arguing for the latter.

5. Current Croatian State Decorations and Awards

The four subsequent chapters form the central part of the book. Chapter 5, Decorations and Awards of the Republic of Croatia, presents the current system of Croatian decorations and awards, adopted to correct various flaws in the previous system. The 1995 Act introduced new terms (velered, red s ogrlicom, Velika Danica, Danica), removed the term orden, and established a clearly determined order of precedence and attribution of merits, rejecting the previous grouping of orders into types of merits and clearing up some confusion in the previous

prethodno grupiranje odlikovanja po vrstama zasluga te uklonio i dodatno pojasnio nedoumice iz prethodnog zakona (pravo na beneficije, vremensku odrednicu Domovinskog rata i dr.). Ovim zakonom ukupno su ustanovljena 4 velereda, 3 reda s ogrlicama, devet redova s ukupno 16 inačica izgleda i zasluga, dvije spomenice s ukupno 5 inačica i dva priznanja Republike Hrvatske u 3 inačice, sveukupno 31 inačicu odlikovanja i priznanja nastavljajući trend rasta ustanovljenih odlikovanja i priznanja. Za svako odlikovanje i priznanje dat je detaljan tekstualni i slikovni opis, kao i povijesne crtice o osobama čija imena nose. Posebnu vrijednost ovaj dio nosi u dijelu definiranja pojmovno-kategorijalnog izričaja sastavnica odlikovanja i priznanja (značenja pojmova) u cilju razumijevanja i edukacije svakog čitatelja i ujednačavanja kategorijalnog izričaja.

Priznanja Hrvatskog sabora (šesto poglavlje), *priznanja predsjednika Republike Hrvatske* (sedmo poglavlje) i *medalje* (osmo poglavlje) nastavak su ovog središnjeg dijela monografije s prikazima laureata i institucija dodjela, njihovih kondicija i pregleda brojnih stanja.

6. Ostala priznanja

Na koncu monografija prikazuje i, u stručnim radovima inače često zanemarivane, druge državne nagrade kojima se nagrađuju vrhunski i važni doprinosi i uspjesi u raznim područjima djelatnosti te mnogobrojna priznanja unutar strukovnih i drugih udruga na razinama županija, općina, gradova te drugih oblika udruživanja i djelovanja. S obzirom na njihov popriličan broj, prezentirani su samo oni sustavi koji imaju oznake za isticanje na civilnim odjelima ili službenim odorama: *Hrvatske vatrogasne zajednice*, *Hrvatskog Crvenog križa*, *Hrvatskog lovačkog saveza* i *Saveza izviđača Hrvatske*. Budući da izviđači, lovci i vatrogasci imaju i službene odore na kojima se mogu nositi i državna odlikovanja i medalje, prikazani su i propisi koji to reguliraju.

7. Prilozi

U prilogima su, uz pročišćene tekstove važećeg *Zakona o odlikovanjima i priznanjima Republike Hrvatske* i *Pravilnika o odlikovanjima i priznanjima*, po prvi puta javnosti prezentirani sumarni brožurani pregledi dodijeljenih odlikovanja i priznanja od 1992. do 2018., popis oduzetih odlikovanja Republike Hrvatske, naša i strana odlikovanja dodijeljena hrvatskim predsjednicima dr. **Franji Tuđmanu**, **Stjepanu Mesiću**, prof. dr. sc. **Ivi Josipoviću** i **Kolindi Grabar-Kitarović**. Slijede ih su poimenični popisi hrvatskih i stranih državljana i institucija odlikovanih svim veleredima i redovima s ogrlicama, Poveljama Republike Hrvatske i Hrvatskim državnim nagradama. Prikazana je administracija i uređivanje, protokol uručjenja te praktični prikazi nošenja i isticanja odlikovanja na službenim odorama.

Zaključak

Mnoštvo fotografija, ilustracija i dosad manje poznatih činjenica i informacija sakupljenih na jednome mjestu o ovom, nesumnjivo prekrasnom svijetu hrvatskih i svjetskih odlikovanja i priznanja, daju posebnu vrijednost monografiji. Ona ne samo da pruža prikaz, već daje i kritički osvrt na propuste i nesnalaženja u razvoju sustava državnog i javnog nagrađivanja pa i postavlja pitanja i daje smjernice i prijedloge za probleme u struci i praksi koje će se morati rješavati. Osim atraktivnog izgleda i sadržaja široj publici, ova monografija ostat će trajna vrijednost u stručnoj, kulturnoj i kolekcionarskoj javnosti.

7. (gore) Danica Velereda kralja Dmitra Zvonimira s lentom i Danicom.

(top) The Morning Star of the Grand Order of King Dmitar Zvonimir with Sash and Morning Star.

8. (dolje) Znak (privjesak na lenti) Velereda kralja Dmitra Zvonimira s lentom i Danicom. (bottom) The pendant (suspended from the sash) of the Grand Order of King Dmitar Zvonimir with Sash and Morning Star.

legislation (the right to benefits, the determination of the Homeland War period, etc.). The Act established 4 grand orders, 3 orders with collars, nine orders with a total of 16 variations in design and merits, two commemorative medals with total of 5 versions and two acknowledgments in 3 variations, a total of 31 variations of decorations and awards, continuing the trend of increasing their number. For each of the orders and awards, the book provides descriptions and illustrations as well as historical notes on the people for whom the awards were named. A particular value of this part is definition of the nomenclature for the individual elements composing the set, clarifying and educating readers and providing uniformity in category terminology.

The Awards of the Croatian Parliament (Chapter 6), the Awards of the President of the Republic (Chapter 7), and Medals (Chapter 8) continue the central part of the book, proving lists of laureates and institutions awarded, conditions for grants, and the number of grants.

6. Other Awards

The book ends with a discussion of other state awards (often otherwise omitted in such works) granted to recognize important contributions and successes in various arenas and the many awards presented by professional and other associations at the county, community, and city levels and other forms of association and activities. Considering their large number, a detailed presentation is provided only for those systems that have orders and medals which may be displayed on civilian dress or official uniforms: the Croatian Firefighters Association, Croatian Red Cross, Croatian Hunting Union, Croatian Scouts Federation. Since the scouts, hunters, and firefighters also wear official uniforms on which they may display state orders and medals, the regulations for those are also included.

7. Appendices

The appendices include the consolidated texts of the actual Law and regulations on decorations and awards, and provide for the first time a numerical count of decorations and awards from 1992 to 2018, the list of revoked decorations, and the Croatian and foreign decorations granted to Croatian presidents Dr. **Franjo Tuđman**, **Stjepan Mesić**, Prof. Dr. **Ivo Josipović**, and **Kolinda Grabar-Kitarović**. These are followed by lists of names of Croatian and foreign citizens and institutions awarded with all the grand orders and orders with collars, the Charters and Croatian State Awards. A final appendix presents the administration and functioning of the decorations and awards office, the granting protocol, and examples of the correct display of decorations on official uniforms.

Conclusion

Many high quality photographs, illustrations, and number of lesser-known facts and information collected in a single volume provide particular value to the monograph about this undoubtedly wonderful world of Croatian and foreign decorations and awards. The book not only presents the development of the state and public awards system but also provides critiques of its lapses and confusions, questioning and providing guidelines and suggestions for issues in the field and practice that yet have to be addressed. Besides the attractiveness of its design and contents to the general public, the monograph will retain permanent value in the professional, cultural, and collector realms.

**Heraldičke teme u
Vjestniku Kraljevskog hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog
Zemaljskog arkiva / Arhivskom vjesniku
(19. – 21. st.)**

**Heraldic Topics in
Vjestnik Kraljevskog hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog
Zemaljskog arkiva / Arhivski vjesnik
(19th–21st c.)**

Na znanstvenom kolokviju povodom obilježavanja 120. godišnjice izlaženja *Arhivskog vjesnika*, a koji će se održati 26. studenoga 2019. godine u **Hrvatskom državnom arhivu** u Zagrebu bit će riječi i o heraldici. Na kolokviju će **Tomislav Galović** govoriti o heraldičkim temama, tj. radovima koji su publicirani u *Vjestniku Kraljevskog hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog Zemaljskog arkiva* odnosno danas *Arhivskom vjesniku*, od prvog broja iz 1899. do recentnog iz 2018. godine. Ovdje donosimo sažetak toga izlaganja.

U hrvatskoj historiografiji tek je nekoliko periodičkih publikacija čije utemeljenje odnosno pokretanje seže u 19. stoljeće, ali i ono što je još važnije od toga – kontinuirano izlaženje u narednim i nadolazećim periodima, sve do današnjeg dana. Među takvim periodicima iznimno važno mjesto zauzima upravo *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog Zemaljskog arkiva* u Zagrebu koji je 1899. godine, uz pomoć **Emilija Laszowskog**, utemeljio i bio mu prvim glavnim urednikom dr. **Ivan pl. Bojničić-Kninski** (1858. – 1925.). Časopis je nekoliko puta mijenjao ime, a od 1958. godine izlazi pod imenom *Arhivski vjesnik – Bulletin d'archives* kao znanstveni i stručni godišnjak, tj. specijalizirana periodička publikacija arhivskih ustanova u Republici Hrvatskoj za područja arhivistike, pomoćnih povijesnih znanosti, informatologije i komunikacijskih znanosti te srodnih disciplina. Kako je izdavač i sjedište ovog časopisa uvijek bilo i jest vezano uz našu najvažniju nacionalnu arhivsku instituciju – danas Hrvatski državni arhiv u Zagrebu – tako je taj časopis izvoriste brojnih studija i članaka iz širokog polja povijesnih znanosti, ali posebno pak iz pomoćnih povijesnih znanosti. To je istaknuto i u samom uvodniku časopisa („Naša zadaća“, I/1899, str. 2) sljedećim riječima:

„(...) 3. Ovamo spada i znanstveno tumačenje arkivalija, dakle čitavo obsežno i zanimivo polje paleografije i diplomatike. Pripada takodjer i heraldika, genealogija i sfragistika, u koliko služe domaćoj povjesti“.

Kako pomoćne povijesne znanosti u Hrvatskoj nisu imale svoju jedinstvenu specijaliziranu publikaciju (nakratko su to za jedan njihov dio bili samo: *Vitezović – mjesečnik za genealogiju, biografiju, heraldiku i sfragistiku*, I/1903-1904, II/1905; i *Glasnik heraldike – časopis za grboslovlje, rodoslovlje, životopis i pečatoslovlje*, I/1937, II/1938) to je upravo ovaj časopis bio glavno mjesto za objavljivanje radova iz epigrafije i paleografije, diplomatike i kronologije, egdotike, sfragistike, genealogije i heraldike, i dr. U sto i dvadeset godina časopisa objavljeno je više od trideset radova čiste heraldičke tematike, a među autorima se ističu ponajprije spomenuti Bojničić i Laszowski te **Bartol Zmajić**, a osim njih heraldičke teme objavljuju i **Marijan Grakalić**, **Petar Strčić**, **Igor Karaman**, **Melina Lučić**, kao i Galović, a od inozemnih autora **Franz-Heinz von Hye** i **Emir O. Filipović**. Radovi objavljeni u *Arhivskom vjesniku* citirani su u mnogim bazama i nebrojenim radovima te predstavljaju heraldiku kao pomoćnu povijesnu znanost koja u arhivskim ustanovama ima zapažen status.

Heraldry will be one of the topics in the scientific colloquium marking the 120th anniversary of *Arhivski vjesnik* (*Bulletin of the Archives*), to be held 26 November 2019 at the **Croatian State Archives** in Zagreb. **Tomislav Galović** will lecture during the colloquium on heraldic topics, i.e., papers published in *Vjestnik Kraljevskog hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog Zemaljskog arkiva* (today *Arhivski vjesnik*) from its first number in 1899 through 2018. Here we provide a summary of his paper.

The Croatian historiography has only a handful of periodical publications that were established in the 19th century, and – more importantly – that were continually published in following periods, until this very day. Among them the *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog Zemaljskog arkiva* has an exceptionally important role. It was established in Zagreb in 1899, by Dr. **Ivan Bojničić-Kninski** (1858–1925), its first editor-in-chief, with the help of **Emilij Laszowski**. The journal's name changed several times; since 1958 it has been

published as a scientific and professional yearbook: *Arhivski vjesnik – Bulletin d'archives*, i.e., a specialized periodical publication by archival institutions in Croatia for the fields of archival studies, auxiliary sciences of history, information science, and communication sciences and related disciplines. As the journal has always been linked with in our largest national archival institution – today the Croatian State Archives in Zagreb – it has published many studies and articles in a wide field of history sciences, particularly in the auxiliary sciences of history. The first editorial (“Our mission”, I/1899, p. 2) highlights that breadth:

“... 3. Here belongs also the scientific interpretation of archival materials, therefore an entire wide and interesting field of paleography and diplomatics. It also encompasses heraldry, genealogy, and sigillography, as much as they serve domestic history.”

As the auxiliary sciences of history in Croatia never had their own specialized publication (although the field was partially covered briefly by *Vitezović – mjesečnik za genealogiju, biografiju, heraldiku i sfragistiku*, I/1903-1904, II/1905; and *Glasnik heraldike – časopis za grboslovlje, rodoslovlje, životopis i pečatoslovlje*, I/1937, II/1938), this journal was the main publisher of papers in epigraphy and paleography, diplomatics and chronology, egdotics, sigillography, genealogy, and heraldry, etc. More than thirty papers with purely heraldic topic was published in the 120 years of the journal. The prominent authors include **Bartol Zmajić**, and mentioned Bojničić and Laszowski, but heraldry is topic of papers by **Marijan Grakalić**, **Petar Strčić**, **Igor Karaman**, **Melina Lučić**, as well as Galović himself, while among the foreign authors one should mention **Franz-Heinz von Hye** and **Emir O. Filipović**. The papers published in *Arhivski vjesnik* are cited in many databases and uncountable papers, representing heraldry as an auxiliary sciences of history of prominent status in archival institutions.

Implementacija simbola Općine Gornji Kneginec u vizualnim identitetima civilnih udruga

The Community of Gornji Kneginec Symbols Implementation in Visual Identities of Civil Associations

Simboli civilnih nevladinih udruga u suvremenoj hrvatskoj heraldici su gotovo neistražena tema. Svaka udruga može svojim statutom propisati vlastita znamenja: grb, znak, zastavu i pečat po kojima će se u vizualnom identitetu razlikovati od ostalih udruga. Prema podacima iz *Registra udruga Ministarstva uprave u Hrvatskoj* je trenutno registrirano 50 398 aktivnih udruga, od čega njih trideset i devet ima sjedište na području općine **Gornji Kneginec**.¹ Kako je u prošlom broju našeg časopisa bilo riječi o grbu i zastavi Općine ovoga će se puta prikazati na koji su način općinski simboli implementirani u simbole lokalnih općinskih udruga temeljem njihovih statuta.

U *Registru* je evidentirano ukupno dvadeset i devet statuta za isto toliko udruga, no samo njih šesnaest ima na neki način objašnjene simbole pri čemu se, očigledno zbog nepoznavanja stručne terminologije, termini „logotip“, „znak“ i „amblem“ koriste kao istoznačnice. Pojam „grb“ nije zabilježen niti u jednom statutu. Ipak, osam udruga ima simbole koji su povezani s općinskim. Pojedine udruge u statutima imaju opisani samo izgled pečata, iako koriste i druge određene simbole. Jedina udruga koja ima opisan „znak“ je **Nogometni klub Dubravka-Zagorac**. U članku 4. navodi se da: *„Znak kluba ima oblik štita koji je vodoravno podijeljen u bijelo i plavo polje. U gornjem dijelu bijelog polja nalazi se kula sa pet prsobrana u kojem je ispisano „NK Dubravka-Zagorac“, a u drugom donjem dijelu znaka je plavo polje u čijoj se sredini nalazi vertikalno bijelo polje u kojem se u gornjem dijelu nalazi lik nogometne lopte, a u donjem dijelu grb Općine Gornji Kneginec.“*² Stilizirana kula predstavlja Andrijinu kulu koja se nalazi u centru Gornjeg Kneginca, a pet prsobrana simbolizira pet naselja koja pripadaju općini.

Ostalih sedam udruga u statutima nisu opisale svoje simbole, no koriste ih i povezuje sa s općinskim.³ **Kneginčka udruga mladih** koristi grb u kojem se na svojoj podlozi štita na vrhu zelenog brijega nalazi stilizirana Andrijinu kula. Preko grba prelazi plava vrpca s ispisanim akronimom udruge „KUM“ i dvije krune koje su preuzete iz općinskog grba. **Odbojkaški klub Kneginec** ima u štitu grba odbojkašicu s loptom u igri, natpisom udruge ispod i iznad nje te u cijelosti umetnuti općinski grb. **Udruga umirovljenika Općine Gornji Kneginec** nije opisala simbole, no dala je izraditi stolne zastave svjetlo plave boje koje sadrže dvije ruke u stisku i na kojima je, pomalo nespreno, pridodan općinski grb. Iznad ruku izrasta Andrijinu kula uz dodatak imena udruge.

Statut **Športske zajednice Općine Gornji Kneginec** opisao je samo pečat udruge koji uz rub ima naziv, a u sredini grb Općine.⁴ Sličan je slučaj i kod **Likovne udruge Kula Kneginec** koja, neuobičajeno, pečat, s prikazom Andrijine kule i dva kista, u praksi koristi kao vlastiti amblem.⁵ **Kulturno umjetničko društvo Knegingrad** također u svojem statutu opisuje

Symbols of civil non-governmental associations in contemporary Croatian heraldry appear almost entirely unresearched. Each association may prescribe its own symbols (coat of arms, emblem, flag, and seal) in its statutes to differentiate its visual identity from other associations. According to the Croatian Ministry of Administration's Register of Associations, 50,398 active associations are currently registered in Croatia, 39 of them having their seat in the territory of Gornji Kneginec Community.¹ The last issue of this journal presented the coat of arms and the flag of the Community, and here we shall present how these are implemented as symbols in the statutes of local associations.

The Register provides statutes for 29 associations, but only 16 among them provide any kind of description of their symbols. In those descriptions, obviously due to ignorance of the terminology, the terms "logotype", "symbol", and "emblem" are used synonymously. The term "coat of arms" is not found in any of them. However, eight associations have symbols connected with the community symbols. Some associations only describe their seal, even if they clearly use some other symbols as well. The only association describing its "symbol" is the Dubravka-Zagorac Football Club. Art. 4 reads: The symbol of the club is in a shield shape horizontally divided in white and blue. The top white field contains a tower with five merlons, inscribed in it "NK Dubravka-Zagorac", and in the bottom part a blue field with a white vertical stripe along its center, in which there is a football above the coat of arms of the Community of Gornji Kneginec.² The stylized tower represents Andrew's Tower in the center of Gornji Kneginec, while the five merlons on its top stand for the five settlements in the Community.

The other seven associations in the statutes did not describe their symbols, but use them and are associated with municipal ones.³ The Knegin Youth Association uses a coat of arms depicting a stylized Andrew's Tower on a green mound in a gray shield, with a blue ribbon passing in base in front of the shield inscribed with the acronym "KUM" between two crowns from the Community coat of arms. The Knegin Volleyball Club depicts in a shield a female player with a ball, the association name above and below her and the Community's full coat of arms. The Pensioners Association of the Gornji Kneginec Community does not describe its symbols, but has produced table flags of light blue fields depicting two grasping hands somewhat clumsily ensigned with the Community arms, Andrew's Tower issuing from the hands, and the association name around the emblems.

The Sports Union of Gornji Kneginec Community describes just its seal inscribed with the name along the edges and the Community arms in the center.⁴ Similarly the Art Association Kula [Tower] Kneginec also uses its seal as its emblem – depicting Andrew's Tower with two paintbrushes in saltire in its base.⁵ The Cultural

1 Općinske web stranice pak iznose vlastitu evidenciju od 22 aktivne udruge: *The community web site provides a list of 22 active associations:* <http://www.kneginec.hr/o-opcini/drustvene-djelatnosti.html> (4. 10. 2019); *Registar udruga RH*, <https://registri.uprava.hr/#!udruge> (4. 10. 2019).

2 Čl. 4, Statut Nogometnog kluba Dubravka-Zagorac usvojen 10. 7. 2016.

3 Čl. 4, Statut Nogometnog kluba Dubravka-Zagorac, 10.07.2016.

Statut Kneginčke udruge mladih, 02.04.2015.,

Statut Odbojkaškog kluba Kneginec, 11.03.2019.,

Statut Udruge umirovljenika Općine Gornji Kneginec, 27.04.2019.

4 Čl. 4, Statut Športske zajednice Općine Gornji Kneginec, 05.07.2019.

samo pečat (u sredini je silueta kule i crkve u Knežincu Gornjem), iako koristi i grb i zastavu.⁶ Zastava društva izrađena je 2003. godine i identičnog je izgleda kao i općinska zastava koja se neslužbeno koristila od 1995. do 2004. godine. Jedini dodaci na njoj su zlatnim slovima ispisani akronim „KUD“ iznad i naziv „Knežingrad“ ispod grba, te upisani pojmovi „Općina“ u prvoj i „Gornji Knežinec“ u drugoj srebrnoj pruzi zastave.⁷ **Udruga vinogradara i voćara Varaždinec**, osnovana 1996. godine, koristi šahovnicu s dvadeset i pet crveno-bijelih polja ispred koje je zlatna kap vina koja izrasta iz čokota vinove loze s prikazom Andrije kule. Oko grba se nalaze tri zlatno-zelene vrpce s nazivom i datumom utemeljenja udruge. Postoji i zastava koja je izrađena 2016. godine: ona je zelena s grbom u sredini i s imenom udruge ispisanim zlatnim slovima.

Ostale udruge koje koriste vlastita znamenja ni na koji način nisu povezana s nekim od elemenata općinskog grba i zastave stoga se ovom prigodom neće opisivati. Ipak, potrebno je spomenuti još neka obilježja koja su zabilježena u javnosti. Ugašeni **Rukometni klub Knežinec** koristio je grb istovjetan grbu općine uz dodatak imena kluba i rukometne lopte koje su postavljene na vagi. **Turistička zajednica Općine Gornji Knežinec** koristi znak koji se sastoji od naziva, Andrije kule i općinskog grba u cijelosti.⁸ **Demokratska knežinečka stranka** koristi simbole sljedećeg opisa: Znak DKS-a ima oblik štita sa knežinečkom kulom i crkvom u prvom planu, na podlozi velikog sunca narančaste boje, dijelom grba Republike Hrvatske u donjem lijevom uglu, zelenom podlogom u donjem desnom uglu, nebom iznad siluete sunca na kojem se u desnom gornjem uglu ističe bijeli grozd sa listom, a u lijevom gornjem uglu ispisan je skraćeni i puni naziv Stranke-DKS: Demokratska knežinečka stranka. Zastava DKS-a narančaste je boje, ukupnih dimenzija 200x100 cm sa znakom DKS-a u sredini.⁹ Stranka koristi i stolne zastavice bijele boje sa znakom u sredini i crno ispisanim imenom u tri reda.

Iz svega navedenog može se zaključiti kako se udruge na prostoru općine Gornji Knežinec u svojim vizualnim identitetima koriste djelomično ili u cijelosti vizualnim identitetom općine i da je osnovni motiv identificiranja uz prepoznatljivi lokalni kulturni spomenik – Andrijinu kulu. Zabrinjava činjenica da ostalih dvadesetak udruuga ni na koji način nije istaknulo svoj vizualni identitet. Pretpostavka je da udruge za vlastite vizualne identitete u ostalim sredinama također „preuzimaju“ elemente s grbova i zastava jedinica lokalne i regionalne samouprave kojima pripadaju, no za potvrdu te pretpostavke je ipak potrebno provesti dodatna istraživanja.

Artistic Association Knežingrad also describes just its seal in its statutes (in the center is a silhouette of the tower and the church in Knežinec Gornji), although it uses both coat of arms and flag.⁶ The association flag was made in 2003 and matches the community flag used unofficially between 1995 and 2004. The only addition to the original design is the golden inscriptions “KUD” above and “Knežingrad” below the coat of arms, as well as the words “Općina” in the first and “Gornji Knežinec” in the second silver stripe of the flag.⁷

The Association of Wine and Fruit Growers Varaždinec, established in 1996, uses the chequy shield of 25 red and white fields defaced with a golden wine drop issuing from a vine tree around a depiction of Andrew’s Tower. The shield is flanked around all edges with three golden-green ribbons inscribed with the association name and establishment date. A flag produced in 2016 is green with the coat of arms in the center and the association name inscribed in gold.

Other associations using their symbols do not include any reference to the elements of the community coat of

arms and flag, so we omit them here. However, some emblems recorded in public use should be mentioned. The now-defunct Handball Club Knežinec used the community arms defaced with the club name and a handballs in the scales. The Tourist Union of Gornji Knežinec Community uses an emblem inscribed with its name and depicting Andrew’s Tower and the entire community arms.⁸ The Democratic Party of Knežinec (DKS) uses symbols described as: The emblem of DKS is in a shield shape with the Knežinec tower and church in the front, with a large orange sun in the background, a part of the coat of arms of the Republic of Croatia in the

bottom left corner, a green base in the bottom right, skies above the sun silhouette where in the top right corner there is a white bunch of grapes with a leaf, and in the left top corner the acronym and full name is inscribed “DKS: Demokratska knežinečka stranka”. The flag of DKS is orange, in total size of 200x100 cm with the DKS emblem in the center.⁹ The party uses also white table flags with the emblem in the center and the party

name inscribed black in three rows.

These examples support the conclusion that the associations in the Gornji Knežinec Community use the visual identity of the community in their symbols partially or as a whole and that the main identification motif is a recognizable local cultural monument, Andrew’s Tower. It may be concerning that the remaining score of associations do not display its visual identity at all. It may be assumed that for their visual identities, associations in other places “borrow” elements from the coats of arms and flags of their respective units of local and regional self-government, but testing of that hypothesis would require further research.

5 Čl. 4, Statut Likovne udruge Kula Knežinec, 12.09.2015.

6 Čl. 3, Statut Kulturno umjetničkog društva Knežingrad, 29.06.2015.

7 Marko Vitez, „Grb i zastava Općine Gornji Knežinec“, *Grb i Zastava* 25 (2019): 31 – 33.

8 Statut Turističke zajednice Općine Gornji Knežinec, 26.02.2011., *Službeni vjesnik Općine Gornji Knežinec*, 2/2011, 28.02.2011.

9 Čl. 6, Statut Demokratske knežinečke stranke, 16.02.2002, *Narodne novine* 39/2002, 17.04.2002.

➤ 30. svibnja 2019. – održana 12. redovita izvještajna Skupština HGZD-a u Centru za kulturu Trešnjevka; prihvaćeni Godišnji izvještaj Predsjednika, financijski izvještaj i plan rada ①

➤ 5. lipnja 2019. – predavanje povodom Dana hrvatske zastave dr. sc. **Mario Jareb** »Od Jelačića bana do naših dana – ishodište i povijest hrvatske nacionalne i državne zastave kroz stoljeće i pol« u organizaciji Odjela za glagoljastvo i Odjela za povijest Matice hrvatske, Dvorana Jure Petričevića, Matica hrvatska, Zagreb ②

➤ 6. lipnja 2019. – predavanje **Željko Heimer**: »Hrvatski grb i zastava«, Osnovna škola Gola, Gola

➤ 11. lipnja 2019. – dodjela zahvalnice Željku Heimeru Hrvatsko-turske udruge prijateljstva u povodu 25. obljetnice njezina djelovanja ④

➤ 18. lipnja 2019. – predavanje **Željko Heimer**: »Razvoj riječke zastave – dva stoljeća kontroverzi i borbe građana za svoju zastavu« (pretpremijera predavanja za 28ICV), u organizaciji udruge Slobodna Država Rijeka, u dvorani Zajednice Talijana Rijeka (Circolo), Rijeka ③

➤ 28. lipnja 2019. – otvorenje izložbe **Zvonimira Gerbera** »Habsburški korijeni šahiranoga polja karlovačkog grba«, stari grad Dubovac, Karlovac, Zvezdano ljeto 2019. u povodu 440. obljetnice Grada Karlovca (izložba otvorena do listopada 2019.) ③

➤ 14. – 19. srpanj 2019. – 28. međunarodni veksilološki kongres, San Antonio, Teksas. Predavanje Heimer »Ušće Rijeke: Dva stoljeća kontroverzi o zastavi Rijeke/Fiume«, okrugli stol »Zaštita objavljenog korpusa veksilološkog znanja«

→ 32

➤ 30 May 2019 – 12th Regular Reporting Session of the HGZD General Assembly, Trešnjevka Cultural Center; President's Annual Report, Financial Report, and Action Plan adopted ①

➤ 5 June 2019 – On the occasion of Croatian Flag Day, lecture by Dr. **Mario Jareb**: »From Jelačić Ban to Today – Origins and History of the Croatian National and State Flag through Century and a Half«, organized by the Glagolitic Department and History Department of the Croatian Matrix, Jure Petričević Hall, Croatian Matrix, Zagreb ②

➤ 6 June 2019 – Lecture by **Željko Heimer**: »The Croatian Coat of Arms and Flag«, Gola Primary School in Gola

➤ 11 June 2019 – acknowledgment awarded to Željko Heimer by the Croatian-Turkish Friendship Association on the occasion of its 25 anniversary ④

➤ 18 June 2019 – Lecture by **Željko Heimer**: »Development of the Rijeka Flag – Two Centuries of Controversies and Struggle of its Citizens for a Flag« (preview of the 28 ICV lecture), organized by the association Free State of Rijeka, in the Italian Community of Rijeka (the Circolo) ③

➤ 28 June 2019 – opening of the exhibition by **Zvonimir Gerber**: »Habsburg Roots of the Chequy Field in the Karlovac Coat of Arms«, Dubovac Castle, Karlovac, Starry Summer 2019 on the occasion of the 440th anniversary of the City of Karlovac (until October 2019) ③

➤ 14–19 June 2019 – 28th International Congress of Vexillology HEMISFLAG: 28 ICV, San Antonio, Texas, USA. Lecture by Heimer »The Confluence of the River – Two Centuries of Flag Controversies in Rijeka/Fiume«, panel »The Future of the Vexillological Body of Knowledge – Ideas for a Central Repository and Digitalization«

→ 32

Kongresi

30.09.-3.10.2020. | 30 Sept - 3 Oct 2020

6. kongres hrvatskih povjesničara

Hrvatski nacionalni odbor za povijesne znanosti
Croatian National Committee of Historical Sciences

6KHP Rijeka, Hrvatska | Croatia

6th Congress of Croatian Historians

<http://www.historiografija.hr/?p=16441>

14.-18.10.2020. | 14-17 Oct 2020

34. međunarodni kongres genealoških i heraldičkih znanosti

34th International Congress of Genealogical and Heraldic Sciences

Kraljevska udruga plemstva Španjolske
Real asociación hidalgos de España

34 ICGHS Madrid, Španjolska | Spain

<https://congresocigh2020.es>

12.-16. srpnja 2021. | 12-16 July 2021

29. međunarodni veksilološki kongres

29th International Congress of Vexillology

Heraldično, veksilološko in genealoško društvo
Heraldica Slovenica

<https://www.icv29ljubljana.com>

29ICV Ljubljana, Slovenija | Slovenia

35 ICGHS 2022 Cambridge, England, UK

Beijing, PR China 30 ICV 2023

36 ICGHS 2024 [u pripremi | TBD]

Paris, France (candidate) 31 ICV 2025

Congresses

IMPRESSUM

Grb i Zastava:

Glasnik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva
Broj 26, Godina XIII. Zagreb studeni 2019.

ISSN 1846-3827

Urednik i engleski prijevod: **Željko Heimer**

Predsjedništvo HGZD-a: **Željko Heimer**, predsjednik; **Dubravka Peić Čaldarović**, potpredsjednica; **Matea Brstilo Rešetar**, tajnica; **Tijana Trako Poljak**, **Tomislav Galović**, članovi Predsjedništva. Engleska lektura: **Ted Kaye**, North American Vexillological Association.

Cijena broja 35 kn, za inozemstvo 7 €.

Godišnja pretplata (2 broja): 60 kn, za inozemstvo 12 €.

Za članove HGZD-a besplatno.

Narudžbe na **Leykam international**, Ilica 42,

HR-10000 Zagreb ili leykaminternational@gmail.com

Izdavač: Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo

Pazinska 50, HR-10110 Zagreb

E-mail: hgzd@hgzd.hr

Web: <http://www.hgzd.hr>

IBAN HR2323600001101905988

Tisak: **Denona d. o. o.**

OIB 21212575148

Naklada ovog broja: 200 komada

Prilozi za »Grb i Zastavu« dobrodošli su. Članci, fotografije i ostalo mogu se dostaviti izdavaču u pisanom ili tiskanom obliku, u elektroničkom obliku ili kao privici elektroničkom poštom. Materijali se ne vraćaju.

Stavovi i mišljenja izneseni u glasilu su autorski, i ne predstavljaju stavove i mišljenja uredništva ni HGZD-a. Iako se HGZD trudi da su podaci izneseni u glasilu točni, Društvo ne garantira njihovu točnost i ne preuzima nikakvu materijalnu ni moralnu odgovornost za štetu koja bi zbog njih nastala. Ovaj broj zaključen je 15. studenoga 2019.

Suradnici u ovom broju

Authors in this issue

Tomislav Galović, doc. dr. sc., predstojnik Katedre za pomoćne povijesne znanosti i metodologiju historije, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, član Predsjedništva HGZD-a, tgalic@ffzg.hr

Željko Heimer, pukovnik dr. sc., LF, FF, predsjednik FIAV-a i HGZD-a, Zagreb, zheimer@gmail.com

Matija Horvat, nezavisni istraživač, član HGZD-a, Breznički Hum, matija191@gmail.com

Mirko Marijan, mr. sc., brigadir u mirovini, pročelnik Odjela za prznanja i odlikovanja, Ured Predsjednika Republike (2009. – 2015.), član Hrvatskog numizmatičkog društva (HND) i HGZD-a, mimarijan@yahoo.com

Márton Pelles, MSc, student poslije-diplomskog doktorskog studija regionalne politike i ekonomije na Sveučilištu u Pečuhu, proučava trgovačku povijest Rijeke, pellesmarci@gmail.com

Marko Radeljić, mag. univ. hist., član HGZD-a, voditelj projekta HGZD-a »Digitalizacija kamene heraldičke baštine«, Zagreb, mradeljic@hotmail.com

Amer Sulejmanagić, dipl. ing. arh., numizmatičar i heraldičar, član HND-a i HGZD-a, Sarajevo, asulejma@yahoo.com

Tomislav Todorović, inženjer elektrotehnike iz Zrenjanina, član udruge *Flags of the World* i HGZD-a, tomislav.todorovic.rs@gmail.com

Marko Vitez, mag. educ. geogr. et hist., učitelj geografije u OŠ Kneginec Gornji, član HGZD-a, markovitez@yahoo.com

Grb i Zastava

Glasnik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva
Bulletin of the Croatian Heraldic & Vexillological Association

LEYKAM
international

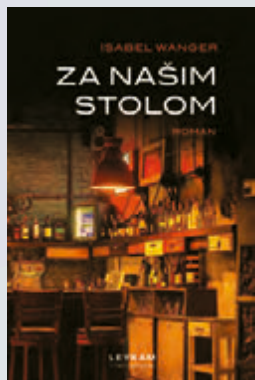
s ponosom predstavlja novosti u svojim bibliotekama
proudly presents new titles in our series

KNIŽEVNOST / LITERATURE

128,-

Boris Beck
Posljednja noć
velikog pripovjedača

98,-

Isabel Wanger
Za našim stolom

128,-

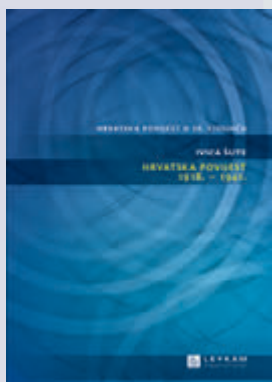
Vladimir Stojšavljević
Sveti čovjek Bošković

128,-

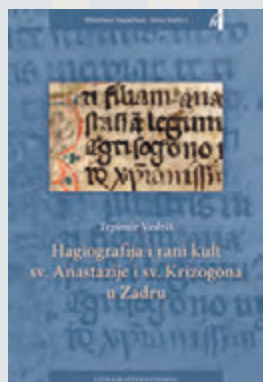
Peter Henisch
Maleni očevo lik

POVIJEST / HISTORY

tvrdi uvez 198,-
meki uvez 129,-

Ivica Šute
Hrvatska povijest
1918.-1941.

188,-

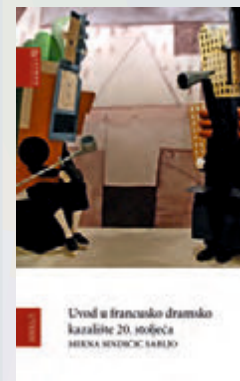
Trpimir Vedriš
Hagiografija i rani kult
sv. Anastazije i sv. Krizogona
u Zadru

KAZALIŠTE / FILM / THEATER

180,-

Jasna Jasna Žmak
Predavanje kao izvedba,
izvedba kao predavanje

148,-

Mirna Sindičić Sablj
Uvod u francusko
dramsko kazalište 20. st.

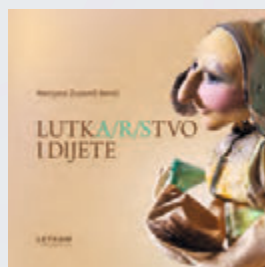
BAJKE / FLOKTALES

98,-

Contes Croates

PEDAGOGIJA / PEDAGOGICS

168,-

Marijana Županić Benić
Lutkarstvo i dijete

LEYKAM
international

www.leykam-international.hr
info@leykam-international.hr
Ilica 42, 10000 Zagreb

→ 30

➤ 16. srpanj 2019. – Na 26. sjednici Opće skupštine FIAV-a **Željko Heimer** izabran za šestog predsjednika **Međunarodne federacije veksiloloških udruga**, vidi str. 16–19.

➤ 7. rujna 2019. – 12. predavanje (1. u novoj sezoni) iz ciklusa »Zastave zemalja Europe i svijeta« (ZZES), pod pokroviteljstvom predsjednice Republike gđe **Kolinde Grabar Kitarović**, **Željko Heimer**: »Britanske zastave«, u organizaciji **Koordinacije hrvatskih društava prijateljstva (KHDP)** ⑤

➤ rujan 2019. – puštene u probni rad web stranice www.herald.com.hr, prezentacijsko sučelje projekta HGZD-a »Digitalizacija hrvatske kamene heraldičke baštine«, obrađena građa **kamene heraldičke baštine grada Šibenika**, projekt se provodi uz financijsku potporu **Ministarstva kulture**, a vodi ga **Marko Radeljić** ⑥ vidi str. 22.

➤ 11. rujna 2019. – 13. predavanje ZZES, **Željko Heimer**: »Ruske zastave«, KHDP i **Hrvatsko-rusko društvo prijateljstva Rijeka**, u Vijećnici grada Rijeke na Korzu, Rijeka ③

➤ 1. listopada 2019. – prošireni sastanak Predsjedništva HGZD-a i druženje povodom **Svjetskog dana veksilologije**, Bundek, Zagreb

➤ 7. – 8. listopada 2019. – predavanja **Željka Heimera** u **Skopju**: »Simboli kao obilježja države: uz primjere suvremene uporabe zastava u Hrvatskoj«, **Pravni fakultet »Justinijan Prvi«**, **Univerzitet »Sv. Ćirila i Metoda«** u **Skopju**; »Nacionalni simboli židovskog naroda i Države Izrael«, **Židovska zajednica u Republici Makedoniji** ⑦; »Hrvatski municipalni identitet: Grbovi i zastave gradova i općina u Hrvatskoj«, **Makedonsko grboslovno društvo** ⑨

➤ 15. listopada 2019. – 14. predavanje ZZES, **Željko Heimer**: »Zastave Irana«, KHDP, uz obraćanje izvanrednog i opunomoćenog veleposlanika Islamske Republike Iran u Republici Hrvatskoj, **Nj. E. Mohammada Reze Sadegha** ⑩

➤ 16. listopada 2019. – otvorenje izložbe »Zmajski grbovi: dodijeljeni na Jurjevskom sijelu 2019.«, priredio **Željko Heimer**, uz prigodno predavanje priređivača o zmajskim grbovima, **Družba »Braća Hrvatskoga Zmaja«**, Kula nad Kamenitim vratima, Zagreb ⑪

➤ 21. listopada 2019. – predstavljanje knjige **Gábora Zsigmonda** i **Mártona Pellea** »Mađarska prekomorska trgovina i riječka luka u razdoblju 1868.–1918.«, **Mađarski institut u Zagrebu / Záhgrábi Magyar Intézet**

→ 30

➤ 16 June 2019 – **Željko Heimer** elected the sixth **Federation president** at the 26th Session of the **FIAV** General Assembly, see pp. 16–19

➤ 7 September 2019 – 12th lecture (1st in a new season) in the cycle »Flags of European and World Countries« (ZZES), under the auspices of President of Republic Mrs. **Kolinda Grabar Kitarović**, **Željko Heimer**: »British Flags«, organized by the Coordination of Croatian Friendship Societies (KHDP) ⑤

➤ September 2019 – testing work of the www.herald.com.hr website, the presentation interface of the HGZD Project »Digitalization of Croatian Stone Heraldic Heritage«, including the body of **stone heraldic heritage of the city of Šibenik**. The project is financially supported by the Ministry of Culture, it is led by **Marko Radeljić** ⑥ see p. 22

➤ 11 September 2019 – 13th lecture ZZES, **Željko Heimer**: »Russian Flags«, KHDP and the Croatian-Russian Friendship Association Rijeka, in the City of Rijeka Assembly Hall, Korzo, Rijeka ③

➤ 1 October 2019 – Expanded HGZD Board Meeting and social event on the occasion of the **World Vexillology Day**, Bundek, Zagreb

➤ 7–8 October 2019 – lectures by **Željko Heimer** in **Skopje**: »Symbols as Attributes of States: with Examples from the Contemporary Use of Flags in Croatia«, University of Saints Cyril and Methodius, Faculty of Law Justinian the First; »National Symbols of Jewish People and the State of Israel«, Jewish Community in the Republic of Macedonia; »Croatian Municipal Identity: Coats of Arms and Flags of Cities and Communities in Croatia«, Macedonian Heraldry Society ⑦

➤ 15 October 2019 – 14th lecture, ZZES, **Željko Heimer**: »Flags of Iran«, KHDP, with an address by the Extraordinary and Plenipotentiary Ambassador of the Islamic Republic of Iran to the Republic of Croatia **H.E. Mr. Mohammad Reza Sadegh** ⑩

➤ 16 October 2019 – exhibition opening »Dragon Coat of Arms: granted at the Georgian session 2019« with a lecture by the exhibition editor **Željko Heimer**, »Brotherhood of Croatian Dragon« Society, Zagreb, Tower over the Stone Gates, Zagreb ⑪

➤ 21 October 2019 – book promotion »The Hungarian maritime trade history of Fiume (1868–1918)«, Hungarian Institute in Zagreb / Záhgrábi Magyar Intézet

